

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om deponering och förvaring av kulturmaterial och vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att de bestämmelser som rör kulturhistorisk arkivering skall föras samman i en lag och att den föråldrade lagstiftningen om friexemplar skall revideras så att den motsvarar interaktionsmiljöns och informationssamhällets utveckling. Den i Sverige använda termen pliktexemplar används i denna proposition synonymt med den i vår föråldrade lagstiftning använda termen friexemplar.

Den föreslagna lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial skall ersätta den gällande lagen om friexemplar och filmarkiveringslagen.

Enligt propositionen skall utöver tryckalster, ljud- och bildupptagningar och filmer också andra upptagningar, inhemska nätmaterial samt televisions- och radioprogram som sänds i Finland omfattas av lagstadgad arkivering.

I propositionen föreslås dessutom att upphovsrättslagen och universitetslagen ändras samt att lagen om Finlands filmarkiv skall upphävas och att det utfärdas en lag om Nationella audiovisuella arkivet.

Syftet med lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial är att på ett täckande sätt bevara den nationella kulturens produkter så att de skall stå till förfogande för forskare och andra som behöver dem.

Av tryckalster skall tillverkaren i regel överlåta sex exemplar till Nationalbiblioteket. Dessa distribueras till pliktexemplarsbiblioteken för förvaring. Av tidningar skall ett exemplar överlåtas, av småtryck och filmupptagningar två exemplar och av andra upptagningar ett exemplar.

Det föreslås att Nationalbiblioteket skall hämta och lagra de nätmaterial som är avsedda att vara tillgängliga för allmänheten i Finland. Utgivaren av nätmaterialen är skyl-

dig att möjliggöra hämtning och lagring av materialet eller överlåta materialet till Nationalbiblioteket, om det inte är möjligt att hämta det med hjälp av program.

Det föreslås att Nationella audiovisuella arkivet, som Finlands filmarkiv omformas till, skall ta till vara televisions- och radioprogramutbud. Hos arkivet skall dessutom deponeras exemplar av de program som framställts av inhemska producenter för att sändas i television eller radio; sceniska verk, dokumentära verk, audiovisuella konstverk eller program som baserar sig på litterära verk, kompositioner eller originalmanuskript. Vad filmarkiveringen beträffar kommer arkivets verksamhet att vara oförändrad.

Det föreslås att lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial dessutom skall innehålla bestämmelser om tekniska krav på det material som överläts, om skyldigheten att överlåta information om materialet, om placering, förvaring och användning av materialet och om avlägsnande av materialet ur samlingar, om möjligheten att avvika från den lagstadgade skyldigheten samt om konkursbons överlåtelse- och deponeringsskyldighet.

Det föreslås att upphovsrättslagens bestämmelser skall tillämpas när upphovsrättsligt skyddat material som omfattas av den föreslagna nya lagens tillämpningsområde används vid de inrättningar som avses i lagen.

Propositionen hänför sig till budgeten för 2008. Det föreslås att den utvidgning av Finlands filmarkivs verksamhet som innebär att verksamheten också börjar omfatta arkivering av radio- och televisionsprogram skall finansieras med anslag som tas in i budgeten.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2008.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1 INLEDNING	4
2 NULÄGE	5
2.1 Masskommunikation i Finland	5
Tryckalster	5
Fonogram	5
Elektronisk publikationsverksamhet	6
Radio	7
Television	7
Film	8
Medieforskning och användning av material	9
2.2 Lagstiftning och praxis	10
Lagen om friexemplar	10
Filmarkiveringslagen	12
Arkiveringen av radio- och televisionsmaterial och nätpublikationer	13
Annan lagstiftning som inverkar på propositionen	14
Upphovsrättslagen	14
Lagen om yttrandefrihet i masskommunikation	16
Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet	16
Arkivlagen	17
2.3 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet	17
Sverige	17
Norge	18
Danmark	19
Island	19
Frankrike	19
Storbritannien	20
Internationella organisationer	20
Europeiska unionen	20
Europarådet	22
Unesco	22
Annat internationellt samarbete	23
2.4 Bedömning av nuläget	23
Masskommunikationens tekniska utveckling och konsekvenserna av denna	23
Utvecklingsbehov	24
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	25
3.1 Målsättning	25
3.2 De viktigaste förslagen	26
Lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial	26
Lagring av nätmaterial och möjliggörande av hämtning eller överlåtelse av material	27
Lagring av televisions- och radioprogramutbud och skyldigheten att deponera pro- gram	28

	Användning av material i de inrättningar som avses i lagen.....	29
	Lagen om Nationella audiovisuella arkivet.....	30
	Universitetslagen.....	30
	Upphovsrättslagen.....	30
4	PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	31
4.1	Ekonomiska konsekvenser.....	31
	Konsekvenser i fråga om den offentliga ekonomin.....	31
	Konsekvenser för den som överlåter och deponerar material	32
4.2	Konsekvenser i fråga om organisation och personal.....	34
5	BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	34
6	ANDRA OMSTÄNDIGHETER SOM INVERKAT PÅ PROPOSITIONEN	35
	DETALJMOTIVERING	36
1	LAGFÖRSLAG	36
1.1	Lag om deponering och förvaring av kulturmaterial	36
	1 kap. Allmänna bestämmelser.....	36
	2 kap. Tryckalster och upptagningar.....	41
	3 kap. Nätmaterial.....	44
	4 kap. Televisions- och radioprogram	47
	5 kap. Filmer.....	51
	6 kap. Gemensamma bestämmelser om material.....	54
	7 kap. Särskilda bestämmelser.....	59
	8 kap. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	62
1.2	Lag om Nationella audiovisuella arkivet	63
1.3	Lag om ändring av 25 § i universitetslagen	64
1.4	Lag om ändring av 16 b och 16 c § i upphovsrättslagen.....	64
2	NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	65
3	IKRAFTTRÄDANDE	65
4	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	66
	LAGFÖRSLAG	69
	1. Lag om deponering och förvaring av kulturmaterial.....	69
	2. Lag om Nationella audiovisuella arkivet.....	78
	3. Lag om ändring av 25 § i universitetslagen.....	79
	4. Lag om ändring av 16 b och 16 c § i upphovsrättslagen	79
	BILAGA	81
	PARALLELLTEXT	81
	3. Lag om ändring av 25 § i universitetslagen.....	81
	4. Lag om ändring av 16 b och 16 c § i upphovsrättslagen	82

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Bevarandet av det nationella immateriella kulturarvet tillgodoses dels genom pliktexemplarssystemet och filmarkiveringen, dels genom arkiveringen av dokument.

Lagstiftningen om friexemplar reglerar överlåtandet och förvaringen av tryckalster samt ljud- och bildupptagningar. Den gäller i första hand sådant material som sprids till allmänheten i stora mängder. Friexemplaren placeras förutom i Nationalbiblioteket också i vissa universitetsbibliotek och i riksdagsbiblioteket, där de i första hand står till förfogande för forskare, men också för andra som är i behov av informationen.

Arkiveringen av filmer baserar sig på skyldigheten att deponera material som innehåller rörliga bilder och som framställts i Finland. Syftet med arkiveringen är att bevara det kulturkapital som har tillvaratagits i form av film samt att främja kännedomen om film och filmforskningen. Finlands filmarkiv svarar för myndighetsuppgifterna.

Arkivlagstiftningen gäller i första hand bevarandet av det kulturarv som består i facklitteratur producerat inom den offentliga förvaltningen. Arkiveringen täcker också annan information än den information som har formen av traditionella pappersdokument framställda inom den offentliga förvaltningen. Arkivverket, som består av Riksarkivet och landsarkiven, svarar för förvaringen av material i dokumentform.

Det finns uppenbara behov av att utveckla lagstiftningen om tillvaratagande och bevarande av det immateriella kulturarvet. Lagstiftningen har å ena sidan blivit efter i förhållande till den tekniska kommunikationsutvecklingen. Å andra sidan finns det vissa hål i lagstiftningen som gör att centrala och samhälleligt betydande delar av kulturarvet står utanför förvaringssystemen. Parallellt med de traditionella tryckta materialen har nya former för elektronisk publikation och nätmaterial blivit vanliga, och i och med dem har de tryckta materialens betydelse som medium minskat relativt, dock inte absolut, sett. I dagens läge omfattas inte heller televisions- och radioprogram av systematisk arkivering.

Med tanke på bevarandet av kulturmaterial är det nödvändigt att inkludera de ovan nämnda formerna av material i det systematiska, offentligt upprätthållna systemet för lagring och förvaring. Om det inte görs kommer en allt större del av de nationella kulturmaterialen att bli onåbar för framtida forskning.

Det här vore en klar brist också med tanke på de allmänna aspekterna på bevarandet av det nationella kulturarvet.

När det gäller bevarandet av kulturarvet påträffas de största bristerna i arkiveringen av radio- och televisionsmaterial. Filmarkiveringslagstiftningen tryggar i princip delvis också bevarandet av inhemska televisionsprogram. Radioprogram omfattas inte alls av det offentliga förvaringssystemet.

Den tekniska kommunikationsutvecklingen har vid sidan av de nya publikationsformerna lett till att de olika kommunikationsformerna närmar sig varandra och att det inte är möjligt att mellan dessa dra lika klara gränser som de gränser de nuvarande systemen för bevarande av kulturarvet och den därtill relaterade lagstiftningen grundar sig på. En upptagning kan innehålla såväl verbal och visuell information och ljud som rörliga bilder. Det samma gäller också material som överförs via datanät. Såväl televisions- och radiosändningar som filmer överförs till allmänheten också via datanät.

Ett nationellt tillvaratagande av informationsinnehåll och en täckande långtidsförvaring av dessa är nödvändig i första hand med tanke på den vetenskapliga forskningen. Det finns också många andra behov, t.ex. alla slag av informationssökning. Målet skall i samtliga fall vara att det offentliga förvaringssystemet inte under några omständigheter blir en kanal och materialkälla som konkurrerar med den kommersiella marknaden inom kommunikationsområdet.

Syftet med den föreslagna lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial är att sammanställa och komplettera lagstiftningen så att tillvaratagandet och bevarandet av det nationella kulturarvet när det gäller olika former av kommunikation regleras täckande och balanserat i en enda lag, inom ramen för vil-

ken överlåtelse- och deponeringsskyldigheterna och förvaringsskyldigheterna beträffande olika material på ett ändamålsenligt sätt kan anvisas olika myndigheter, Nationalbiblioteket, vissa andra universitetsbibliotek samt Nationella audiovisuella arkivet, som Finlands filmarkiv utvidgas till.

2 Nuläge

2.1 Masskommunikation i Finland

Tryckalster

I Finland publiceras i internationellt perspektiv en stor mängd böcker och tidningar. Utöver den litteratur som är i kommersiell distribution räknas bl.a. reklamtryckalster till produkter som skapats av den grafiska industrin, likaså mindre tryckalster med liten spridning och med koppling till olika sammanslutningars verksamhet.

Den tekniska utvecklingen har i många hänseenden påverkat publikationsverksamheten. Den elektroniska utgivningsprocessen har gjort förloppet från manuskript till färdigt tryckalster effektivare och möjliggjort så kallat beställtryck och utgivning av exemplar: publikationer kan framställas i det antal exemplar som behövs för ändamålet och samma databas kan användas till att ge kunderna kundanpassade publikationer som också är olika till innehållet.

De elektroniska medierna har åtminstone inte hittills minskat mängden tryckalster. Att digitaltekniken gör det möjligt att ta fram små upplagor förmånligt har snarare sänkt publiceringströskeln och ökat utgivningen av litteratur med liten spridning. Antalet verk som kommer ut på eget förlag har ökat. Också den publikationsverksamhet som olika sällskap, föreningar, forskningsanstalter och högskolor bedriver är livlig.

Antalet förläggare med arbetet som huvudsyssla har ökat i och med att det vid sidan av stora företag har blivit vanligt med små förläggare som är specialiserade på en viss typ av litteratur. Trenden framgår om man ser till antalet förläggare som anslutit sig till ISBN-systemet: på 1980-talet delades årligen ut ca 50 förlagsbeteckningar, medan antalet fr.o.m. 1990-talet stigit till 200—300.

Uppsplittringen inom förlagsbranschen märks också i pressen: det utkommer allt fler branschtidningar som är riktade till ett visst publiksegment och mindre tidningar med liten spridning utgivna av små föreningar. Man kan däremot också skönja en klar centralisering i och med att de stora tidningskedjorna dominerar utgivningen av tidningar och tidskrifter med stor spridning.

De statistiska uppgifter som beskriver den inhemska framställningen av tryckalster grundar sig på material som Nationalbiblioteket fått av boktryckerierna i form av lagstadgade pliktexemplar. De totala produktionsmängderna har ökat betydligt sedan 1980-talet, men ökningen har planat ut under de senaste åren.

Statistiken över böcker, som årligen växer med ca 12 000 titlar, innefattar inte bara böcker i kommersiell distribution utan också publikationer som ges ut av myndigheter, kommuner, föreningar, sällskap, läroanstalter och andra sammanslutningar. År 2005 överläts 13 667 titlar som pliktexemplar. Det publiceras årligen cirka 200 tidningstitlar, och om gratistidningar inberäknas är antalet titlar 350. Det årliga antalet titlar när det gäller tidskrifter, drygt 5 000, täcker också tidningar med liten spridning utgivna av små föreningar och organisationer. Det trycks årligen uppemot 1 000 titlar av kartor, och några hundra utgåvor med noter. Årligen framställs ungefär 70 000 reklamtryckalster och andra mindre tryckalster. I dag ligger det årliga totalantalet tryckalster på drygt 90 000 titlar, och då man också räknar med enskilda nummer av tidningar och tidskrifter stiger antalet tryckalster som skall överlätas till uppemot 200 000.

Fonogram

Inhemska fonogram har en central ställning på fonogrammarknaden i Finland. Största delen av fonogrammen är musikinspelningar. Produktionen av dem är i visst avseende mycket internationell, eftersom multinationella produktionsbolag också dominerar en stor del av den inhemska fonogramproduktionen. I Finland finns fortfarande också ett stort antal små inhemska producenter.

Dagens musikinspelningar är till stora delar cd-skivor. Produktionen av cd-skivor påbörjades i Finland i mitten av 1980-talet. Musik produceras fortfarande också på C-kassett. Vinylskivor släpps däremot sällan numera, och tillverkningen av dem har i huvudsak flyttat utomlands. En allt populärare form för distribution av musik är, vid sidan av cd-skivor, musikfiler som finns tillgängliga för allmänheten på datanät, oftast i MP3-format. Musik ges också ut på dvd-skivor som innehåller både ljud och rörliga bilder.

Talinspelningar och talböcker ges i allt högre grad ut på cd. På C-kassett utges fortfarande taltidningar, språkkassetter och andligt material.

I dag utges omkring 3 000 fonogramtitlar årligen, och merparten av dessa är musikinspelningar på cd. Det produceras årligen ca 500 talinspelningar. Av dessa är en knapp femtedel taltidningar. De statistiska uppgifterna för fonogram baserar sig på det material som Nationalbiblioteket har fått av tillverkarna i form av pliktexemplar. Siffran inbegriper inte det material som publiceras på nätet eller musik som lagrats på video eller dvd.

Elektronisk publikationsverksamhet

Jämsides med de traditionella publikationerna finns nuförtiden också de elektroniska publikationerna, som kännetecknas av att flera kommunikationsformer – text, ljud, bild och rörliga bilder – förenas. En del av materialet ges fortfarande ut som fysiska upptagningar, t.ex. cd-romskivor, medan merparten förmedlas via datanät.

Datanätet är en kanal till många slags material, allt från personliga hemsidor till enorma databaser. I Finland har Internetanvändningen snabbt ökat, och en stor del av de inhemska organisationerna har egna webbsidor där deras verksamhet, tjänster och produkter presenteras. När det gäller Internet fördunklas det traditionella begreppet utgivning: när det är fråga om webbsidor som uppdateras med korta intervall, länkas till andra sidor och på många sätt fungerar interaktivt är det ofta svårt att avgränsa klara helheter som kan betraktas som självständiga publikationer.

Webbtidningarna är typiskt nätmaterial: så gott som varenda tryckt tidning och tidskrift

har sina egna webbversioner eller hemsidor. I den webbtidningsförteckning som Nationalbiblioteket upprätthåller finns ca 500 titlar på tidningar som kan tolkas som parallellversioner av tryckta tidningar. Allt fler tidningar publiceras också enbart i elektronisk form. Av dessa finns redan uppemot 200 titlar. På datanätet finns utöver egentliga webbtidningar arkivdatabaser till vissa stora tidningar, och dessa har öppnats för allmänheten mot betalning.

Elektroniska böcker som ges ut av kommersiella förläggare, dvs. så kallade e-böcker, har redan i flera år varit på väg ut på marknaden. Många finländska förläggare driver sina egna projekt på området, men tekniska problem har bromsat upp utvecklingen. Elektroniska böcker kan tills vidare läsas vid dataterminaler, men i framtiden eventuellt också på mindre bärbara anordningar på vilka böcker har laddats upp för läsning.

Inhemska förläggare tillhandahåller också andra avgiftsfria nättjänster som fungerar i digital miljö och med hjälp av länkteknik, bl.a. många slag av läromedel i respektive miljö.

Aven om de kommersiella tillämpningarna av e-böcker än så länge bara är på väg finns det redan gott om publikationer som vetenskapliga samfund och sammanslutningar inom den offentliga förvaltningen har lagt ut på nätet. De är ofta parallellversioner av motsvarande tryckta alster. Den elektroniska utgivningen utvecklas snabbt i synnerhet vid universitet och högskolor.

I datanätet möts alla former av kommunikation. Utöver material som kan jämföras med tryckta böcker och tidningar har allmänheten tillgång till olika bildmaterial, t.ex. konstutställningar och kartdatabaser, ljudmaterial och rörliga bilder i form av filmer och televisionsprogram.

Internet har de senaste åren haft en betydande inverkan på musik- och filmindustrin, för distributionen av musik, filmer och televisionsprogram har i stor utsträckning flyttat över till öppna och slutna datanät. Skiv- och filmbolagen har de senaste åren börjat producera många slags avgiftsbelagda tjänster för datanät. Bland annat av den orsaken har produktionen av fysiska upptagningar gradvis

börjat minska. Förändringen kan i vidare utsträckning ha konsekvenser för konsumtionen av filmer och televisionsprogram.

Antalet diskussionsspalter och dejtingsidor har ökat märkbart och på dem sprider diskussionsdeltagarna i hög grad också eget material. Till nätmaterial fogas ofta också rörliga bilder. Som det nyaste inom utvecklingen kan nämnas tjänster som YouTube, vilkas hela verksamhet grundar sig på användarnas eget material eller andras, oftast upphovsrättsligt skyddade material, som lagts upp på webbplatsen av användarna.

Radio

I Finland bedrivs radioverksamhet av Rundradion Ab och av kommersiella radioföretag. Rundradion är ett allmännyttigt bolag som i sin verksamhet bl.a. skall stödja och förmedla inhemsk kultur, erbjuda ett mångsidigt utbud av fakta om samhällsliga frågor för specialgrupper och sporra till studier. Rundradion skall i sin programverksamhet behandla de inhemska språkgrupperna jämlikt.

Ålands radio- och televisionsbolag Ålands Radio och TV Ab har i landskapslagen (1993:117) om rundradioverksamhet ålagts en allmännyttig uppgift.

Efter Rundradions kanalreform i januari 2003 har Rundradion tre finskspråkiga och två svenskspråkiga rikstäckande radiokanaler. Rundradion har också 20 finskspråkiga landskapsradiostationer och fem svenskspråkiga regionalradiostationer.

Inom området för elektroniska medier har de största strukturella förändringarna skett under de senaste tio åren. De första privata radiostationerna påbörjade sina sändningar år 1985. Efter det inledande försöksskedet grundades stationer i rask takt. Nuförtiden hör ca 70 lokalradiostationer till Förbundet för Radiorna i Finland. Ett knappt tjugotal stationer på fastlandet och några stationer på Åland hör inte till förbundet.

Privat radioverksamhet kan indelas i lokal, delvis rikstäckande och rikstäckande verksamhet. Efter kommunikationsministeriets koncessionsrunda år 2006 bedrivs rikstäckande eller därmed jämförbar radioverksamhet

av sju olika aktörer på sammanlagt tio olika kanaler.

Sammanlagt 32 sökande fick regionala eller lokala koncessioner. Vissa koncessionsinnehavare äger ett flertal radiostationer som sänder eget program under eget namn. Det finns sammanlagt 40 lokala och regionala radiostationer som är verksamma under eget namn och med eget programutbud.

Mängden radiosändningar är stor. Statistiska uppgifter visar att Rundradion år 2006 sände totalt 220 000 timmar radio och de kommersiella kanalerna totalt 650 000 timmar. Antalet timmar regional sändning har femdubblats vid Rundradion sedan mitten av 1980-talet och uppgår nu till närmare 1 000 veckotimmar.

Television

De bolag som bedriver televisionsverksamhet kan delas in i allmännyttiga och kommersiella riksaktörer, lokala aktörer samt idkare av kabel- och satellitsändningsverksamhet. De sistnämnda bedriver i allmänhet vidaresändning av program och har ingen egen programverksamhet.

Allmännyttig, icke-kommersiell programverksamhet bedrivs av Rundradion Ab som har två analoga och fem digitala televisionskanaler. De digitala sändningarna påbörjades hösten 2001. Allmänna, icke-kommersiella digitala kanaler är baskanalerna YLE TV1 och YLE TV2 samt YLE Teema, YLE Extra och YLE FST5. Vid sidan av de kommersiella kanalerna MTV3 och Nelonen har under det senaste året uppstått nya kommersiella digitala kanaler, såsom Nelonen JIM och de avgiftsbelagda kanalerna MTV3 MAX, MTV3 Fakta och SubTV Junior.

För närvarande står kanalknippena B och C för digital television till de kommersiella aktörernas förfogande. Genom Rundradions eget kanalknippe A och de kommersiella aktörernas kanalknippen erbjuds allmänheten nu tolv avgiftsfria digitala tv-kanaler och ett flertal avgiftsbelagda kanaler. Intresset för digitala televisionssändningar har efter ett relativt långt jämnt skede snabbt stigit, och sommaren 2007 hade redan uppemot 75 procent av hushållen digitalmottagare.

De analoga sändningarna och de koncessioner som är knutna till dem upphörde den 31 augusti 2007. Nya koncessioner för digitala televisionssändningar har beviljats till sammanlagt 12 kommersiella aktörer med början den 1 september 2007. En del av de beviljade koncessionerna upphör att gälla år 2010 och en del år 2016.

Kanalutbudet torde växa ytterligare de kommande åren i och med att man inom mobiltelevisionsverksamheten har lämnat försöksskedet och gått in för operativ verksamhet.

För närvarande har också experterna svårt att uppskatta hur många inhemska televisionskanaler det finns i Finland år 2010. För närvarande sänder de avgiftsfria markbundna kanalerna sammanlagt 60 000 timmar per år och de avgiftsbelagda kanalerna uppemot 100 000 timmar.

På fältet för radio- och televisionsverksamhet kommer med största sannolikhet att ske betydande förändringar de närmaste åren i och med att det blir allt vanligare med television- och radioverksamhet på Internet. Konsekvenserna av dessa förändringar kan dock bedömas först flera år efter att verksamheten har inletts.

Film

När filmer distribueras till allmänheten sker det i allmänhet i form av distribution av upptagningar såsom videokassetter eller digitala bildskivor, dvs. dvd-skivor, eller i form av förevisning av film på biograf eller television. På lång sikt kommer de digitala distributions- och visningsteknikerna att vinna mark jämsides med den traditionella filmen som tas till vara på film. Man kan också anta att video-on-demand-tjänster och annan distribution via datanät kommer att bli betydande distributionsvägar de närmaste åren.

I Finland har inte bara ändrade levnadsvanor och förändringar i samhällsstrukturen på ett avgörande sätt lett till förändringar i filmbranschen, utan också det faktum att först televisionen och sedan videon blev vanligare, och att antalet televisionskanaler ökat.

De förändringar som de senaste årtiondena skett i distributionen och visningen av filmer har delvis fortgått fram till senare år. Bio-

grafnätet och biografernas programutbud har minskat samtidigt som de rikstäckande televisionskanalernas filmutbud har mångdubbats. Antalet biobesökare är trots allt på uppgående.

Antalet filmer som förevisades på biograferna minskade kraftigt under 1980- och 1990-talet. År 2005 distribuerades 409 filmer till biograferna, vilket är cirka en fjärdedel jämfört med början av 1980-talet. Samtidigt ökade det totala filmtittandet kraftigt i och med att det vid sidan av biograferna uppstod flera nya alternativ för filmtittande hemma. Dvd-distributionen har ökat mycket snabbt också i Finland och dess omsättning är mångdubbel i jämförelse med videokassetternas omsättning.

Även uthyrningen av dvd-skivor och VHS-kassetter har varit utbredd sedan mitten av 1980-talet. De allmänna biblioteken bedriver dessutom småskalig utlåning av videoupptagningar.

Det mest karakteristiska draget i biografernas utveckling har varit att multiplexbiografer med ett flertal biosalonger har byggts sedan slutet av 1990-talet. Största delen av landets 230 biografer är dock fortfarande affärsrörelser med en vit duk. De tio största orterna står för omkring 70 procent av biografernas omsättning. På mindre orter är biografen snarare en tillhandahållare av internationella och inhemska kulturtjänster än en affärsekonomiskt lönsam enhet.

Digitaliseringen av biografer framskrider långsamt. Digitaliseringen är enligt expertbedömningar en ekonomiskt olönsam investering för biograferna. Även digitalteknikens snabba förnyelse och bristen på gemensamma standarder bromsar upp utvecklingen. Uppskattningarna beträffande när biografernas internationella digitalisering kommer att inträffa varierar från fem till trettio år.

Till Finland importeras årligen 170–190 premiärfilmer. I Finland har det redan under flera år årligen producerats i medeltal 10 långfilmer för biografdistribution. År 2005 var antalet premiärer till och med 15.

Utöver långfilmer produceras i Finland tevefilmer samt kortfilmer och dokumentärfilmer som huvudsakligen är avsedda att visas på televisionen. Det produceras årligen 10–15 korta eller långa dokumentärfilmer och

omkring 50 kortfilmer, till vilka både fiktiva filmer och animationer räknas.

Medieforskning och användning av material

Ett av de mest centrala målen för bevarandet av det mediala kulturarvet är att tillgodose behoven inom den vetenskapliga forskningen. Utöver detta finns, t.ex. för filmarkiveringslagstiftningens del, andra kulturpolitiska mål, exempelvis att öka kännedomen om film. Systemet med pliktexemplar tryggar å sin sida dessutom i högre utsträckning ett tillgodoseende av medborgarnas informationsbehov, eftersom den nationella framställningen av tryckalster därigenom i sin helhet står till förfogande för dem som behöver informationen, i sista hand i pliktexemplarsbibliotek.

Den egentliga medieforskningen hör till de viktigaste vetenskapsgrenar som använder sig av massmediematerial. Det produceras i Finland årligen ca 400 större undersökningar och uppemot tvåhundra pro gradu-avhandlingar inom området. De här undersökningarna representerar en bred skala med allt från reflexioner kring informationssamhället till journalistiska eller kulturforskningsinriktade innehållsundersökningar där objektet oftast är underhållning. Studierna av medieinnehåll domineras av tidningsforskningen. Det beror i synnerhet på att det finns betydligt bättre tillgång till tidningar för forskningsändamål än vad det finns tillgång till televisionsprogram och särskilt radioprogram.

Inte bara egentliga medieforskare och filmforskare använder massmediematerial som forskningsunderlag eller forskningsobjekt, utan också många andra forskargrupper, t.ex. historieforskare, statsvetare, sociologer, pedagoger, konsthistoriker, ekonomer, rättsvetare, litteraturvetare och språkforskare. På senare tid har också forskare inom naturvetenskap och teknik varit intresserade av materialen, varav de senare speciellt är intresserade av förändringar i medieproduktionen och distributionen, medan de tidigare exempelvis är intresserade av förändringar i naturvärden och utgående från dessa i mediernas arbetssätt och materialval. Det beräknas att det utanför den egentliga medieforskningen

uppstår sammanlagt ungefär lika mycket forskning som inom själva medieforskningen.

På det hela taget kan konstateras att bevarandet av massmediematerial är en nödvändig förutsättning för forskningen, detta sett ur perspektivet för många vetenskapsgrenar och en synnerligen bred forskargrupp. Tillgången till material för forskningsändamål varierar dock beroende på typen av material. När det gäller tryckalster är materialen rätt väl tillgängliga för forskarna, eftersom tryckalster arkiveras vid flera bibliotek runt om i Finland inom ramen för pliktexemplarssystemet. Tillgången till audiovisuellt material för forskningsändamål varierar enligt typen av material.

Musikinspelningar arkiveras som pliktexemplar och tillgången till dessa för forskningsändamål har de senaste åren blivit bättre bl.a. tack vare en täckande katalogisering.

Även arkiveringen av filmmaterial är lagstadgad, och forskare har de facto verkligt god tillgång till filmer. Finlands filmarkivs tjänster står till förfogande för forskare, filmmakare, pressen och även privatpersoner. Till de viktigaste kunderna hör filmmakare och filmbolag samt festivaler och organisationer som presenterar filmer och deras upphovsmän. De huvudsakliga kunderna när det gäller den service som erbjuds forskare är studerande vid högskolor och konstindustriella läroanstalter. Avgiftsbelagd informations- och materialservice ges till exempel till museer, kommersiella företag, ideella organisationer, kommuner och privatpersoner.

Situationen när det gäller forskning i radio- och televisionsprogram är för närvarande svår. Det finns inga arkivmaterial, alternativt är de inte kommensurabla. Endast Rundradion har en forskarservice som först på senare år har avskiljts från Rundradions televisionsarkiv till en egen serviceform. Avsaknaden av ett nationellt audiovisuellt center har bidragit till forskarservicens uppkomst, och tjänstens kunder är i huvudsak forskare som är verksamma utanför Rundradion. Till övriga arkiv för elektroniska medier, i den mån sådana finns, får utomstående forskare i praktiken inte alls tillträde.

Om situation inte förändras i fortsättningen kan det leda till grava förvridningar i forsk-

ningsinriktningen. Enligt t.ex. statistik som tillhandahålls av det nordiska informationscentret för medie- och kommunikationsforskning (Nordicom) är det snedvridna förhållandet mellan forskningen i grafisk kommunikation och elektronisk kommunikation störst i Finland och minst i Sverige, där radio- och televisionsarkiveringen har långa traditioner.

2.2 Lagstiftning och praxis

Lagen om friexemplar

I Finland har det funnits ett officiellt pliktexemplarssystem sedan år 1707, då det blev obligatoriskt att till Åbo Akademis bibliotek överläta friexemplar av alla alster som tryckts på boktryckerier i Sverige. Efter att vårt land blev självständigt togs bestämmelser om friexemplar in i tryckfrihetslagen av år 1919. Antalet exemplar som skulle överlätas steg vid denna tidpunkt från ett till fem.

I dagens läge regleras pliktexemplarssystemet genom lagen om friexemplar (420/1980) och den med stöd av lagen utfärdade förordningen om friexemplar (774/1980). Lagen gäller i första hand sådant material som sprids till allmänheten i stora mängder. Enligt lagen är den som framställer tryckalster samt ljud- och bildupptagningar skyldig att till Helsingfors universitets bibliotek (Nationalbiblioteket) överlämna produkter som han framställt såsom friexemplar utan ersättning.

Syftet med lagstiftningen är att bevara, katalogisera och statistikföra den nationella kulturens produkter och ställa dem till förfogande för forskare och andra som behöver dem. En del av materialet hör också till material som skall arkiveras i enlighet med arkivlagen. Det är dock uppenbart att materialets användbarhet ökar tack vare pliktexemplarsbiblioteken och en precisare katalogisering och lösare användningsvillkor.

Lagen täcker ett brett spektrum av tryckalster, allt från böcker och tidningar till reklamtryckalster och broschyrer och guideböcker med liten spridning. Till ljud- och bildupptagningar räknas bl.a. C-kassetter, cd-skivor, videokassetter, dvd-skivor samt stordior och mikrofilmer. Tryckalster överläts enligt lagen

i sex exemplar, tidningar samt ljud- och bildupptagningar i två exemplar. Som pliktexemplar överläts också kombinationer av de produkter som avses i lagen och som sprids som en helhet. Sådana är t.ex. så kallade undervisningspaket. Likaså skall produkter som framställts utomlands och som i huvudsak är avsedda att spridas i Finland överlätas.

Tryckalstren placeras i Nationalbiblioteket, Åbo universitets bibliotek, Jyväskylä universitets bibliotek, Uleåborgs universitets bibliotek, Åbo Akademis bibliotek och riksdagsbiblioteket. De pliktexemplar som riksdagsbiblioteket inte införlivar med sina samlingar placeras i Joensuu universitets bibliotek.

Tidningar överläts i två exemplar, varav det ena placeras i Nationalbiblioteket och det andra antingen i Åbo universitets bibliotek (tidningar på finska) eller Åbo Akademis bibliotek (tidningar på svenska eller andra språk). Ljud- och bildupptagningar placeras i Nationalbiblioteket och i Jyväskylä universitets bibliotek. Videokassetter och andra filmupptagningar överläts till Finlands filmarkiv.

I lagen om friexemplar anges vissa undantag från överlåtelseskyldigheten med grund i att materialet i fråga är knappt till sitt informationsinnehåll, att distributionen av materialet är begränsad eller att överlåtelse av någon annan orsak är oskälig. Lagen om friexemplar innehåller också straffbestämmelser som tillämpas vid brott mot överlåtelseskyldigheten.

När det gäller att göra material som överläts enligt lagen om friexemplar tillgängligt för allmänheten gäller upphovsrättslagen (404/1961). Också lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) iaktas i tillämpliga delar. Förordningen om friexemplar, som utfärdats med stöd av lagen om friexemplar, innehåller detaljerade bestämmelser om förfarandet vid överlåtelse av pliktexemplar, om förvaringen av produkter som skall hållas hemliga samt om de grunder och förfaranden med vilka det kan beviljas lättnader i överlåtelseskyldigheten.

Som pliktexemplar överläts årligen sammanlagt omkring 900 000 enheter tryckalster, inklusive enskilda tidningsnummer samt ljud- och bildupptagningar. Av dessa förblir ungefär 180 000—190 000 enheter i Nationalbiblioteket. Vid andra pliktexemplarsbib-

liotek är mängden inkommet material något mindre, eftersom ljud- och bildupptagningar och tidningar endast överläts i två exemplar.

Boktryckerier och andra framställare av pliktexemplarsmaterial skickar såväl tryckalster som ljud- och bildupptagningar direkt till Nationalbiblioteket där materialet klassificeras. Därifrån vidarebefordras material som skall placeras i andra pliktexemplarsbibliotek och vid Finlands filmarkiv.

Nationalbiblioteket övervakar att lagen efterlevs och ser till att både uteblivna publikationer och hela försändelser från boktryckerier krävs in av de överlåtelsskyldiga. Pliktexemplaren skall med stöd av den gällande lagen sändas in kvartalsvis, men i praktiken sänder i synnerhet stora boktryckerier sina produkter betydligt oftare, t.ex. en gång i månaden eller till och med veckovis.

De pliktexemplar som placeras i Nationalbiblioteket bildar en nationalsamling som är fristående från bibliotekets andra samlingar. Materialet klassificeras enligt publikationstyp och arkiveras i slutna boklager. Böcker, tidningar, seriepublikationer, kartor, noter och ljud- och bildupptagningar katalogiseras i nationalbibliografidatabasen Fennica eller i Viola, samkatalogdatabasen över musikmaterial. De bibliografiska uppgifter som registreras i Fennica är fritt tillgängliga på nätet och kan användas av hela bokbranschen, såväl bibliotek, förläggare som bokhandlar. Målet är att hålla databasen så aktuell som möjligt, och därför registreras den viktigaste litteraturen i databasen redan inom ett par veckor efter att den har getts ut. Detta är möjligt tack vare de stora boktryckeriernas bokförsändelser, som kommer oftare än vad som är lagstadgat, och tack vare samarbetet med förläggarna.

I andra pliktexemplarsbibliotek varierar sätten för organisering av material. I Åbo universitets bibliotek, Jyväskylä universitets bibliotek och Åbo Akademis bibliotek finns en separat samling för inhemska material, medan Uleåborgs universitets bibliotek, Jönsu universitets bibliotek och riksdagsbiblioteket placerar materialen bland sina övriga samlingar.

Pliktexemplarsbiblioteken skall ställa det inhemska materialet till förfogande för forskare och andra som behöver det. I National-

biblioteket kan pliktexemplar endast användas i bibliotekets läsesalar, detta för att långtidsförvaringen av materialet skall säkras. Det är endast av särskilda skäl möjligt att använda ursprungsexemplar från skön- och underhållningslitteraturens område och mikrofilm material.

De mikrofilmer och digitala versioner som framställs av originalmaterialet gör materialet mer tillgängliga och ökar samlingarnas hållbarhet. Belastningen på pliktexemplarsamlingen i bibliotek minskas dessutom av att det till bibliotekens öppna samlingar köps rikligt med parallella bruksexemplar som också ges som hemlån.

I andra pliktexemplarsbibliotek är användningen av pliktexemplarsmaterial friare än i Nationalbiblioteket, och dessa erbjuder också sitt inhemska material som fjärrlån. I vissa bibliotek begränsas användningen av pliktexemplarsamlingarna dock av att alla ämnesgrupper på grund av resursbrister inte är tillgängliga för allmänheten.

Den nuvarande lagen om friexemplar täcker inte upptagningar som cd-romskivor och inte heller sådana material i ett datanät som är tillgängliga för allmänheten. Nationalbiblioteket har dock tagit emot cd-rom-skivor i rätt täckande grad både direkt från skivtillverkarna och från deras förläggare. Skivorna har arkiverats och katalogiserats i nationalbibliografidatabasen Fennica, men kunderna kan inte använda dem.

Också det nätmaterial som finns tillgängligt på Internet är arkiverat. Detta är möjligt tack vare det automatiska insamlingssystem för nätmaterial som har utvecklats i internationellt samarbete och där Finska IT-centret för vetenskap CSC är Nationalbibliotekets samarbetspartner. Med hjälp av webbinsamlingsprogram samlas material in från servrar vilkas landskod, dvs. toppdomän, är ".fi". Dessutom samlas finländska organisationers sidor in från de servrar som inte använder landskoder utan som t.ex. har toppdomänen ".com", ".net" eller ".org".

Nationalbiblioteket har i samarbete med utgivare och förläggare strävat efter att sprida information om centrala verk som finns på nätet genom att katalogisera dem i nationalbibliografidatabasen Fennica. Biblioteket har också arkiverat verk på utgivares begäran.

Tills vidare har främst e-böcker på nätet, högskolepublikationer och webbtidningar katalogiserats och arkiverats. Avsikten är att gradvis ta med också andra grupper av material.

Med hjälp av tillgänglig programvara samlar man in finländska webbsidor på nätet ungefär en gång om året. Utöver detta görs separata så kallade temainsamlingar som år 2007 bestod av t.ex. insamlingar gällande riksdagsvalet och den i Finland arrangerade Eurovisionsschlagerfestivalen.

Den första omfattande insamlingen av nätmaterial genomfördes år 2002 och som resultat av den har arkivet uppemot 12 miljoner filer i tiotals olika filformat. År 2006 hade det samlats in 22 miljoner filer och för år 2007 väntas den automatiska insamlingen av nätmaterial ge upp till 50 miljoner filer. Behandlingen av och möjligheterna att söka i arkiverat nätmaterial utvecklas med hjälp av internationell programvara som tagits fram inom ramen för det så kallade International Internet Preservation Consortium (IIPC).

Filmarkiveringslagen

Filmarkiveringslagen (576/1984) reglerar deponeringen av material som innehåller rörliga bilder och som framställts i Finland. Syftet med lagen är att bevara det kulturkapital som har tillvaratagits i form av film samt att främja kännedomen om film och filmforskningen.

Lagen täcker den egentliga filmproduktionen, annat material som innehåller rörliga bilder och också material som är av inhemsk produktion och som producerats för televisionen. I praktiken har program som producerats för televisionen arkiverats i Rundradions eget arkiv.

Lagen innehåller två slag av skyldigheter: en skyldighet att deponera originalmaterial till och visningskopior av film samt ett förbud mot att förstöra originalmaterial.

Skyldigheten att deponera film anges gälla filmens ägare. Enligt lagen skall ägare av originalmaterial till film, som har inspelats av inhemsk filmproducent och gjorts för annat ändamål än enbart för televisionen, inom fem år räknat från den tidpunkt då filmen har granskats deponera originalmaterialet och

därtill hörande ljudmaterial hos arkivet eller i annat förvaringsutrymme som arkivet har godkänt för ändamålet.

Dessutom skall producenten av en sådan film till arkivet för fortgående förvaring överlåta en visningsduglig kopia av filmen och kopia av därtill hörande reklam- och annat informationsmaterial i en teknisk form som motsvarar originalmaterialet inom tre år från den tidpunkt då filmen har granskats. Finns av filmen bara en visningsduglig kopia föreligger överlåtelseskyldighet inte. Om filmen inte skall granskas räknas de fastställda tiderna från den tidpunkt filmen förelåg färdig.

En inhemsk producent är också skyldig att utan ersättning överlåta två exemplar till Finlands filmarkiv om minst 50 upptagningar har förfärdigats av filmen. Med denna bestämmelse i filmarkiveringslagen överfördes den överlåtelseskyldighet som angavs i lagen om friexemplar beträffande upptagningar innehållande filmer så att den grundar sig på denna lag. Till Finlands filmarkiv levereras årligen via Nationalbiblioteket dessutom ett hundratal upptagningar som innehåller rörliga bilder. Enligt huvudregeln levereras också upptagningar som innehåller musikvideor till arkivet.

Enligt förbudet mot att förstöra originalmaterial får originalmaterial till en film som har spelats in av en inhemsk producent och därtill hörande ljudmaterial inte förstöras innan Finlands filmarkiv har erbjudits möjlighet att ta materialet för förvaring. Förbudet mot att förstöra originalmaterial till film gäller också inhemska televisionsprogram på band, men inte direktsändningar eller program som framställts av utländska producenter.

Sedan år 1984 berörs televisionskanalerens inhemska programproduktion av skingringsförbud ifall materialet inte först har erbjudits Finlands filmarkiv för förvaring.

De uppgifter som avses i lagen sköts av Finlands filmarkiv, vars uppgift enligt 1 § i förordningen om Finlands filmarkiv (228/1997) är att förvärva, restaurera och förvara filmer och material som hänför sig till film, bedriva och stödja filmforskning, främja kännedom om filmkonsten samt anordna förevisningar av filmer som är betydelse-

sefulla i konstnärligt, historiskt eller annat hänseende.

Tryggandet av långtidsförvaringen av material är en viktig del av den verksamhet Finlands filmarkiv bedriver. Filmarkivet konserverar, restaurerar och kopierar material systematiskt. Arkivets filmmaterial förvaras i huvudsak i en över 2 000 kvadratmeter stor bergsgrotta med automatisk ventilation i Ot-näs i Esbo, och i de slutarkivlokaler som byggts där råder lämpliga förhållanden för förvaring av olika material.

I Finlands filmarkivs samlingar finns filmmaterial motsvarande över 50 000 inhemska filmer. Det finns ca 37 000 inhemska visningskopior. Film- och videosamlingarna innehåller sammanlagt över 255 000 arkiverade objekt.

I samband med deponeringen av filmer överläts till filmarkivet också kringmaterial till dessa, t.ex. reklamfilmer och planscher. I Finlands filmarkivs samlingar finns ca 500 000 inhemska fotografier och ungefär lika många utländska fotografier. Det finns dessutom planscher från ca 1 900 inhemska och 21 000 utländska filmer.

I den gällande filmarkiveringslagen har rörliga bilder som förevisas i en konstnärlig kontext, dvs. mediekonst, erkänts som sådan film som avses i lagen. Arkiveringen av mediekonst har genom ett avtal mellan filmarkivet och Statens konstmuseum överförts på Statens konstmuseum som tillsammans med stiftelsen Finlands Konstakademi har genomfört det av undervisningsministeriet finansierade mediearkiveringsprojektet vid museet för nutidskonst, Kiasma, sedan år 1999.

Arkiveringen av radio- och televisionsmaterial och nätpublikationer

Enligt lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (460/2003) skall utgivaren och den som utövar programverksamhet (Rundradion, kommersiella radio- och televisionskanaler) se till att en upptagning görs av varje program och nätpublikation, förutsatt att det inte på grundval av den tekniska utformningen av programmet är klart att ingen genom att sända programmet kan göra sig skyldig till ett brott som baserar sig på innehållet i meddelandet. Upptagningen skall sparas

minst 21 dagar från det att programmet sändes eller nätpublikationen gjordes tillgänglig för allmänheten.

I lagstiftningen föreskrivs inte om någon annan skyldighet att tillvarata radio- och televisionsprogram eller nätpublikationer. Tidigare gällde denna så kallade referensbandningsskyldighet endast radio- och televisionsprogram och den grundade sig på radioansvarighetslagen och radioansvarighetsförordningen.

För Rundradions del sköts den lagring som grundar sig på nämnda lag dels av Rundradion själv, dels i form av en köpt tjänst av Digita Oy. De riksomfattande programmen lagras som filer på de servrar som finns i lokalerna i Böle. Digita utför lagringen av regionala radioprogram på sändarstationer. Sommaren 2007 ersätts tjänsten med en ny serverbaserad lösning som Rundradion själv genomför.

Rundradion utför den lagstadgade referenslagringen av televisionsprogram. Material från text-TV lagras enligt samma system och förvaras i månader.

En del av Rundradions sändningar lagras permanent för att användas som reprisar eller som bakgrundsmaterial till nya program. Utgångspunkten för de arkiveringsprinciper som godkändes år 1979 är att av det programutbud som sänts skall främst de program som kan användas vid en senare tidpunkt förvaras permanent. När det gäller de rikstäckande radiosändningarna förvaras i praktiken alla finsk- och svenskspråkiga huvudnyhetssändningar och finskspråkiga aktualitetsprogram permanent. Annat material arkiveras i urval eller enbart som prov, och denna andel utgör i praktiken under 10 procent av de årliga sändningarna.

I dagens läge ansvarar varje enskild landskapsradio för arkiveringen av Rundradions regionala program. Landskapsradiostationerna arkiverar däremot inte sina program systematiskt, så i praktiken är läget mycket brokigt. De lokala och kommersiella radiostationernas arkivering av radioprogram är bristfällig. Programmen lagras inte permanent och referensbanden förvaras inte, utan återanvänds.

Arkiveringen av televisionsmaterial regleras av filmarkiveringslagen. Televisionsbola-

gen får inte förstöra sitt inhemska filmmaterial innan det har erbjudits Finlands filmarkiv för förvaring. Filmarkivet kan genom avtal godkänna att materialet arkiveras på annat håll, om förvaringsutrymmet uppfyller de tekniska kriterier som ställs.

År 1985 ingick Rundradion ett avtal med filmarkivet om att material skall arkiveras i Rundradions egna lokaler. För närvarande arkiverar Rundradion permanent hela den inhemska produktionen, den nordiska samproduktionen och den utländska produktion som Rundradion har deltagit i och har rättigheter till.

MTV3 och Nelonen har inte själva arkiverat andra program än sina egna produktioner, dvs. i huvudsak nyhets- och aktualitetsprogram. En del av MTV3:s gamla program inklusive kringmaterial har deponerats hos Finlands filmarkiv. De inhemska program som har köpts från underleverantörer har återbörats till produktionsbolagen.

Annan lagstiftning som inverkar på propositionen

Upphovsrättslagen

I upphovsrättslagen (404/1961) och upphovsrättsförordningen (574/1995) finns bestämmelser om användningen av upphovsrättsligt skyddat material i bibliotek till vilka friexemplar överläts (dvs. pliktexemplarsbibliotek) och vid Finlands filmarkiv. Till den del materialet inte är upphovsrättsligt skyddat eller materialet har befriats från upphovsrätt ställer upphovsrättslagen inga begränsningar på användningen.

I de bestämmelser som genom lag 821/2005 inkluderades i upphovsrättslagen beaktade man en förestående revidering av pliktexemplarssystemet genom att föreskriva att pliktexemplarsbiblioteken och filmarkivet skall ha omfattande möjligheter att använda det material som finns i deras samlingar samt genom att ange upphovsrättsliga grunder för den insamling av upphovsrättsligt skyddat nätmaterial som Nationalbiblioteket utför och för lagringen av televisions- och radioprogram vid filmarkivet.

Bestämmelserna möjliggör å ena sidan sådan intern användning som verksamheten vid

inrättningarna förutsätter, å andra sidan det att upphovsrättsligt skyddade material som ingår i inrättningarnas samlingar kan ställas till förfogande för inrättningarnas kunder, forskare och andra som behöver informationen. I enlighet med de begränsningar som införts i fråga om upphovsmännens lagstadgade ensamrätt får materialen användas utan upphovsmännens tillstånd och utan att ersättning behöver betalas. I dessa bestämmelser föreslås tekniska och vissa sakmässiga ändringar.

Användningen av material som ingår i pliktexemplarsbibliotekens samlingar för inrättningarnas interna funktioner samt för deras kunders del har på ett omfattande sätt ordnats med begränsningsbestämmelser i 16 och 16 a § i upphovsrättslagen.

Bestämmelserna tillåter med alla tekniker utförd framställning av exemplar för bevarande och istandsättning av material som finns i inrättningens samlingar, för internt bruk som påkallas av underhåll av samlingarna och för komplettering av ett ofullständigt verk. Bestämmelserna möjliggör också framställning av exemplar för utlåning av verk som lätt tar skada. Nationalbiblioteket eller ett annat pliktexemplarsbibliotek kan dessutom, förutsatt att det anses ändamålsenligt, genom fotokopiering eller liknande förfarande framställa exemplar av enskilda artiklar som ingår i samlingsverk, tidningar eller tidskrifter i deras egna samlingar samt av korta avsnitt ur andra utgivna verk för att lämnas ut till låntagare för privat bruk i stället för de volymer eller häften i vilka de ingår.

Pliktexemplarsbibliotek får, om syftet inte är direkt eller indirekt ekonomisk vinning, överföra ett offentliggjort verk som finns i deras samlingar till en enskild i forsknings-syfte eller för privata studier i inrättningens lokaler genom terminaler avsedda för överföring till allmänheten. En förutsättning är att annan digital framställning av exemplar än sådan som följer av denna användning och vidareöverföring av verket har förhindrats.

Enligt villkoret i 16 a § 2 mom. kan överföringen till allmänheten ske i lokaler hos inrättningen endast utan hinder av köpe- och licensvillkor och andra avtalsvillkor för användningen av verket. På grund av ärendets

natur kan sådana villkor inte gälla material som överläts eller lagras med stöd av den föreslagna lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial.

Med stöd av en specialbestämmelse i lagens 16 b § får Nationalbiblioteket undantagsvis under samma förutsättningar överföra ett verk ur sina samlingar till ett annat plikt-exemplarsbibliotek utanför inrättningen. Med samlingar avses materialsamlingar enligt lagen om friexemplar och den nya lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial. Bestämmelsen tillåter med andra ord att material i elektronisk form genom överföring via ett datanät kan ställas till förfogande för forskare och andra som behöver informationen så att det kan användas också i andra pliktexemplarsbibliotek och vid filmarkivet. Bestämmelsen avses träda i kraft vid en tidpunkt som fastställs genom förordning av statsrådet, samtidigt som den nu föreslagna nya lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial träder i kraft.

Det har genom uttryckliga bestämmelser i upphovsrättslagen blivit möjligt att bedriva verksamhet enligt de nya bestämmelserna om hämtning och lagring av nätmaterial. Enligt dessa kan Nationalbiblioteket i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av verk som gjorts tillgängliga för allmänheten i ett öppet datanät. Bestämmelsen har varit i kraft sedan ingången av år 2006.

Nationalbiblioteket eller ett annat pliktexemplarsbibliotek får i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar också av sådana utgivna verk som behöver anskaffas till pliktexemplarssamlingen men som inte är tillgängliga via kommersiell spridning eller överföring. Bestämmelsen möjliggör framställning av exemplar också i digital form, t.ex. digitalisering av ett analogt verk eller lagring av ett verk som står till allmänhetens förfogande i ett datanät.

I 16 c § i upphovsrättslagen finns bestämmelser om användningen av verk vid Finlands filmarkiv. Med stöd av paragrafen får Finlands filmarkiv i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av verk som gjorts tillgängliga för allmänheten genom utsändning i radio eller television. Avsikten är att den här bestämmelsen, som gör

det möjligt att inrätta ett radio- och televisionarkiv i anslutning till Finlands filmarkiv, skall sättas i kraft samtidigt som den nu föreslagna lagen träder i kraft.

Ett verk som finns i filmarkivets samlingar får användas på de sätt som avses i 16 och 16 a § och under de förutsättningar som nämns i dessa paragrafer.

Filmarkivet får överföra ett verk som finns i dess samlingar till en enskild för användning i forskningssyfte eller för privata studier i filmarkivets lokaler och med stöd av 16 c § även i pliktexemplarsbibliotek. En förutsättning är att överföringen av verket till allmänheten sker genom de terminaler som är avsedda för ändamålet och att annan digital framställning av exemplar av verket än sådan som följer av avsedd användning och vidareöverföring av verket utanför inrättningen har förhindrats.

I upphovsrättslagen har vidare preciserats att ett verk som finns i filmarkivets samlingar får användas för forskning eller filmundervisning på högskolenivå. Bestämmelsen möjliggör användning av filmer och andra verk som finns i filmarkivets samlingar både för forskning inom filmarkivet och för forskning som bedrivs av utomstående. Bestämmelsen gör det exempelvis möjligt att framföra filmverk för enskilda forskare eller forskargrupper.

I bestämmelsen avsedd filmundervisning på högskolenivå är sådan filmundervisning som ges vid universitet eller konsthögskolor. Bestämmelsen gör det möjligt att använda filmverk för offentligt framförande i samband med undervisning och är således en lex specialis -bestämmelse i förhållande till 21 § i upphovsrättslagen, enligt vilken friheten gällande offentligt framförande i samband med undervisning inte gäller framförande av filmverk.

Upphovsrättslagens bestämmelser om användning av verk vid filmarkivet tillämpas inte på filmverk som framställts av en utländsk producent. Om användning av sådana filmverk i undervisningssyfte och för andra ändamål bör avtalas i det deponeringsavtal som ingås mellan den frivilliga deponenten och filmarkivet.

Om all sådan framställning av exemplar av verk som överskrider den stadgade fria an-

vändningen eller som till villkoren avviker från denna och om överföring av verk till allmänheten kan överenskommas med stöd av avtalslicensbestämmelser som tagits in i lagen på så sätt att avtalet får avtalslicensverkan.

I enlighet med 16 e § i upphovsrättslagen kan genom förordning av statsrådet vid behov utfärdas närmare bestämmelser om framställning av exemplar av verk samt om användning av på sådant sätt framställda exemplar av verk liksom även om överföring av verk till allmänheten i pliktexemplarsbibliotek och vid Finlands filmarkiv.

Lagen om yttrandefrihet i masskommunikation

Lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (460/2003) trädde i kraft vid ingången av år 2004. Samtidigt upphävdes tryckfrihetslagen av år 1919 (1/1919) och radioansvarighetslagen av år 1971 (219/1971). Lagen är i förhållande till den föreslagna lagen speciellt betydande i fråga om tillämpningsområdet och den terminologi som används i bestämmelserna.

Genom lagen om yttrandefrihet i masskommunikation utfärdas sådana närmare bestämmelser om den i grundlagen tryggade yttrandefriheten när det gäller masskommunikation som grundlagens yttrandefrihetsbestämmelse förutsätter. Bestämmelserna tillämpas på alla former av masskommunikation, oberoende av med vilken teknik meddelandena lagras, publiceras och distribueras.

Den nya regleringen gäller endast delvis de hemsidor som enskilda upprätthåller på elektroniska kommunikationsnät. På sådana hemsidor tillämpas endast de lagbestämmelser med vilka ett straffrättsligt och skadeståndsrättsligt ansvar vid behov kan tryggas eller med vilka man snabbt kan hindra att material med klart lagstridigt innehåll sprids vidare. Lagen tillämpas likaså endast delvis på verksamhet där den fysiska eller juridiska person som deltar i masskommunikationen enbart sörjer för den tekniska framställningen, sändningen, överföringen eller distributionen av en publikation eller ett nätmeddelande.

Publikationsverksamhet som är avsedd att vara regelbunden har som föremål för re-

gleringen skiljts åt från å ena sidan enskilda meddelanden och å andra sidan program. En periodisk publikation definieras i lagens 2 § som en publikation som är avsedd att ges ut regelbundet minst fyra gånger om året. Med nätpublikation avses å sin sida en i likhet med periodiska publikationer enhetligt uppbyggd helhet av nätmeddelanden avsedd för regelbunden utgivning, där materialet har producerats eller bearbetats av utgivaren.

I det avsnitt ovan som handlar om arkivering av radio- och televisionsmaterial behandlas lagringsskyldigheten i fråga om utgivare och de som bedriver programverksamhet.

Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet

Genom lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) totalreviderades lagstiftningen om myndighetshandlingars offentlighet. Syftet med lagen är bl.a. att öka öppenheten i myndigheternas verksamhet och förbättra möjligheterna att få uppgifter om ärenden som myndigheterna handlägger. De instanser som sköter en offentlig uppgift är föremål för tillämpningen av lagen oberoende av om de organiserats som myndigheter eller ej.

I lagen avses med handling utom en framställning i skrift eller bild även ett meddelande som avser ett visst objekt eller ärende och uttrycks i form av tecken som på grund av användningen är avsedda att höra samman och vilket kan uppfattas endast med hjälp av automatisk databehandling eller en ljud- eller bildåtergivningsanordning eller något annat hjälpmedel. Med myndighetshandling avses en handling som innehåller av en myndighet och som har upprättats av myndigheten eller av någon som är anställd hos en myndighet eller som har inkommit till en myndighet för behandling av ett visst ärende eller i övrigt inkommit i samband med ett ärende som hör till myndighetens verksamhetsområde eller uppgifter. Handlingar som en myndighet har skaffat för intern utbildning, informations-sökning eller annan därmed jämförbar intern användning betraktas inte som myndighetshandlingar.

Lagen innehåller bestämmelser om tidpunkten för när en handling blir offentlig, rätten att ta del av en handling, utlämnande av uppgifter ur en handling, myndigheternas skyldighet att främja möjligheterna att ta del av en handling samt en god informationshantering, skyldighet att iaktta sekretess samt undantag från och upphörande av sekretess.

I material som skall överlätas i enlighet med lagen om friexemplar ingår en grupp produkter som till ursprunget är sådana myndighetshandlingar som avses i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Till dessa räknas exempelvis vissa tryckta handlingar från stats- och kommunalförvaltningen. När det gäller offentligheten och sekretessen för sådana pliktexemplar iakttas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet också i pliktexemplarsbiblioteken.

Arkivlagen

Arkivlagen (831/1994) reglerar i första hand förvaringen av handlingar som framställts inom den offentliga förvaltningen. Lagen gäller, med vissa undantag, statliga och kommunala myndigheter och affärsverk, det ortodoxa kyrkosamfundet och den så kallade medelbara statsförvaltningen till den del det vid den sistnämnda inkommer sådana handlingar som avses i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Lagen innehåller bestämmelser om det arkivverk som styr och övervakar myndigheternas arkivfunktion (Riksarkivet och landsarkiven), organiseringen av arkivfunktionen vid de myndigheter som bildar arkiv samt framställningen, förvaringen och den varaktiga förvaringen av handlingar, liksom även överföringen av handlingar till arkivverket för förvaring. I lagen finns dessutom bestämmelser om inlösen av betydande privata arkiv och handlingar i vissa fall.

I arkivlagen avses med handling en framställning i skrift eller bild eller en på elektronisk väg eller på annat sätt åstadkommen framställning som kan läsas, avlyssnas eller annars uppfattas med tekniska hjälpmedel. Enligt lagen omfattar arkivbildarens arkiv de handlingar som inkommit till arkivbildaren på grund av dess uppgifter eller som tillkommit genom dess verksamhet.

De allmänna målen i arkivlagen stöds av lagen om statsbidrag till privata arkiv (1006/2006) med stöd av vilken vissa centrala privata arkiv beviljas statsbidrag för sin verksamhet.

Arkivlagen gäller till vissa delar samma material som lagen om friexemplar. Exempelvis sådana i arkivlagen avsedda handlingar som hör till arkivbildaren och som samtidigt också är sådana tryckalster som avses i lagen om friexemplar överläts och förvaras i enlighet med lagen om friexemplar. Förvaringen av dessa handlingar sker samtidigt också i den ordning arkivlagstiftningen avser.

2.3 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

I de flesta västländer finns ett system som till grunddragen motsvarar lagstiftningen om pliktexemplar i Finland samt lagstadgad filmarkivering. Systemen avviker dock betydligt från varandra till både täckning, antal överlätna eller deponerade exemplar och praktiska genomförandesätt. Lagstiftningen är i hög grad liknande i alla de nordiska länderna. I vissa länder omspänner samma lag inte bara tryckalster utan också ett system för deponering av radio- och televisionsmaterial och filmmaterial, medan det i andra länder finns speciallagstiftning för dessa. Det senaste utvecklingsdraget är att lagstiftningen om pliktexemplar utvidgas till att också omfatta elektroniska publikationer.

Sverige

Sveriges lag 1993:1392 om pliktexemplar av dokument reviderades år 1993. Lagen täcker tryckt material, film och videogram, men tills vidare inte nätmaterial. Det är i första hand framställaren av produkten som är överlåtelseskyldig. Av tryckalster och elektroniska upptagningar skall sju exemplar överlätas och de placeras i sju pliktexemplarsbibliotek.

Statens ljud- och bildarkiv (SLBA) är Sveriges nationalarkiv för ljud och rörliga bilder. Arkivet svarar i överensstämmelse med lagen om pliktexemplar av dokument för den arkivering av radio-, televisions-, film-, video-, fonogram- och multimedieupptagningar som

grundar sig på obligatorisk överlåtelse. Både inhemskt och utländskt rikstäckande radio- och televisionsmaterial lagras i sin helhet. Förvaringen av utländskt material har motiverats med att materialet är textat till svenska. Lokala program förvaras endast i urval.

SLBA tar emot filmmaterial endast i elektronisk form och kopierar dem till videogram. Det egentliga filmarkivet verkar som en del av Svenska filminstitutet. Filminstitutets arkiv har som huvudsaklig uppgift att ta till vara och förvara långa spelfilmer som har framställts och visats i Sverige.

Kungliga biblioteket har sedan år 1996 programmatiskt lagrat material som finns fritt tillgängligt på datanät, arkiverat det och gjort det tillgängligt för allmänheten för privata studier i inrättningens lokaler samt för användning inom utbildning och forskning. År 1998 anmärkte Datainspektionen på att verksamheten eventuellt kränker medborgarnas dataskydd. År 2002 föreskrevs genom förordning (2002:287) att Kungliga biblioteket får fortsätta sin verksamhet inom ramen för projektet Kulturarw3.

I Sverige inleddes år 2007 en revideringsprocess kring lagen om pliktexemplar av dokument inom ramen för vilken lagens bestämmelser skall kompletteras bl.a. när det gäller nätmaterial.

Norge

I Norge trädde en lag om pliktleverans (Lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument) i kraft redan år 1990, och den täcker i stor utsträckning alla typer av material. Lagtexten är skriven på rätt allmän nivå och närmare bestämmelser och anvisningar utfärdas separat. Lagen täcker utöver tryckalster också audiovisuellt material, fonogram, filmer samt radio- och televisionsprogram. Tryckalster överläts i sammanlagt sju exemplar av framställaren och förläggaren, och andra mångfaldigade upptagningar levereras i två exemplar.

Norges nationalbiblioteks enhet i Mo i Rana inrättades år 1989 med uppgift att fullgöra de uppgifter som lagen om pliktleverans fastställer. Som en del av nationalbiblioteket svarar enheten för den traditionella överlåtelsen av pliktexemplar och dessutom också för

arkiveringen av ljud och bild. Enhetens uppgift är att samla in och tillgängliggöra audiovisuellt material som överläts i enlighet med lagen och likaså äldre, kulturhistoriskt värdefullt material. Detta material omfattar i stor utsträckning filmer och videogram, fotografier, rundradiosändningar, musik och fonogram. I anslutning till biblioteket finns också en medieenhet, ett filmlaboratorium och en enhet specialiserad på film.

Som en del av Norsk Filminstituttt verkar dessutom ett annat filmarkiv. Arkiverings-skyldigheten grundar sig också på lagen om pliktleverans, enligt vilken Norsk Filminstituttt är den organisation som skall deponera de filmer och videogram som skall deponeras enligt lag. Enligt lagen skall alla filmer och videogram som visats offentligt i Norge deponeras hos arkiv. Deponeringsskyldigheten i fråga om långfilmer gäller filmproducenten, i fråga om videogram distributören. Institutet ställer filmmaterialet till allmänt förfogande, vilket biblioteket å sin sida inte gör.

Nationalbibliotekets enhet i Mo i Rana och Norsk Filminstitutts arkiv bedriver samarbete; merparten av gamla nitratfilmer är exempelvis placerade i Mo i Rana, men arbetsfördelningen mellan inrättningarna är inte alldeles klar.

När det gäller elektroniska material är Norge ett föregångarland, eftersom lagen gäller såväl nätmaterial som elektroniska upptagningar, t.ex. cd-romskivor. Elektroniska upptagningar överläts i två exemplar. Nätmaterial och databaser överläts på nationalbibliotekets begäran.

Lagen möjliggör programmatisk hämtning av fritt tillgängligt nätmaterial. Nationalbiblioteket hämtar systematiskt material från norska servrar i arkiveringssyfte. Datasekretessmyndigheterna har årligen beviljat intestimistiska tillstånd för verksamheten, men för år 2007 har nationalbiblioteket ansökt om ett bestående undantagstillstånd för verksamheten. Annat nätmaterial såsom webböcker och webbserier har i enlighet med överenskomna urvalskriterier begärts och också beviljats av utgivarna.

Danmark

Den lag som trädde i kraft i Danmark i juli 2005 (Lov om pliktavlevering af offentliggjort materiale) täcker material som getts ut i fysisk form oberoende av underlag, och detta inbegriper utöver tryckalster också fonogram, videogram och elektroniska publikationer i form av upptagningar och nätpublikationer, radio- och televisjonsprogram samt film.

Tryckalster och ljudupptagningar överläts i två exemplar. Nationalbiblioteket samlar in nätmaterial på basis av de uppgifter webbsidans adressinnehavare eller utgivaren lämnar. Den som är skyldig att överlåta material skall på nationalbibliotekets begäran ge uppgifter om behövliga åtkomstkoder och andra uppgifter som är nödvändiga för att materialet skall kunna samlas in, kopieras och göras tillgängligt för allmänheten. Den överlåtelseskyldiga kan kräva att åtkomstkoder och andra uppgifter inte överläts till utomstående.

Material som finns i digital form överläts till enskilda personer för användning endast på anordningar som är avsedda för detta ändamål. Annat material står till medborgarnas förfogande med beaktande av de begränsningar upphovsrättslagen ställer.

Arkiveringen av radio- och televisjonsprogram sker med stöd av samma lag på så sätt att man låter Statens mediesamling, som verkar under Statsbiblioteket, omfatta de radio- och televisjonsprogram som har sänts i Danmark och som har lagrats på åtgärd av inrättningen.

Lagen innehåller också bestämmelser om arkiveringen av filmer och videogram hos Det Danske Filminstitut. I filmlagen fastställs att en av filminstitutets uppgifter är att svara för att dansk filmkultur bevaras. Arkivet samlar in, förvarar, restaurerar och förmedlar i hög utsträckning material i anslutning till filmer och videogram. Filmer som har beviljats filmunderstöd kan visas offentligt på filminstitutet utan att producenten behöver få särskild ersättning.

Island

Islands nya lag om pliktexemplar trädde i kraft vid ingången av år 2003. I lagen finns

bestämmelser om tryckalster, fonogram och elektroniskt material, inklusive nätmaterial. Enligt lagen överläts elektroniska upptagningar i tre exemplar för arkivering i Islands två pliktexemplarsbibliotek.

Nätmaterial arkiveras däremot bara i nationalbiblioteket. Utgivaren skall garantera nationalbiblioteket tillgång till det material som finns i datanätet genom att ge biblioteket det lösenord och andra uppgifter som behövs för att materialet skall kunna användas. Överlåtelseskyldigheten har fullgjorts då biblioteket har möjlighet att få tillgång till ett exemplar av publikationen. Vid behov skall utgivaren överlåta de tekniska uppgifter som behövs för att materialet skall fås i användbart skick. Dataprogram omfattas av överlåtelseskyldigheten endast ifall dataprogrammet ingår i en sådan publikation som överlåtelseskyldigheten gäller.

Isländskt nätmaterial insamlas programmatiskt cirka tre gånger om året. Därutöver samlar nationalbiblioteket varje vecka in material från de 40 viktigaste webbsidorna. Nationalbiblioteket planerar också att mer effektivt samla in isländskt nätmaterial på de öppna datanäten då någon speciell händelse är aktuell på Island, t.ex. kommunalval.

Radio- och televisjonsprogram samt filmer och videogram deponeras hos filmarkivet på så sätt att en kopia av videogrammen också arkiveras hos nationalbibliotekets audiovisuella avdelning.

Frankrike

Frankrikes lag om pliktexemplar (Dépôt légal, Code du patrimoine) reviderades år 2006 i och med de ändringar som då trädde i kraft. Lagen täcker utöver traditionella tryckalster också fonogram, filmer och videogram, radio- och televisjonsmaterial, elektroniska upptagningar, t.ex. dataprogram och databaser, samt det material som finns tillgängligt på det öppna nätet. Tryckalster överläts i två exemplar, dock så att tryckalster som har liten spridning överläts endast i ett exemplar. Av ljudupptagningar, elektroniska upptagningar och videogram överläts två exemplar och av filmer ett exemplar.

Arkiveringen av radio- och televisjonsprogram av franskt ursprung påbörjades år 1995.

Enligt avtalet lagras inte bara sändningar från de allmännyttiga kanalerna, utan också program från de kommersiella kanalerna. Hittills har sammanlagt över 70 000 timmar program katalogiserats, förvarats och kopierats. Databasen står via Internet till förfogande för forskare, universitet, professorer, studerande och författare.

I Frankrike har arkiveringsskyldigheten för olika material fördelats så att tryckalster, fonogram och elektroniska upptagningar arkiveras i nationalbiblioteket, filmer i det nationella filmcentret (Le Centre National de la Cinématographie) och fonogram och radio- och televisionsmaterial i centret för audiovisuellt material (L'Institut National de l'Audiovisuel, INA).

Storbritannien

I Storbritannien ingår bestämmelserna om pliktexemplar (Legal Deposit Libraries Act 2003) i upphovsrättslagen av år 1911 (Copyright Act 1911 & Irish Copyright Act 1963). Lagen trädde i kraft vid ingången av år 2004. Lagen täcker tryckalster, vilka arkiveras i sex pliktexemplarsbibliotek. Förläggarna skall leverera sina publikationer till British Library inom en månad efter det att publikationen kommit ut. Publikationerna skall levereras till andra pliktexemplarsbibliotek endast på begäran av biblioteken. Lagen innehåller också bemyndiganden att meddela föreskrifter gällande icke-tryckt, elektroniskt material.

Efter att lagen trädde i kraft inrättades en panel vars uppgift var att förbereda åtgärder för sättande i kraft av bestämmelser gällande i synnerhet icke-tryckt material. Elektroniska upptagningar överläts utgående från den rekommendation från år 2000 som grundar sig på frivillighet. British Library har startat ett pilotprogram som också omfattar elektroniska tidningar. Ett problem är själva definitionen på vad en elektronisk tidning är.

British Library samlar fortfarande in brittiskt nätmaterial i testsyfte. Webbssidorna lagras i anslutning till det material som samlats in av Storbritanniens webbarkiveringskonsortium (UK Web Archiving Consortium).

Fonogram har samlats in på basis av frivillig överlåtelse, och för arkiveringen av fonogrammen svarar The British Library National Sound Archive.

grammen svarar The British Library National Sound Archive.

British Film Institute (BFI) svarar för förvaringen av filmer och televisionsmaterial. BFI förvarar och restaurerar filmer och televisionsprogram som har influerat britternas liv sedan filmhistoriens början. Samlingarna innehåller 275 000 filmer från och med år 1894 och omkring 210 000 televisionsprogram. BFI utökar sina samlingar i huvudsak genom donationer eller, när det gäller självständiga televisionsbolag, direkt via bolagens finansiering. Upphovsrättslagen tillåter deponering och användning av material för forskning i de organisationer som har beviljats rättigheter.

Internationella organisationer

Europeiska unionen

Europeiska unionens råd antog i juni 2002 en resolution (9206/02) om bevarande av det kulturarv som finns i digital form. I resolutionen betonas betydelsen av fortgående samarbete mellan medlemsstaternas minnesorganisationer, såsom arkiv, bibliotek och museer, i syfte att skapa gemensamma standarder och förfaringssätt samt för att utbyta god praxis och yrkesmässigt kunnande. Resolutionen stöder det samarbete som medlemsstaterna och kommissionen år 2000 inledde i anslutning till digitaliseringen av kulturarvet. Långtidsförvaringen av digitalt innehåll angavs som ett prioriteringsområde i målsättningarna år 2001 för den av kommissionen tillsatta styrgrupp som följer upp koordineringen av medlemsstaternas digitaliseringsåtgärder.

Koordineringen när det gäller digitaliseringen av kulturarvet har från och med år 2001 drivits vidare i form av tätt samarbete mellan kommissionen och medlemsstaterna. Vid sakkunnigmöten i anslutning till ämnet har man tagit fram gemensamma projekt, redskap för att effektivisera koordineringen av åtgärder på nationell nivå och på gemenskapsnivå och för att främja god praxis i enlighet med de så kallade Lundprinciperna (den 4 april 2001). Verksamheten har koordinerats av den styrgrupp som består av re-

presentanter för medlemsstaterna (National Representatives Group, NRG).

Europeiska gemenskapernas kommission gav i augusti 2006 en rekommendation gällande digitaliseringen av och den elektroniska tillgången till kulturmaterial och om digitalt bevarande. Kommissionens rekommendation syftar till att uppmana medlemsstaterna till digitalisering och till att få det digitaliserade materialet att användas av nuvarande och kommande generationer. Det rekommenderas att medlemsstaterna vidtar åtgärder som syftar till optimering av de ekonomiska och kulturella möjligheterna för det europeiska kulturarvet med hjälp av Internet.

Rekommendationen baserar sig på kommissionens i2010-initiativ från juni 2005 och på det meddelande som utgående från initiativet gavs i september 2005, "i2010: Digitala bibliotek", och i vilket digitaliseringen av och den elektroniska tillgången till ett kollektivt minne för Europa samt kommissionens strategi för digitalt bevarande presenteras.

I anknytning till det digitala bevarandet uppmanar kommissionen medlemsstaterna att också göra upp strategier för långtidsförvaringen av digitalt material och tillgången till materialet, detta genom att till fullo följa upphovsrättslagstiftningen. Rekommendationen stöder också ett utvecklande av lagstiftningen om pliktexemplar, eftersom medlemsstaterna där uppmanas att i sin lagstiftning inkludera bestämmelser med stöd av vilka offentliga inrättningar i bevaringssyfte kan kopiera stora mängder digitalt kulturmaterial och överföra det till andra datasystem samt samla in material på datanät genom att använda en teknik för insamling av material på Internet, så kallad webbinsamling (eng. webharvesting).

Som mål för projektet har ställts att två miljoner digitaliserade objekt skall ha sökts fram via det mångspråkiga systemet fram till år 2008 och sammanlagt sex miljoner objekt fram till år 2010. Enligt kommissionens beräkningar kommer detta att kosta sammanlagt 250 miljoner euro.

Enligt de slutsatser rådet beredde under Finlands EU-ordförandeskapsperiod ansvarar medlemsländerna i princip för sitt eget digitaliseringsarbete och sina egna digitaliseringsstrategier vad gäller såväl de kvantitati-

va som kvalitativa målen. Slutsatserna fungerar som en slags flexibel verksamhetsram, en "mjuk lag", inom ramen för vilken alla medlemsländer skall handla enligt egna utgångspunkter, förmågor och resurser. Speciellt viktigt anses det vara att man driver arbetet framåt med ett brett spektrum av material och att projektet gäller kulturarvsmaterial som alla olika minnesorganisationer – museer, bibliotek och arkiv – besitter.

I enlighet med uppmaningen i slutsatserna tillsatte kommissionen våren 2007 en sakkunniggrupp för digitalisering och digitalt bevarande. Sakkunniggruppen består av representanter för medlemsländerna och ersätter den inofficiella grupp som på EU-nivå leds av EU-ordförandelandet (NRG).

I april gav kommissionen vidare ett meddelande gällande tillgången till, spridningen av och bevarandet av vetenskaplig information i den digitala tidsåldern. Målet med meddelandet är att främja förutsättningarna för sådan ekonomisk verksamhet som grundar sig på utnyttjandet av vetenskaplig information.

Europaparlamentet och rådet gav i november 2005 en rekommendation om filmarvet och konkurrenskraften i därtill kopplade branscher. Syftet med rekommendationen är att förbättra förutsättningarna för konservering, restaurering och tillvaratagande av filmarvet samt att undanröja hinder för den europeiska filmindustrins utveckling och konkurrenskraft.

Rekommendationen gäller alla aspekter på filmarvet: insamling, katalogisering, inrättande av databaser, bevarande, restaurering, tillgängliggörande för utbildning, forskning, kulturella ändamål eller andra liknande icke-kommersiella ändamål samt samarbete mellan de organ på nationell nivå och unionsnivå som ansvarar för ärendet.

Rekommendationen baserar sig på den resolution som Europeiska unionens råd antog år 2000 (2000/C 193/01) och enligt vilken det europeiska filmhistoriska kulturarvet ger dagens och särskilt kommande generationers medborgare tillgång till en av de viktigaste konstnärliga uttrycksformerna under de senaste 100 åren. Enligt resolutionen utgör filmen en unik dokumentation av livet och traditionerna i Europa och av Europas historia och geografi. I resolutionen uppmanas med-

lemsstaterna till samarbete bl.a. när det gäller att utveckla forskningen, restaureringen och bevarandet samt skapa och utveckla goda rutiner och databaser.

Europarådet

Filmen och bevarandet av filmarvet är också ärenden som behandlas inom Europarådet. Rådets rekommendation om konservering av filmtraditionen färdigställdes år 1985, och år 1996 lyfte Europarådets kulturministrar fram bevarandet av filmtraditionen som ett viktigt objekt inom filmpolitiken. De gemensamma åtgärderna för bevarande av den audiovisuella traditionen inriktas på ett så brett bevarande av den europeiska filmtraditionen som möjligt, på stränga bestämmelser för kommande verk samt på användning av ny teknologi i konserveringen av filmer.

Europarådet öppnade år 2001 en europeisk konvention om skydd av det audiovisuella kulturarvet för undertecknande. I motsats till Finland har majoriteten av Europarådets medlemsländer inget lagstadgat arkiverings-system för film. De länder som ansluter sig till konventionen förbinder sig att ordna med lagstadgad och på frivillighet baserad nationell arkivering av filmer. Eftersom syftet med överenskommelsen är att skydda det audiovisuella arvet i så bred utsträckning som möjligt, hänför sig av logiska skäl också tilläggsprotokollet om arkivering av televisionsprogram till dit. För att kunna underteckna protokollet krävs att de avtalsslutande parterna förbinder sig att ordna med televisionsarkivering.

Finland förbereder sig för att ansluta sig till överenskommelsen och dess tilläggsprotokoll. Regeringens proposition om godkännande av den europeiska konventionen om skydd av det audiovisuella kulturarvet och det tillhörande protokollet om skydd av televisionsprogram samt med förslag till lag om sättande i kraft av de bestämmelser i konventionen och protokollet som hör till området för lagstiftningen avläts efter det att den nu föreslagna nya lagen har satts i kraft.

Unesco

Enligt Unescos rekommendationer angående bestämmelserna om pliktexemplar är det varje lands nationella skyldighet att permanent förvara det egna landets publikationsproduktion med tanke på forskningen. Rekommendationerna förnyades år 2000 till att gälla alla typer av material oberoende av deras yttre form. Arkiveringen bör utvidgas till att gälla såväl tryckalster, fonogram och radio- och televisionsprogram som elektroniska material, oberoende av om det är fråga om cd-romskivor som skall spridas till allmänheten eller material som skall användas via datornät. Bestämmelserna om pliktexemplar skall till karaktären vara neutrala och inte innehålla några kvalitativa, moraliska, politiska, litterära eller konstnärliga bedömningar eller ställningstaganden.

Arkiveringen måste dock inte omfatta material av tillfällig natur och med obetydligt innehåll för vilket en täckande lagring skulle förutsätta relativt stora resurser i förhållande till ämnets värde i forskningssammanhang. Fullständig arkivering av alla databaser och dynamiska nätmaterial är inte heller möjlig, vilket innebär att man för vissa grupper av material måste nöja sig med urval som definierats på olika sätt. Det arkiverade materialet skall stå till allmänhetens förfogande, men i syfte att förhindra missbruk borde det samtidiga antalet användare av elektroniska material kunna begränsas.

Inom Unesco utvecklas ett instrument som syftar till att skydda det digitala arvet. Instrumentet skall definiera det digitala arvet samt ange kriterierna för det material som förvaras, ändamålet med skyddet, den tekniska och rättsliga grunden och kraven på det internationella samarbetet.

Unesco gav år 1980 en rekommendation om skydd och bevarande av det audiovisuella arvet. Eftersom det är fråga om ett arv av rörliga bilder omfattar rekommendationen filmer, televisionsprogram och videogram. Utgångspunkten för rekommendationen är ett erkännande av att filmerna utgör en central del av olika folks kulturidentitet, historia och kulturarv. Samtidigt som denna betydelse hos arvet kontinuerligt har ökat är den av olika skäl lätt sårbar och utsatt för nederlag. I re-

kommendationen anges vilka lagstiftningsmässiga och andra åtgärder som anses vara nödvändiga och som medlemsländerna borde vidta för att skydda och vårda sitt filmarv. I enlighet med principerna i rekommendationen bör medlemsländerna betrakta sin nationella audiovisuella produktion som en oskiljbar del av det nationella kulturarvet och säkerställa att detta arv bevaras.

Annat internationellt samarbete

Det multinationella NEDLIB-projektet (Networked European Deposit Library) utvecklade åren 1998–2000 nationalbibliotekens metoder och redskap för arkivering av elektroniska publikationer. Finländarnas andel bestod i att utveckla den programmatiska insamlingen av nätmaterial, vilket genomfördes som en del av samarbetsprojektet EVA (Elektronisen verkkoaineiston hankinta ja arkistointi) för anskaffning och arkivering av elektroniskt nätmaterial, som i sin tur ingick i undervisningsministeriets program för det finländska informationssamhället. I projektet undersöktes metoder för anskaffning, registrering och arkivering av nätmaterial.

Som ett resultat av förhandlingar mellan direktörerna för nationalbiblioteken i Europa och Europeiska förlagsförbundet publicerades år 2000 gemensamma rekommendationer för nationalbiblioteken och förläggarna när det gäller arkiveringen av elektroniska publikationer. Syftet med rekommendationerna är att dra upp riktlinjer med hjälp av vilka förläggarna kan avtala med ett nationalbibliotek om att deras publikationer skall långtidsförvaras i nationalbiblioteket. I flera länder har nätmaterial redan arkiverats i nationalbiblioteket med grund i att förläggare frivilligt har överlåtit material. Syftet med det samnordiska NWA-projektet (Nordic Web Archive) är å sin sida att inrätta ett arkiv för inhemskt nätmaterial och att skapa en sökdatabas för arkivet.

Den internationella filmarkivfederationen (The International Federation of Film Archives, FIAF) grundades år 1938. FIAF är en sammanslutning för de ledande filmarkiven i världen och dess mål är att trygga bevarandet och visningen av film. Medlemskåren består av 130 arkiv från över 65 länder. Finlands

filmarkiv antogs som medlemsarkiv i FIAF år 1958. Genom sin etiska kod och sina regler övervakar FIAF och ger vägledning för en korrekt, nationell arkivering av filmer och verkar också som intresseorganisation vid förhandlingar med producenter och rättighetsinnehavare.

Den internationella tevearkivfederationen FIAT/IFTA (The International Federation of Television Archives) grundades år 1977. Den har 180 medlemsorganisationer från över 70 länder. FIAT/IFTA förenar allmännyttiga och kommersiella tv-bolags arkiv, audiovisuella arkiv samt branschens tekniska sammanslutningar. Organisationen främjar det ömsesidiga samarbetet mellan televisionsarkiv, multimediearkiv, audiovisuella arkiv och bibliotek när det gäller att samla in, förvara och använda rörliga bilder, fonogrammaterial och kringmaterial till dessa. Rundradion och MTV3 är medlemmar av FIAT.

2.4 Bedömning av nuläget

Masskommunikationens tekniska utveckling och konsekvenserna av denna

Digitaliseringen och datoriseringen har omformat verksamhetsmallarna för publicering, förlagsverksamhet och masskommunikation. Nuförtiden framställs och ofta även sprids så gott som alla massmediala produkter digitalt. Den tekniska utvecklingen inverkar på användningen av de massmediala produkterna och på arkiveringen av dem enligt lagen om friexemplar. För att det utgivna kulturarvet skall kunna tas tillvara på ett täckande sätt borde lagstiftningen om arkivering av kulturarvet täcka alla publikationer, oavsett deras tekniska genomförande.

Den digitala utgivningen har sedan början av 1980-talet ökat konstant, till en början i form av cd-skivor med musik, senare som cd-romskivor och på senare år i form av dvd-skivor. Ibrukttagandet av World Wide Web i mitten av 1990-talet blev början på ett nytt omvälvande skede, eftersom detta erbjöd en effektiv distributionsväg och ett enkelt gränssnitt till i princip allt publicerat material. Spel, musik och filmer ges i dagens läge ut som upptagningar och på nätet. Sedan början av 2000-talet har också den mängd kommer-

siellt material som är tillgänglig för allmänheten på Internet ökat mycket snabbt, men den elektroniska utgivningen är trots det inte ännu en etablerad bransch. Förläggarnas strategier kan förnyas mycket snabbt på grund av tekniska innovationer.

Webbpubliceringen indelas i många delområden inom vilka det används olika tekniker och där de affärsmässiga mekanismerna varierar. Ett långt utvecklat delområde är den vetenskapliga utgivningen där övergången från traditionell till elektronisk publikationsverksamhet har varit synnerligen snabb. När det gäller den distribution som sker via nätverket av vetenskapliga periodiska publikationer togs en fungerande affärsidé fram i slutet av 1990-talet – licenser som ingås med konsortier. De stora internationella förläggarna har börjat distribuera sina tidningar på webben. Webbversionerna har i hög utsträckning ersatt de tryckta publikationerna. Vetenskapliga böcker publiceras även utomlands i huvudsak i tryckt form, men det finns redan synnerligen gott om bl.a. kursböcker och dylikt material i elektronisk form. Ett nytt delområde inom den vetenskapliga utgivningen är parallellutgivning och i synnerhet så kallade öppna publikationsarkiv, via vilka vetenskapliga publikationer kan göras fritt tillgängliga för allmänheten.

Musikutgivningen befinner sig som bäst i ett kraftigt brytningsskede. Handeln med musik på nätet har ökat snabbt de senaste åren. Olika slag av kopieringsskydd och andra metoder för övervakning och begränsning av vidaredistributionen av material har i viss mån visat sig vara problematiska när det gäller såväl upptagningar som nätdistribution. En del producenter har redan slutat använda skydd speciellt på musikinspelningar, och det går inte heller för nätdistributionens del att säga när skydden börjar användas mer utbrett.

När det gäller filmtittande i hemmiljö har allmänheten till stora delar övergått från videokassetter till dvd-skivor som tekniskt sett är ett betydligt mer avancerat lagringsmedium än sin föregångare och som möjliggör olika slag av mervärdestjänster, t.ex. spår med regissörens kommentarer och ljud dubbningar och textning på olika språk. I och med att produktionsprocessen för filmer i allt hög-

re grad digitaliseras har datorernas och datanätens kapacitet fortsatt att öka raskt och det har tagits fram fungerande format för distribution av rörliga bilder på webben, vilket innebär att högklassiga innehåll av rörliga bilder nuförtiden också är tillgängliga för allmänheten på datanätet.

Också radions och televisionens sändningsverksamhet baserar sig till stor del på digitaltekniken. De digitala televisionssändningarna ersatte de analoga sändningarna fr.o.m. den 1 september 2007. I och med digitaliseringen uppstår också andra tjänster vid sidan av de televisjonsprogram som erbjuds tittarna, t.ex. material på webbsidor i anslutning till ett program eller tjänster för handikappade. För radions del är situationen oklarare. Radions digitala sändningsteknik har inte vunnit terräng, och speciellt lokalradiostationerna sänder sina program med analog sändningsteknik.

Utvecklingsbehov

Det har ända sedan slutet av 1980-talet funnits ett behov av att revidera den gällande lagen om friexemplar. Revideringsbehoven hänför sig å ena sidan till traditionella tryckalster, å andra sidan till material som framställs och sprids i synnerhet med nya tekniker. När det gäller traditionella tryckalster har pliktexemplarsbiblioteken ett behov av att till vissa delar minska på insamlingen av material. I biblioteken finns för närvarande dels material som det inte är nödvändigt att förvara flera exemplar av, dels grupper av material som biblioteken inte har resurser att behandla på ändamålsenligt sätt. När masskommunikationen kvantitativt sett ökar kraftigt är det nödvändigt att i den permanenta förvaringen av material allmänt sträva efter en större gallring än i dagens läge.

I samband med att nya former av elektronisk utgivning blir allt vanligare minskar det traditionella tryckta materialets betydelse som kommunikationsmedel relativt, men nödvändigtvis inte absolut, sett. Därför är det med tanke på uppnåendet av lagstiftningens syften nödvändigt att också inkludera dessa nya publikationsformer i det systematiska lagrings- och förvaringssystem som upprätthålls av det allmänna. I annat fall kommer en

allt större del av masskommunikationen i framtiden att bli oåtkomlig för den vetenskapliga forskningen. Det här vore också med tanke på de allmänna aspekterna på bevarandet av det nationella kulturarvet en klar brist.

De mest betydande bristerna finns för närvarande i arkiveringen av radio- och televisionsmaterial. Filmarkiveringslagstiftningen tryggar i princip bevarandet av inhemska televisionsprogram, om än det också där finns betydande problem med att få tag i material. Radioprogram omfattas däremot inte alls av det offentliga lagringssystemet. Till denna del är situationen i Finland klart sämre än i de flesta andra nordiska länderna. Detta försvårar också den vetenskapliga forskningen. Det har kontinuerligt fästs uppmärksamhet vid saken, och bl.a. i en internationell utvärdering av det finländska arkivväsendets tillstånd år 1996 konstaterades att detta är en central fråga som väntar på sin lösning. Problemet accentueras särskilt av att bristerna i arkiveringen blir som störst uttryckligen i fråga om de massmedier som har de mest betydande samhälleliga verkningarna, nämligen radion och televisionen.

I och med att kommunikationsformerna närmar sig varandra blir gränserna mellan de olika formerna av masskommunikation ottydligare, för att ställvis till och med försvinna. Redan i dag, men framför allt i framtiden, blir det allt svårare att klart skilja mellan olika former för masskommunikation. Samma tekniska redskap kan innehålla såväl text, ljud och bild som rörliga bilder. Radio- och televisionsprogrammen kan distribueras trådlöst lika väl som på datanät. Av denna orsak är det ändamålsenligt att inom den massmediala arkiveringen sträva efter ett så täckande och enhetligt regleringssystem som möjligt, inom ramen för vilket man kan undvika att det uppstår dels överlappande arkiveringssystem, dels glapp mellan olika arkiveringssystem.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Syftet med lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial är att på ett täckande sätt trygga bevarandet av det nationella immateriella arvet inom de centrala områdena för masskommunikation. Med hjälp av systemet med pliktexemplar och filmarkiveringslagstiftningen har man redan i dagens läge tryggt en bestående förvaring av traditionella tryckalster, ljud- och bildupptagningar samt film.

Genom propositionen utvidgas det allmänna systemet för arkivering av kulturarvet så att det också gäller elektronisk publikationsverksamhet i dess olika former och även radio- och televisionsprogram. Systemet kommer att omfatta både material som sprids i form av upptagningar, material som gjorts tillgängliga för allmänheten på datanät och radio- och televisionsprogramutbud. När det gäller traditionellt tryckt pliktexemplarsmaterial medför propositionen vissa lättnader i förhållande till den nuvarande överlåtelse-skyldigheten.

Med propositionen strävar man i första hand efter att trygga verksamhetsbetingelserna för den vetenskapliga forskningen på så sätt att innehållet i de olika delområdena inom kommunikationen skall vara tillgänglig för forskare på ett så komplett och representativt sätt som möjligt. En systematisk förvaring av materialsamlingarna är nödvändig också av utbildningsmässiga och kulturpolitiska skäl. Det är inte möjligt att på andra sätt än på lagstiftningsväg få till stånd ett med tanke på dessa behov tillräckligt täckande system för bevarande av det immateriella kulturarvet.

Målet är en lagstiftning som täcker hela kommunikationsfältet och inom ramen för vilken uppgifter i anslutning till förvaringen och tillgängliggörandet av olika slags material kan anvisas den myndighet som i varje enskilt fall är den lämpligaste, detta på ett smidigt och kontinuerligt sätt och utan överlappningar. Samtidigt är målet också en lagstiftning som så väl som möjligt beaktar den snabba tekniska utvecklingen på kommuni-

kationsområdet och som anpassas till de nya krav som tekniken ställer i olika situationer.

Det är inte enbart med tanke på ett permanent bevarande av den nationella kulturens produkter nödvändigtvis behövt att placera ut material i sex centrala universitetsbibliotek. Ett lagstadgat arkiveringssystem är i praktiken den enda metoden för att skapa täckande samlingar av inhemskt material vid några av de inrättningar som tjänar forskningen i vårt land. Genom att utnyttja vanliga anskaffningskanaler vore det t.ex. inte möjligt att få bibliotekens samlingar att innehålla icke-kommersiellt, så kallat grått material, som utgör ett betydande källmaterial för forskning. Antalet bibliotek och de platser där material placeras kommer i huvudsak att hållas oförändrad.

I och med systemet med pliktexemplar ersätts inte den kommersiella marknaden för material och målet är inte heller att göra elektroniska material tillgängliga för allmänheten annat än för forskning eller privata studier. Avsikten är att utgivarna och nätutgivarna inte skall förorsakas inkomstbortfall eller mer än ringa kostnader.

Syftet med propositionen är också att ta fram sådana enhetliga principer för användningen av arkiverade material som skall gälla pliktexemplarsbiblioteken, övriga i lagen avsedda inrättningar som ansvarar för deponeringen och förvaringen av kulturmateriell samt forskare. På så sätt behandlas alla forskare och andra som behöver informationen jämlikt vid inrättningarna.

3.2 De viktigaste förslagen

Lagen om deponering och förvaring av kulturmateriell

Propositionen samlar den lagstiftning som gäller bevarandet av det immateriella kulturarvet och som för närvarande består av separata lagar: lagen om friexemplar och filmarkiveringslagen. Nytt är att propositionen innehåller bestämmelser om arkivering av nätmaterial och radio- och televisionsprogram.

I propositionen föreslås att det stiftas en lag om deponering och förvaring av kulturmateriell. Det föreslagna namnet beskriver hela la-

gens materialfält när det gäller såväl skyldigheterna att överlåta och deponera material som den förvaringsskyldighet som ankommer på de inrättningar som avses i lagen.

Det som i synnerhet talar för en ändring av lagens namn är att det föreslås att lagens tillämpningsområde utvidgas så till att också gälla deponering av televisions- och radioprogram och filmer. De deponerade materialen går inte över i statlig ägo i form av "pliktexemplar", utan äganderätten till materialen kvarstår hos deponenterna. Långtidsförvaringen kommer också att omfatta annat än "exemplar", dvs. nätmaterial och televisions- och radioprogramutbud i immateriell form.

I namnet på många av de nordiska lagarna påträffas fortfarande termen "pliktexemplar" eller "pliktleverans". I Danmark heter lagen "Lov om pliktavlevering af offentliggjort materiale" och i Sverige "Lag om pliktexemplar av dokument". I många andra europeiska länder och också i Europarådets konvention om skydd av det audiovisuella kulturarvet används termen "legal deposit" som betyder lagstadgad deponering och uttryckligen avser olika system för bevarande av nationell kultur på lång sikt.

En av propositionens mest betydande reformer är att arkiveringen inte bara skall omfatta ljud- och bildupptagningar utan också material i immateriell form. Lagen skall täcka såväl upptagningar, t.ex. cd-skivor, cd-romskivor och dvd-skivor, som nätmaterial. Det föreslås att skyldigheten att överlåta upptagningar skall gälla alla upptagningar, oberoende av i vilken mängd de framställs.

Definitionen på nätmaterial täcker allt elektroniskt material som finns tillgängligt på datanät, inklusive musik, film och televisions- och radioprogram. Eftersom endast ett tvärsnitt av nätmaterial lagras är det motiverat att lagen också innehåller bestämmelser om olika förfaranden för överlåtelse och deponering av material.

Det föreslås att produkter i punktskrift fortfarande inte skall omfattas av överlåtelse-skyldigheten. Det material som framställs för synskadade är allt oftare i elektronisk form och gestaltas med hjälp av tekniska hjälpmedel, t.ex. punktskriftsskärm. En arkivering av omfattande specialmaterial skulle orsaka rätt

stora merkostnader för de inrättningar som framställer dessa produkter i förhållande till den nytta arkiveringen ger.

Celia – Biblioteket för synskadade framställer årligen uppemot 2 000 titlar av böcker i ett för synskadade lämpat format. År 2006 framställde biblioteket 1 061 talböcker, 433 punktskriftsböcker och 486 elektroniska böcker. Av den totala produktionen var läroböckernas andel 27 %, medan resten var skönlitteratur och allmän facklitteratur. Också andra handikapporganisationer, t.ex. Synskadades Centralförbund, har i viss mån punktskriftsproduktion.

De handikappades specialbehov har vad punktskriftsböckerna beträffar redan beaktats i praktiken i och med att det original av punktskriftsböckerna som kan jämföras med förlagsfilen förvaras i det digitala arkivet vid Biblioteket för synskadade. Detta gör att materialet vid behov också står till synskadades förfogande i punktskrift. Relieferiginalen förvaras i ett vanligt arkiv. Också andra framställare av punktskriftsmaterial förvarar sina elektroniska material på motsvarande sätt.

Det framställs fler talinspelningar och ljudböcker som är avsedda för synskadade än punktskriftsböcker. Av ändamålsenlighets-skäl kan genom förordning av statsrådet föreskrivas att sådana upptagningar skall förvaras t.ex. i Biblioteket för synskadade.

Det föreslås att bestämmelserna gällande placeringen av material skall preciseras. Genom förordning av undervisningsministeriet kan utfärdas närmare bestämmelser om de ställen där material skall placeras och om andra frågor som hänför sig till verkställigheten av lagen.

Det föreslås att det i lagen skall tas in bestämmelser om tekniska krav gällande material, och likaså om situationer där material är tekniskt skyddat på ett sätt som gör att inrättningarna av denna orsak inte i enlighet med lagens syften kan omvandla materialet till en form som lämpar sig för långtidsförvaring. Det föreslås dessutom att det utfärdas bestämmelser om skyldigheten att överlåta innehålls- och referensinformation i anslutning till materialet och elektronisk information om materialets rättighetsförvaltning, utgående från vilka söksystem kan utvecklas.

Genom förordning av undervisningsministeriet kan utfärdas närmare bestämmelser om t.ex. vilket material som kan betraktas som småtryck som omfattas av överlåtelseskyldigheten eller som material vars innehåll är synnerligen obetydligt i fråga om information, bild eller ljud och därför inte omfattas av överlåtelseskyldigheten. Det är därtill möjligt att närmare bestämma om de tekniska krav som gäller de material som skall överlåtas.

Lagring av nätmaterial och möjliggörande av hämtning eller överlåtelse av material

Nationalbiblioteket skall lagra nätmaterial som finns på datanät, bevara det för kommande generationer och ställa det till förfogande för forskare och andra som behöver det. I det material som hämtas och lagras skall på ett representativt och mångsidigt sätt inkluderas material som är tillgängligt för allmänheten på datanät vid olika tidpunkter. Nationalbiblioteket kan anlita utomstående för uppgiften. Nationalbiblioteket skall då se till att den utomstående förbinder sig vid att utföra sitt uppdrag i enlighet med lagen.

I propositionen har inte i detalj skrivits in hur omfattande och täckande olika nätmaterial skall samlas in, och den innehåller inte heller några precisa bestämmelser om överlåtelseförfarandet. Avsikten är att nätmaterial skall överlåtas på ett så enkelt sätt som möjligt för alla parter. I praktiken förutsätter olika material olika slags metoder för överlåtelse och arkivering. En stor del av nätmateriallet är tills vidare fritt tillgängligt på datanätet, men under de kommande åren kommer en allt större del att kräva något slag av användarrättigheter eller registrering. Insamlingen och lagringen av nätmaterial skall i huvudsak skötas automatiskt med hjälp av insamlingsprogram.

Nätmaterial består bland annat av material som kan jämföras med tryckta böcker och upptagningar, t.ex. webböcker och webbtidningar och material som innehåller annan text, musik eller rörliga bilder. En stor del av nätmaterialen består däremot av dynamiskt, ständigt uppdaterade innehåll som det inte är möjligt att arkivera på ett täckande sätt. Dataprogram kommer i regel att stå utanför la-

gens tillämpningsområde. Däremot kommer spel som sprids på datanät eller i form av upptagningar att omfattas av lagen. Allt slags icke-privat material som är riktat till allmänheten i Finland är i princip sådant kulturmaterial som hör till lagens tillämpningsområde och som skall lagras och förvaras.

I fall där automatisk insamling av nätmaterial från Nationalbibliotekets sida inte är tekniskt möjlig skall nätutgivaren i första hand ge biblioteket tillgång till de medel som behövs för att publikationen skall kunna hämtas och i andra hand överlåta materialet till Nationalbiblioteket. Det nätmaterial som överläts skall också inkludera innehålls- och referensinformation i anslutning till materialet och elektronisk information om materialets rättighetsförvaltning enligt upphovsrättslagen. Det skall vara möjligt att använda sådana metadata som grund för en söktjänst i anslutning till arkivet för nätmaterial.

Det elektroniska arkiv för nätmaterial som uppstår vid Nationalbiblioteket skall avskärmas och skyddas så att materialet kan användas endast i enlighet med lagbestämmelserna och i de inrättningar som avses i lagen.

För att nätutgivarna och de forskare som använder materialet på bästa möjliga sätt skall kunna förutse på vilket sätt och vilket slags material som samlas in och tas till vara från nätet föreslås att Nationalbiblioteket skall göra upp en plan för lagringen av nätmaterial, och att denna plan skall fastställas i undervisningsministeriet. Planen kunde exempelvis kopplas till Nationalbibliotekets treåriga resultatavtalsperiod.

Lagring av televisions- och radioprogramutbud och skyldigheten att deponera program

Det föreslås att det i lagen tas in bestämmelser om lagring av televisions- och radioprogramutbud. Nationella audiovisuella arkivet, som Finlands filmarkiv utvidgas till, eller en utomstående instans på dess vägnar lagrar programutbuden direkt från sändning. Med televisions- och radioprogramutbud avses en på förhand utvald helhet av program som innehåller de material som sänds mellan programmen och andra kringtjänster och ex-

tratjänster som är anslutna till dem. I de programutbud som lagras skall på ett representativt och mångsidigt sätt inkluderas televisions- och radioprogramutbud som sänds ut till allmänheten vid olika tidpunkter.

Det föreslås att lagen dessutom skall innehålla bestämmelser om skyldigheten att deponera separat definierade, inhemska televisions- och radioprogram hos Nationella audiovisuella arkivet. Deponeringsskyldigheten gäller program som utgör sceniska verk, dokumentära verk eller audiovisuella konstverk eller program som baserar sig på ett litterärt verk, en komposition, ett originalmanuskript som förutsätter särskild bakgrundsforskning eller ett annat originalmanuskript. Det kulturhistoriska och produktionsmässiga värdet hos sådana program är högre än hos andra program, och därför är det nödvändigt att deponera originalmaterialet till dessa eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet för att programmen skall bevaras permanent.

Det föreslås att deponeringsskyldigheten endast skall gälla program som framställts av en inhemsk producent. Lagen möjliggör också frivillig deponering av televisions- och radioprogram som framställts av en utländsk producent, i likhet med den frivilliga deponering av material som hänför sig till andra program.

För att det skall vara möjligt att upprätta en söktjänst för materialsamlingen skall de som sänder televisions- och radioprogram efter sändningen överlåta giltig referens- och sändningsinformation om programutbuden till arkivet, eller alternativt göra det möjligt för arkivet att få tillträde till de datasystem som innehåller informationen. Den elektroniska arkivsamling som uppstår vid arkivet skall avskärmas från datanät och skyddas så att materialet kan användas endast i enlighet med lagbestämmelserna och i de inrättningar som avses i lagen.

Nationella audiovisuella arkivet skall i likhet med Nationalbiblioteket göra upp en plan som skall fastställas av undervisningsministeriet och i vilken det skall anges i vilken utsträckning televisions- och radioprogramutbud skall lagras och vilka förfaranden som gäller vid deponering av televisions- och ra-

dioprogram. Planen kopplas till arkivets resultatavtalsperiod och finansiering.

Användning av material i de inrättningar som avses i lagen

Avsikten är att genom den utvidgning av arkiveringen av kulturmaterial som sker i enlighet med den nya lagen så att arkiveringen också gäller nya typer av material på ett bättre sätt än tidigare trygga behoven i synnerhet inom den vetenskapliga forskningen. För att målet skall uppnås bör man när det gäller verkställigheten av lagen fästa särskild uppmärksamhet vid användningen av material och arrangemangen i anslutning till användningen.

Upphovsrättslagens bestämmelser anger gränser för användningen av upphovsrättsligt skyddat material. Dessa bestämmelser behandlas i avsnitt 2.2.

När det gäller andra material är det fråga om på vilket sätt materialen kan ställas till förfogande för forskare och andra som behöver dem, detta på de sätt som bäst tjänar lagens syften.

I fråga om användningen av pliktexemplarsmaterial tillämpas för närvarande olika förfaringssätt vid olika pliktexemplarsbibliotek. I exempelvis Nationalbiblioteket är materialet i nationalsamlingen tillgängligt bara i läsesalar som har reserverats för ändamålet, och vissa grupper av material, t.ex. underhållningslitteratur och original till mikrofilm material, kan användas av kunder endast i undantagsfall. Opublicerat material kan inte ges ut ens för användning i läsesal utan att upphovsrättsinnehavaren gett sitt tillstånd. I de flesta pliktexemplarsbibliotek utlämnas material för användning i läsesal, och i vissa bibliotek beviljas forskare även hemlån. I vissa pliktexemplarsbibliotek har material som kommit in som pliktexemplar placerats bland annat material.

Deponenten och filmarkivet har ingått ett skriftligt avtal om deponeringen av material som skall förvaras hos Finlands filmarkiv. I praktiken har avtalet bestått i ett av filmarkivet utfärdat kvitto över att material har mottagits, och det har inte innehållit några noggranna bestämmelser om användningen av materialet. Med stöd av filmarkiveringslagen

har materialen kunnat användas i syfte att främja kännedomen om film och filmforskningen samt för filmundervisning på högskolenivå.

När den nya lagen har trätt i kraft bör biblioteken, arkivet och forskarna i samarbete tänka över hur man kunde utveckla sådana gemensamma principer och förfaranden för forskningsanvändningen av material som skall tillämpas i alla inrättningar. Enhetliga förfaringssätt gör behandlingen av forskare och andra som behöver informationen mer jämlik.

I de gemensamma principerna för användning och förfaringssätt kunde det t.ex. anges när ett visst material prioriteras så att det bara kan användas av forskare, detta på grund av resursbrist eller av andra skäl som hänför sig till en ändamålsenlig förvaring av materialet.

Den ovan nämnda praxisen bör beaktas också när lagen förutsätter att t.ex. deponenten och den inrättning som förvarar materialet ingår ett särskilt avtal om användningen av materialet.

I den praxis som formas bör man särskilt beakta de begränsningar som upphovsrättslagen ställer på användningen av upphovsrättsligt skyddat material.

Utöver upphovsrättslagen finns det också vissa andra lagar som genom fullgörandet av de skyldigheter som avses i den nya lagen inverkar på användningen av de materialsamlingar som bildas i de inrättningar som avses i den här lagen. Avsikten är att med en hänvisningsbestämmelse som tas in i lagen fästa vikt vid dessa bestämmelser.

Enligt en bestämmelse som föreslås ingå i lagen får material som avses i lagen användas i enlighet med syftet med och bestämmelserna i denna lag med de begränsningar som lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, dvs. offentlighetslagen, anger. Nationalbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet har skyldighet att förvara material som innehåller sekretessbelagd information på ett sådant sätt att det inte överläts till allmänheten.

Till övriga delar skall handlingar som överläts till offentliga myndigheter kunna stå till allmänhetens förfogande i så hög grad som möjligt. För forskarna innebär detta en möjlighet att för forskningen få tillgång till mate-

rial som överlåtits till sådana inrättningar som avses i den här lagen, om inget annat följer av offentlighetslagen. Resurserna hos inrättningar som arkiverar material kan dock i praktiken inverka på i vilken omfattning materialen står till förfogande för forskare och andra som behöver informationen.

Med stöd av lagen utökas inrättningarnas samlingar med material som ekonomiskt sett är mycket värdefulla, t.ex. tryckalster och upptagningar samt elektroniska material som samtidigt säljs på den kommersiella marknaden. Med den hänvisning som tas in i paragrafen om användning av material fästs uppmärksamhet vid upphovsrättslagens bestämmelser, som bildar ramen för användningen av upphovsrättsligt skyddat material.

Det föreslås att den nya lagen också skall innehålla en bestämmelse enligt vilken de bibliotek som ansvarar för förvaringen och användningen av det material som avses i lagen och arkivet skall se till att material som har överlåtits, deponerats, samlats in eller lagrats med stöd av denna lag inte används på ett sätt som strider mot lagen. Detta gäller i synnerhet när material som getts ut i elektronisk form görs tillgängligt för forskare och andra som behöver informationen. På detta sätt försöker man förhindra att material sprids utanför den användarkrets som är förenlig med lagens syfte och undvika att detta skulle orsaka förtret för de kommersiella aktörerna.

Nationalbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet kan anlita utomstående instanser i genomförandet av hämtnings- och lagringstjänster. Inrättningarna skall härvid se till att de utomstående förbinder sig vid att handla i enlighet med denna lag. I planeringen av system för hämtning av material bör det fästas särskild uppmärksamhet vid att det inte är möjligt att komma åt arkiverat elektroniskt material med hjälp av de bibliografiska uppgifter som publiceras på det öppna nätet.

Lagen om Nationella audiovisuella arkivet

Genom den föreslagna lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial utvidgas Finlands filmarkivs verksamhet till att också omfatta arkivering av televisions- och radio-

program. Därför föreslås att lagen om Finlands filmarkiv (891/1978) upphävs och att det stiftas en lag om Nationella audiovisuella arkivet.

I lagen om Finlands filmarkiv anges att för bevarande av filmer samt för forskning i samband med film och främjande av kändomen om filmkonsten finns Finlands filmarkiv. Filmarkivet kan anordna till dess verksamhet hörande filmföreläsningar samt för statliga och kommunala myndigheters ävensom privatpersoners och samfunds räkning utföra av dessa beställda undersökningar och andra serviceuppdrag.

Det föreslås att arkivets nuvarande uppgifter skall bevaras i den nya lagen och att de skall utvidgas till att också gälla televisions- och radioprogram och material i anslutning till dessa. I definitionen av uppgifterna beaktas de nya möjligheter att använda material som den tekniska utvecklingen erbjuder.

Universitetslagen

Universitetslagens (645/1997) 25 §, som reglerar Nationalbibliotekets verksamhet, preciserades år 2006. Enligt paragrafen svarar Nationalbiblioteket på sitt område för bevarandet av det nationella kulturarvet och andra samlingar samt för informationsförmedling och informationstjänst i anslutning till dem.

Nationalbiblioteket har till uppgift att utveckla och erbjuda nationella tjänster för universitetsbiblioteken, de allmänna biblioteken, yrkeshögskolornas bibliotek och specialbiblioteken samt att främja det inhemska och internationella samarbetet på biblioteksområdet.

Det föreslås att det i paragrafens hänvisningsbestämmelse görs de ändringar som lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial medför.

Upphovsrättslagen

Det föreslås att det i upphovsrättslagen skall göras behövliga ändringar i de bestämmelser där det hänvisas till lagar som upphävs genom denna proposition, dvs. lagen om friexemplar och filmarkiveringslagen. Bestämmelserna ändras så att de gäller Na-

tionella audiovisuella arkivet i stället för Finlands filmarkiv.

Det föreslås att den bestämmelse som finns i lagens 16 b § ändras så att Nationalbiblioteket får göra de elektroniska materialen i sina samlingar tillgängliga för allmänheten i forskningssyfte och för privata studier också i riksdagsbiblioteket. Genom bestämmelsen tryggas i synnerhet obehindrad tillgång till information för riksdagen och statsrådet, samtidigt som riksdagsbiblioteket upphör att vara pliktexemplarsbibliotek.

Det föreslås dessutom att bestämmelsen i 16 c § ändras så att Nationella audiovisuella arkivet får göra sina samlingar tillgängliga för allmänheten för forskning och studier, förutom i Nationalbiblioteket och andra bibliotek som förvarar kulturmaterial också i riksdagsbiblioteket och vid institutionen för informationsvetenskap vid Tammerfors universitet, under motsvarande förutsättningar som anges i lagen.

Det är motiverat att fastställa en särskild begränsning som gör det möjligt för forskare, lärare och studerande inom området för kommunikation vid institutionen för informationsvetenskap vid Tammerfors universitet att med hjälp av universitetets fjärranslutning få tillträde till det arkiv som innehåller radio- och televisionsprogram, detta för att Tammerfors universitet är den centrala enheten för kommunikationsforskning i Finland. Forskningen i program och programutbud utgör en central del av forskningstraditionen inom radio- och televisionsvetenskapen. I de undersökningar och doktorsavhandlingar som färdigställs vid institutionen utnyttjas radio- och televisionsprogram i hög grad. Inom radio- och televisionsforskningen framhävs Tammerfors universitets betydelse också av att institutionen för informationsvetenskap har Finlands enda professur i radio- och televisionsforskning, dvs. i elektronisk kommunikation.

Radio- och televisionsprogram kan utöver i forskningsverksamheten också användas i journalistutbildningen vid institutionen samt i utbildningsprogrammen för mediekultur och mediefostran.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Konsekvenser i fråga om den offentliga ekonomin

Jämfört med i dagens läge kommer merkostnader att uppstå till följd av organiseringen av insamlingen och överlåtelsen av elektroniska material, i synnerhet nätmaterial, katalogiseringen och statistikföringen av material, kundanvändningen, arkiveringen, långtidsförvaringen och säkerställandet av autenticiteten. De kostnader som uppstår till följd av detta faller i huvudsak på Nationalbiblioteket. För andra bibliotek som förvarar material orsakar revideringen endast mindre merkostnader, främst kostnader som uppstår till följd av arrangemangen kring forskarservicen.

I det skede lagen träder i kraft blir man tvungen att med tanke på såväl användarservicen som administrationen och långtidsförvaringen av material vid Nationalbiblioteket skapa en teknisk verksamhetsmiljö med anordningar, program, möblemang, lokaler och övervakning. Till de mest betydande utgiftsposterna hör utgifterna för programvara. Enligt bedömningar behövs ny personal motsvarande totalt 12 årsverken. Detta ordnas genom fördelningar inom universitetssystemet. Kostnaderna för uppläggningskedet beräknas år 2008 sammanlagt uppgå till omkring 1 000 000 euro för Nationalbibliotekets del, vilka täcks genom interna beslut inom förvaltningsområdet.

Efter det inledande skedet beräknas de årliga fasta kostnaderna ligga på en nivå om drygt 700 000 euro. I det här skedet har det däremot inte varit möjligt att beräkna de kostnader som på lång sikt uppstår till följd av långtidsförvaringen av material och t.ex. den tekniska omvandling av material som långtidsförvaringen förutsätter.

De kostnader som uppstår till följd av arkiveringen av radio- och televisionsmaterial hänförs till Nationella audiovisuella arkivet. För radio- och televisionsmaterialens del är grunden för propositionens ekonomiska konsekvenser att arkiveringen i huvudsak utförs digitalt och med stark kompression och

att det samtidigt skapas förutsättningar för långtidsförvaring av material. För att detta skall kunna tryggas föreslås att inte bara televisions- och radioprogramutbud skall lagras utan att också originalmaterialen till de mest betydande inhemska programmen som har gjorts för radion och televisionen skall deponeras hos det audiovisuella arkivet.

Det är av kostnadsskäl inte möjligt att från sändning ta till vara alla radio- och televisionsprogramutbud som sänds i Finland, detta på grund av antalet radio- och televisionskanaler och mängden program som sänds på dessa.

Målet är att på ett täckande sätt lagra alla inhemska program som sänds på de rikstäckande televisions- och radiokanalerna. Lagringen av utländskt material är sekundär och beroende av de resurser som står till förfogande. Det föreslås däremot att programuppgifterna om utländskt material lagras i sin helhet med tanke på behoven inom forskningen. Av lokalradiostationernas programutbud lagras årligen några provdagar eller provveckor.

När det gäller musiken i radiosändningar är det inte heller nödvändigt att ta till vara musik som spelas från fonogram, såvida detta material kan särskiljas från sändningsströmmen och arkiveras i form av fonogram. Uppgifter om verket, upphovsmannen och artisen bakom den musik som sänts skall också i dessa fall lagras.

Eftersom det i en stor del av de programutbud som sänds inte medföljer någon signal med programuppgifter verkar det i det här skedet som om det med tanke på det tekniska förverkligandet av lagringen, katalogiseringen av program och de personresurser som behövs inte är vare sig ändamålsenligt eller ekonomiskt att välja ut program i lagringskedet. Därför är det ändamålsenligt att inrikta de tillgängliga ekonomiska resurserna på att på ett täckande sätt lagra de programutbud som sänds på de rikstäckande kanalerna. Av programutbudet på lokala och regionala kanaler lagras eventuellt endast provdagar eller provveckor.

Den tekniska lagringen av programutbud verkställs i form av en köpt tjänst. Till den del den distribution av programutbud som bedrivs av kabelteve- och lokaltevebolag

som sänder egna programutbud inte sker genom det företag som sköter den rikstäckande programdistributionen förutsätter lagringen undantagsarrangemang.

Det bör i samband med planeringen av hur omfattande och täckande lagringen skall vara som en särskild fråga utredas hur stort behov det finns av att lagra och förvara de tilläggs-tjänster som den digitala televisionen erbjuder, vilka tekniska begränsningar som gäller för tjänsterna och vad dessa har för konsekvenser.

Finlands filmarkivs nuvarande verksamhetslokaler och personalresurser kan inte överföras till de nya funktionerna, utan man måste förbereda sig på nya kostnadshelheter i samband med reformen. När det gäller programmaterial som placeras i andra förvaringsutrymmen än i det audiovisuella arkivet kan man dessutom räkna med att det att man ställer materialet till forskares förfogande kommer att orsaka arkivet utgifter.

Enligt beräkningar finns det ett behov av tilläggsanslag om 851 000 euro för år 2008. Kostnaderna under verksamhetens inledningsskede inbegriper investeringar i anordningar och program. Det beräknas att anslagsbehovet stabiliseras från år 2010 på en nivå om drygt 2 000 000 euro.

På personalsidan behövs ytterligare åtta personer för år 2008. År 2012 beräknas antalet anställda vid radio- och televisionsarkivet stabiliseras på en nivå om 16–18 personer.

Efter det att lagen träder i kraft bör arkivet så snabbt som möjligt uppnå den infrastruktur som den nya arkiveringsplikten förutsätter. Också den serviceverksamhet som forskningsanvändningen av det arkiverade materialet förutsätter skall ordnas på lämpligt sätt. Enligt uppskattningar kunde radio- och televisionsarkivet inleda sin verksamhet hösten 2008.

Konsekvenser för den som överläter och deponerar material

Med tanke på den traditionella produktionen av tryckalster är de förändringar propositionen medför små för de överlåtelseskyldiga. De största förändringarna orsakas av att nätmaterial och vissa digitala upptagningar börjar omfattas av överlåtelseskyldigheten.

Minskningen i de mängder tryckt material som överläts innebär i viss mån sänkta kostnader för de överlåtelseskyldiga. Det är däremot främst fråga om kalkylmässiga inbesparingar. Mängden tryckalster som levereras minskar enligt uppskattning med cirka 25 procent, men eftersom minskningen främst gäller mindre tryckalster torde minskningen i produktions- och expeditjonskostnader vara omkring 10—15 procent.

Det föreslås att upptagningar som innehåller film i enlighet med den gällande lagen skall överlätas i två exemplar och att andra upptagningar skall överlätas bara i ett exemplar. En ny grupp av upptagningar i lagen är cd-romskivor.

De överlåtelse- och deponeringsskyldiga kan orsakas kostnader av att materialet med tanke på arkiveringen överförs i ett sådant format att det kan kopieras från ett lagringsmedium till ett annat och omvandlas till en form som lämpar sig för långtidsförvaring.

De överlåtelseskyldiga orsakas inte kostnader när det gäller det nätmaterial som är fritt tillgängligt för allmänheten, eftersom Nationalbiblioteket svarar för insamlandet av material. Utgivarna orsakas däremot kostnader på grund av arkiveringen av de material som inte utan utgivarens samtycke kan samlas in från datanätet med hjälp av program. Sådana material är bl.a. webböcker och webbtidningar som är avgiftsbelagda, kräver registrering eller som används via databaser. På Nationalbibliotekets begäran skall utgivaren enligt eget övervägande antingen ge ut de uppgifter eller redskap som behövs för hämtningen och lagringen eller sända materialet till biblioteket. Leveransen av material i elektronisk form till biblioteket kan till stora delar automatiseras, och då kan samtidigt en stor mängd dokument sändas. Dessa åtgärder antas kunna minska på kostnaderna.

Till de mest problematiska områdena hör både vad överlåtelsen, arkiveringen och långtidsförvaringen beträffar olika former av databaspublicering. Ofta är arkivering här möjlig endast delvis, och i vissa fall är arkivering till och med omöjlig. Lagringen av databaser bör skötas i samarbete mellan utgivarna och Nationalbiblioteket. Utgivarnas kostnader minskas dock betydligt av att överlåtelseskyldigheten enligt lagförslaget inte omfattar

de nätmaterial som tekniskt sett är omöjliga att överläta eller beträffande vilka ett krav på överlåtelse vore oskäligt på grund av materialets betydande omfattning, och inte heller material som ligger på servrar utanför Finland. Detta garanterar att överlåtelseskyldigheten inte orsakar utgivaren oskäliga kostnader som på förhand är svåra att uppskatta.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att de kostnader som överlåtelseskyldigheten orsakar i första hand är arbetskraftskostnader som uppstår av att hämtning av nätmaterial möjliggörs och av att nätmaterial och upptagningar levereras i arkiveringsduglig form. Det bästa och mest ekonomiska sättet för överföring av nätmaterial är att låta det ske automatiskt. Omvandlingen av material till arkiveringsdugligt format och avlägsnandet av kopieringsskydd kan på mest lönsamt sätt genomföras om de aspekter som hänför sig till arkiveringen kan beaktas redan när publikationerna och publikationssystemen planeras. Det är svårt att ge exakta kostnadsförslag i detta skede. I det inledande skedet är kostnaderna självfallet lite större, men i och med att verksamheten stabiliseras och arbetsbesparande rutiner utvecklas utjämnas kostnaderna.

Utöver masslagringen av den inhemska programströmmen föreslås att en av Finlands filmarkivs nuvarande uppgifter, att arkivera den inhemska filmproduktionen, utvidgas till att omfatta också program som gjorts för television och radio, t.ex. sceniska verk, dokumentära verk eller program som baserar sig på originalmanuskript. Det kulturhistoriska och produktionsmässiga värdet hos sådana program är högre än hos andra program, och därför är det nödvändigt att deponera originalmaterialet till dessa eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet för att programmen skall bevaras permanent.

Eftersom mängden program som skall deponeras utgör en förhållandevis liten del av alla program som sänds torde inte deponeringen av material orsaka orimliga kostnadsökningar för någon instans. År 2002 premiärsände t.ex. Rundradion 307 timmar av sådana program. Detta utgör cirka 1,6 procent av Rundradions totala utbud och 6 procent av de inhemska premiärsändningarna. Motsvarande

andel är för andra sändningsföretag betydligt mindre.

Förvaringen av program och filmer som har producerats och sånts innan lagen träder i kraft tryggas genom att det fastställs ett förbud mot att förstöra program. I praktiken skall Nationella audiovisuella arkivet bereda sig på att deponera också detta material på lång sikt.

4.2 Konsekvenser i fråga om organisation och personal

Nationalbiblioteket blir inte tvunget att genomgå några särskilda organisatoriska omstruktureringar på grund av reformen av det gällande pliktexemplarssystemet. För de nya uppgifter som avses i den föreslagna lagen om deponering och förvaring av kulturmateriäl behöver biblioteket dock mera personal motsvarande uppskattningsvis 12 årsverken. Detta ordnas genom fördelningar inom universitetssystemet.

Det föreslås att arkiveringen av radio- och televisionsprogram skall hänföras till Nationella audiovisuella arkivet, som Finlands filmarkiv utvidgas till. De bildar ett eget resultatområde inom arkivet. Reformen medför inga förändringar i arkivets övriga verksamhet.

År 2008 är radio- och televisionssarkivet i behov av åtta nya anställda, vilkas uppgifter hänför sig till lagringen och katalogiseringen av televisions- och radioprogramutbud samt till kundservicearrangemang. I planeringen av datakommunikationsförbindelser och datasystem används dessutom köpta tjänster. Behovet av personal beräknas fram till år 2012 inbegripa sammanlagt 16–18 anställda.

5 Beredningen av propositionen

Den gällande lagen om friexemplar utfärdades år 1980, och därmed överfördes de delvis föråldrade bestämmelserna om friexemplar från tryckfrihetslagen till en egen separat lag. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1981. Motiveringen till lagen finns i regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om friexemplar och lag om ändring av tryckfrihetslagen (RP 23/1979 rd). I samband

med detta utfärdades förordningen om friexemplar (774/1980) med stöd av 13 § i lagen om friexemplar. Lagen om friexemplar har ändrats genom lagarna 577/1984 och 687/1999.

Undervisningsministeriet tillsatte år 1997 en arbetsgrupp med uppgift att dels göra en utredning om behovet av att revidera lagen om friexemplar, dels lägga fram förslag till riktlinjer för revideringen av lagen. Arbetsgruppen slutförde sitt arbete den 30 april 1998.

År 1999 tillsatte undervisningsministeriet en arbetsgrupp för lagen om friexemplar 2000, som hade i uppgift att utarbeta en regeringsproposition med förslag till ny lag om pliktexemplar och andra författningar i anslutning därtill. Arbetsgruppen skulle dessutom utreda alternativen för ordnande av långtidsförvaring av radio- och televisionsprogram och för placeringen av elektroniskt material. Arbetsgruppens arbete skulle till väsentliga delar basera sig på de principiella ställningstaganden som en tidigare arbetsgrupp vid undervisningsministeriet lagt fram. Arbetsgruppen slutförde sitt arbete år 2000.

År 2001 tillsatte undervisningsministeriet en gemensam projektgrupp från högskole- och forskningsavdelningen och kulturavdelningen. Arbetsgruppens uppgift var att leda och stödja det arbete som utfördes av en utredningsman som utredde frågorna kring arkivering av radio- och televisionsmateriäl, att utgående från denna utredning utarbeta författningar gällande långtidsförvaringen av radio- och televisionsprogram samt att utgående från det förslag arbetsgruppen för lagen om friexemplar 2000 lagt fram, och med iakttagande av de principiella linjer som där stakats ut, utarbeta ett förslag till lagstiftning som också skulle täcka radio- och televisionssarkivering.

Projektgruppen antog namnet Joukkoviestinnän arkistointiprojektin ohjausryhmä (styrgruppen för arkiveringsprojektet för massmedia). Den utsatta tiden för projektgruppen förlängdes två gånger och till dess målsättningar fogades i slutskedet också revideringen av bestämmelserna om filmarkivering. På så sätt beredde arbetsgruppen den lagstiftning som berör alla betydande grupper

av material med utkast till författningstext och motivering.

Arbetsgruppen slutförde sitt arbete den 31 mars 2003, och en promemoria om arbetet publicerades i undervisningsministeriets publikationsserie (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2003:14). Sammanlagt 37 utlåtanden inkom till undervisningsministeriet under remissbehandlingen.

Beredningen av ärendet fortsatte i undervisningsministeriet efter att det omfattande revideringspaketet i anslutning till upphovsrättslagen hade behandlats i riksdagen hösten 2005. Det slutliga överlämnandet av regeringens proposition infaller år 2007, varvid det är möjligt att föreslå att den finansiering som funktionerna i lagen kräver skall tas med i statsbudgeten.

Regeringens proposition med förslag till lag om deponering och förvaring av kulturmaterial har beretts som tjänsteuppdrag vid undervisningsministeriet. Propositionen med tillhörande förslag till författningar grundar sig till väsentliga delar på den ovan nämnda promemorian inom arkiveringsprojektet för massmedia och på utlåtanden om den.

Våren 2007 ordnades en remissbehandling av utkastet till propositionen. Sammanlagt 37 utlåtanden inkom till undervisningsministeriet.

Alla remissinstanser ansåg att den föreslagna lagstiftningen om arkivering av kulturmaterial är viktig och att den snabbt borde sättas i kraft, i synnerhet till den del den gäller material som getts ut i elektronisk form.

Forskarrepresentanterna framhöll lagens betydelse som stöd och centralt arbetsredskap inom forskningen i och med att lagen garanterar att publikationer som framställts i Finland kan användas av forskare. Remissinstanserna krävde att olika slags material skall ställas till forskarnas förfogande så flexibelt

som möjligt. Det borde i synnerhet vara möjligt att ordna med fjärranvändning av samlingar som innehåller material i elektronisk form. Digitala material medför användning av nya slags forskningsmetoder och ger ur forskarsynpunkt en betydande tidsbesparing i sökandet av material som är relevant för forskningen.

Upphovsmannarepresentanterna ansåg att det är viktigt att lagen stiftas men framhöll vikten av att upphovsrättslagen följs i användningen av material. Förlagsrepresentanterna ansåg att följderna av att de i propositionen föreslagna skyldigheterna fullgörs ställvis är orimliga och betonade att de kommersiella aktörerna inte får orsakas inkomstbortfall eller mer än ringa kostnader på grund av den arkivering av kulturmaterial som avses i lagen. Det deponeringssystem som avses i lagen får inte heller under några som helst omständigheter bli en konkurrerande kanal till den kommersiella marknaden.

Det i lagförslaget använda namnet "vapaa-kappalelaki" (lag om pliktexemplar) kritiserades bland annat för att det inte i tillräcklig utsträckning beskriver lagens tillämpningsområde och de typer av material som lagen täcker, det vill säga betydligt mer omfattande typer av material än de som omfattas av den gällande lagen om friexemplar.

6 Andra omständigheter som inverkat på propositionen

Avsikten är att den till systemet för deponering och förvaring av kulturmaterial anknutna utvidgningen av Finlands filmarkivs verksamhet, som innebär att verksamheten också börjar omfatta arkivering av radio- och televisionsprogram, skall finansieras med anslag som tas in i statsbudgeten.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag**1.1 Lag om deponering och förvaring av kulturmateriel**

Det föreslås att lagen skall föra samman de bestämmelser som finns i den gällande lagen om friexemplar och i filmarkiveringslagen.

Lagen om friexemplar och uttrycket "friexemplar" har en historia som sträcker sig flera hundra år tillbaka. Också filmarkiveringen har en lång och vedertagen tradition bakom sig i Finland. Att kulturen och kommunikationen blir mångsidigare och nya tekniska redskap tas i bruk ger orsak till att också överväga att ändra namnet på den nya lagen till lagen om deponering och förvaring av kulturmateriel.

När det gäller utformningen av namnet är målet att så tydligt och förståeligt som möjligt skildra lagens innehåll. I utformningen har man också tagit stöd mot det uttryck som används internationellt när det är fråga om deponering och förvaring av kulturmateriel, "legal deposit".

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Lagens syfte. I paragrafen anges lagens syfte. Detta sker genom att de centrala bestämmelserna om syftet i den gällande lagen om friexemplar och i filmarkiveringslagen sammanförs.

Enligt 1 § är syftet för det första att säkerställa att kulturmateriel som i Finland har gjorts tillgängliga för allmänheten bevaras för kommande generationer. Det är viktigt att se till att materiel bevaras med tanke på materialets vetenskapliga, dokumentära eller kulturhistoriska värde och andra motsvarande kulturella och samhälleliga betydelser. Ett säkerställande av att materialen bevaras förutsätter en omfattande och på lag baserad överlåtelse-, lagrings-, deponerings- och förvaringsskyldighet.

Det föreslås att lagen skall täcka nationella kulturuttryck och materiel på så sätt att lagen omfattar dels materiel som uppkommer i Finland och verksamhet som försiggår här, dels materiel och verksamhet som riktar sig till

den finländska allmänheten. Det materiel som omfattas av lagen består i huvudsak av litterärt materiel samt ljud- och bildmateriel. Även materiel som innehåller rörliga bilder, inklusive filmer, omfattas av lagen. Till de materiel som skall arkiveras hör likaså nätmateriel och televisions- och radioprogram.

Lagens syfte är för det andra att göra det möjligt att ställa sådant materiel till förfogande för forskare och andra som behöver det. Den nya täckande lagen om deponering och förvaring av kulturmateriel utgör en central del av den nationella forskningens infrastruktur. Lagen stöder och förverkligar bevarandet av kulturarvet och policyerna för informationstillgång.

För att lagens syfte skall uppnås förutsätts att överlåtet, deponerat och lagrat materiel förvaras permanent, katalogiseras och ställs till förfogande för forskare och andra som behöver informationen. Med en permanent förvaring av materiel tillgodoses behoven inom den vetenskapliga forskningen. Pliktexemplarssamlingarna har i Finland av tradition kunnat användas inte bara av forskare utan också av privatpersoner för annat slag av motiverad informationssökning.

Syftet med lagen är inte att försvaga marknaden för de kommersiella förläggarna och utgivarna.

Användningen av samlingarna regleras dels av hållbarhets- och säkerhetsaspekterna på materialet, dels av upphovsrättslagen och andra författningar som begränsar användningen, t.ex. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Upphovsrättslagens bestämmelser om användningen av upphovsrättsligt skyddat materiel i sådana bibliotek som avses i den här lagen, dvs. "bibliotek till vilka friexemplar överläts" (pliktexemplarsbibliotek), och vid Nationella audiovisuella arkivet ställer upphovsrättsliga gränser för användningen av materialet. Bestämmelserna medger också att aktiva åtgärder vidtas i syfte att trygga ett bevarande av materialet.

Lagstadgad långtidsförvaring av materiel och ett noggrant säkerställande och fastställande av t.ex. nätmaterialets ursprung kan vid behov tjäna också ändamål inom rättsvården,

t.ex. en brottsutredning eller en utredning av kränkning av upphovsrätter.

2 §. Tillämpningsområde. I 1 mom. anges vilka material som hör till lagens tillämpningsområde. I jämförelse med den gällande lagen om friexemplar och filmarkiveringslagen föreslås att lagens tillämpningsområde skall anges uttryckligt.

När det gäller tryckalster och upptagningar motsvarar lagens tillämpningsområde tillämpningsområdet för den gällande lagen om friexemplar, enligt vilket överlåtelseskyldigheten omfattar material som i stora mängder sprids till allmänheten.

Det föreslås att tillämpningsområdet på ett omfattande sätt skall täcka de centrala material inom den finska kulturen som ges ut i form av tryckalster och upptagningar, nätmaterial, televisions- och radioprogram samt filmer. Senare i lagen fastställs för varje kategori av material hur omfattande överlåtelse- eller deponeringsskyldigheten skall vara och de särskilda fall då skyldigheten inte gäller.

Enligt 1 punkten i momentet tillämpas lagen på i Finland framställda tryckalster och upptagningar som är avsedda att spridas till allmänheten. Med framställning av tryckalster avses framställning som sker med hjälp av tryckpressar, fotokopieringsmaskiner och motsvarande anordningar. Med framställning av upptagningar avses framställning på ljud- eller bildband eller på digitala lagringsunderlag. Framställning i Finland avser tryckalster och upptagningar som har framställts i ett företag eller motsvarande som har sitt säte i Finland.

Överlåtelseskyldigheten skall inte gälla tryckalster och upptagningar som inte är avsedda att spridas till allmänheten, dvs. publiceras. Till dessa hör exempelvis tryckalster och upptagningar som en privatperson har låtit framställa för privat bruk. På motsvarande sätt omfattar överlåtelseskyldigheten inte heller tryckalster och upptagningar som är avsedda att användas av företag, sammanslutningar eller andra slutna kretsar. Till dessa hör t.ex. material som hänför sig till ett företags eller en organisations interna beslutsfattande.

Som tryckalster och upptagningar som skall spridas till allmänheten betraktas där-

emot t.ex. sådana som sprids till personalen i ett rätt stort företag eller till medlemskåren i en förening eller organisation. Sådana tryckalster är vanligen föreningars och organisationers medlemstidningar, stadgar och andra motsvarande publikationer, liksom även personaltidningar inom företag.

I de fall tryckningsarbetet eller framställningen av en upptagning sker utanför företaget eller sammanslutningen skall beställaren informera den som utför arbetet om att materialet inte är avsett att publiceras. Motsvarande information skall också ges vid beställning av framställning av tryckalster eller upptagningar för privat bruk. I övriga fall skall framställaren överlåta materialet i enlighet med 4 §. De tryckalster och upptagningar som inte omfattas av överlåtelseskyldigheten anges i 4 §.

Enligt 2 punkten omfattar lagen också sådana i utlandet framställda tryckalster och upptagningar som är avsedda att spridas till allmänheten i Finland eller som särskilt har modifierats för att spridas till allmänheten i Finland.

Tryckalster och upptagningar är avsedda att spridas till allmänheten i Finland då de tillhandahålls för att kunna köpas eller hyras eller då de i övrigt sprids till allmänheten i Finland. Sådana tryckalster och upptagningar är i allmänhet finskspråkiga. I fråga om produkter som getts ut på andra inhemska språk, såsom svenska och samiska, görs bedömningen utgående från om de är avsedda att spridas också eller uttryckligen till den svenskspråkiga eller samiskspråkiga befolkningen i Finland.

Den modifiering som utförs med tanke på spridningen till allmänheten i Finland innebär t.ex. att en upptagning som innehåller film förses med finsk textning eller dubbing. Det kan med tanke på olika marknadsområden också framställas olika språkversioner av dataspel och multimedieprodukter.

Utmärkande för den i bestämmelsen avsedda spridningen till allmänheten är att spridningen sker via en importorganisation eller en annan distributionsorganisation eller via en enskild importör eller annan distributör. Tryckalster eller upptagningar som däremot har beställts direkt från utlandet och som med post eller med annan transport levereras

till en enskild beställare, dvs. en konsument, är inte i enlighet med denna lag avsedda att spridas till allmänheten i Finland.

I 3 punkten föreslås att långtidsförvaringen av kulturmaterial skall utvidgas till att också gälla nätmaterial. För dessa är principen att lagen skall omfatta alla de material som är avsedda att vara tillgängliga för allmänheten i Finland, oberoende av hur stor användarkretsen i verkligheten är.

Det föreslås att lagen i första hand skall tillämpas på nätmaterial på servrar i Finland. De av Kommunikationsverket förvaltade serverna på finsk mark har landskoden ".fi".

Lagens tillämpningsområde kommer således att omfatta nätmaterial som lagrats på servrar på finsk mark som är kopplade till datanät, på så sätt att enskilda kan beskåda, avlyssna eller annars använda dem antingen fritt eller genom villkorsbunden åtkomst. Villkorsbunden åtkomst till material kan vara beroende av åtkomstkoder, lösenord eller andra motsvarande förutsättningar. Åtkomsten av material kan också ske mot betalning, alternativt avgiftsfritt men mot registrering.

Enligt 3 punkten i momentet tillämpas lagen också på nätmaterial som är avsedda att vara tillgängliga för allmänheten i Finland. Syftet är att lagens tillämpningsområde skall omfatta alla finländska nätmaterial och nätmaterial som är avsedda att vara tillgängliga för allmänheten i Finland, oavsett i vilket land servern och materialet ligger eller i vilket land en webbsida tillhandahåller material för allmänheten i Finland och oberoende av om materialet levereras till beställaren separat t.ex. via e-post eller med andra dataöverföringsmetoder. Till dessa material hör material som ligger på utländska servrar och som är avsedda att vara tillgängliga för allmänheten i Finland antingen fritt eller genom villkorsbunden åtkomst. I dessa fall kan webbadressens toppdomän vara t.ex. ".com", ".net" eller ".org".

Nätmaterial som är avsett att vara tillgängligt för allmänheten i Finland är sådana material som har en speciell koppling till Finland och finländare. Finskspråkigt material anses alltid vara avsett för allmänheten i Finland. I fråga om svenskspråkigt och samiskspråkigt material är de avgörande frågorna t.ex. vem som är nätutgivare eller om nätutgivaren har

säte i Finland. Beslut fattas separat för varje fall.

I 4 punkten anges vilka televisions- och radiomaterial som hör till lagens tillämpningsområde. Lagen tillämpas på ursprungliga televisions- och radioprogramutbud och program i dessa som sänds av en sådan utövare av televisions- eller radioverksamhet som erhållit programkoncession enligt 7 § 1 mom. eller gjort anmälan enligt 7 b § i lagen om televisions- och radioverksamhet (744/1998). Till tillämpningsområdet hör också Rundradion Ab:s ursprungliga televisions- och radioprogramutbud samt program som ingår i dessa.

Det föreslås att tillämpningsområdet skall omfatta televisions- och radioprogramutbud och program som sänds såväl utan ledningar som via ledningar, dvs. kablar, och som uppfyller ovan nämnda villkor. Tillämpningsområdet täcker såväl fritt mottagbara som avgiftsbelagda programutbud och program. Också ursprungliga satellitsändningar omfattas av tillämpningsområdet. Programutbud och program som utövaren av televisions- och radioverksamhet endast sänder vidare omfattas däremot inte av lagen.

Lagen gäller inte televisions- och radioprogramutbud och program i dessa som sänds i landskapet Åland. Landskapet Åland har i enlighet med 18 § 14 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) lagstiftningsbehörighet i fråga om kultur samt arkiv-, biblioteks- och museiväsendet.

Enligt 5 punkten skall lagen tillämpas på av inhemska producenter framställda filmer som är avsedda att visas offentligt och på reklammaterial och annat informationsmaterial i anslutning till dessa.

Enligt 6 punkten tillämpas lagen också på sådana filmer som är framställda av utländska producenter, som är avsedda att visas offentligt och som i form av upptagningar sprids till allmänheten i Finland, samt på reklammaterial och annat informationsmaterial i anslutning till dessa, om det har avtalats att filmen och det övriga materialet deponeras.

När det gäller filmer motsvarar tillämpningsområdet i 5 och 6 punkten tillämpningsområdet för den gällande filmarkiveringslagen.

Det föreslås att paragrafens 2 mom. skall innehålla en bestämmelse enligt vilken lagen inte tillämpas på sådana i arkivlagen (831/1994) avsedda handlingar som är tillgängliga via datanät, med undantag av handlingar som är avsedda att vara tillgängliga för allmänheten. Till tillämpningsområdet hör därmed exempelvis elektroniska myndighetspublikationer som är avsedda att vara tillgängliga för allmänheten.

Med begränsningen av tillämpningsområdet undviks betydande överlappningar mellan den nu föreslagna lagen och arkivlagen.

Det är speciellt viktigt att i synnerhet myndigheternas elektroniska register och andra motsvarande myndighetsmaterial som är tillgängliga på datanät i och med den föreslagna avgränsningen inte skickas för permanent förvaring till de bibliotek som avses i denna lag och därmed blir tillgängliga för allmänheten.

3 §. Definitioner. I 1 punkten i paragrafen definieras tryckalster. Med det avses material som innehåller skrift, tecken eller bilder och som med hjälp av en teknisk metod har framställts i flera exemplar på papper eller motsvarande underlag. Bestämmelsen har utgående från definitionen i 2 § 1 punkten i lagen om friexemplar författats på modernt språk och motsvarar nämnda bestämmelse till innehåll och omfattning. Definitionen har vad tryckalsters innehåll beträffar kompletterats så att den blir mer belysande i och med att också tecken nämns.

Definitionen täcker i jämförelse med den gällande lagen om friexemplar på ett tydligt sätt också tryckalster som framställts i punktskrift. Därmed börjar dessa omfattas av överlåtelseskyldigheten. Det föreslås dock att tryckalster framställda i punktskrift fortsättningsvis inte skall omfattas av överlåtelseskyldigheten.

Paragrafens andra punkt innehåller en definition på småtryck, som hör till klassen tryckalster. Definitionen bygger på exempel. Som exempel på småtryck nämns reklam, broschyrer och prislistor. Definitionen på småtryck behövs med tanke på tillämpningen av bestämmelsen i 4 § gällande begränsad överlåtelseskyldighet. Enligt den föreslagna 30 § 1 punkten kan genom förordning av undervisningsministeriet utfärdas närmare be-

stämmelser om vad som skall betraktas som småtryck.

De småtryck som avses i bestämmelsen är i första hand tryckalster som hänför sig till det praktiska livet, är avsedda att användas under kort tid och förhållandevis snabbt förlorar sin aktualitet. Småtryck sprids ofta till allmänheten utan kostnad. Det är på grund av småtryckens innehåll och beskaffenhet inte ändamålsenligt att arkivera dem i så många exemplar som t.ex. böcker eller tidningar och tidskrifter.

Till småtryck räknas bl.a. reklam, broschyrer, prislistor, programblad för olika tillställningar, utställningskataloger, kalendrar, plansch, postkort, tidtabeller för kommunikationsmedel, serviceinstruktioner och telefonkataloger. Småtrycken hänför sig vanligtvis till den verksamhet som företag, inrättningar eller andra organisationer bedriver. En stor del av småtrycken är knappa till sidantalet, men till småtryck räknas också tryckalster med stort sidantal och stort format, t.ex. telefonkataloger. Småtryck saknar ofta anteckningar om upphovsman och beteckningar och de är inte heller försedda med ISBN- eller ISSN-nummer.

I 3 punkten definieras vad som i lagen avses med tidning. Definitionen på tidning behövs med tanke på tillämpningen av bestämmelsen i 4 § gällande begränsad överlåtelseskyldighet.

Det centrala i definitionen på tidning är att ett sådant tryckalster i huvudsak innehåller nyheter samt refererande och kommenterande text om aktuella frågor inom olika samhällsområden. Kriteriet på innehållet skiljer tidningen från t.ex. en periodisk tidskrift som när det gäller antalet exemplar som skall överlåtas är sådana tryckalster som avses i 1 punkten.

Begreppet tidning är i tillämpningen av denna lag mer omfattande än den definition på tidning som ges i statsrådets förordning om stöd för tidningspressen (1481/2001). Enligt huvudregeln i nämnda förordning skall en tidning utkomma minst tre gånger i veckan och kunna erhållas mot en viss skälig prenumerationsavgift. Med tanke på bevarandet av kulturarvet måste denna definition anses vara för snäv. I tillämpningen av denna lag betraktas därför som tidning en sådan tidning

som utkommer minst en gång i veckan. Detta täcker också lokala och regionala gratistidningar.

Paragrafens fjärde punkt innehåller en allmänt formulerad definition på upptagning. Ljud- och bildupptagning definieras i 2 § 2 punkten i den gällande lagen om friexemplar.

Enligt definitionen avser upptagning material som innehåller ljud, bild eller tecken och som med hjälp av en teknisk metod har lagrats på ett underlag. En väsentlig del av definitionen är att upptagningen är avsedd att användas med en teknisk anordning, t.ex. en bandspelare, dator eller annan återgivningsapparat.

Bestämmelsen täcker upptagningar som innehåller allt slag av ljud, bild, text eller kombinationer av dessa (t.ex. multimedia) och som används med hjälp av dator eller annat tekniskt redskap. Till dessa räknas cd-, dvd- och cd-romskivor och andra motsvarande upptagningar som sprids till allmänheten. Till upptagningar räknas också analoga ljud- och bildupptagningar, t.ex. grammofonskivor, ljudkassetter, videokassetter, diabilder och filmkort.

Material som lagrats på en upptagning kan t.ex. bestå av musik, film eller andra bilder, böcker eller dataspel.

I 5 punkten i paragrafen definieras nätmaterial. Med nätmaterial avses material som finns tillgängligt på datanät.

Definitionen är neutral både vad innehållet och det tekniska genomförandet beträffar. I definitionen tas inte heller ställning till med vilka tekniska arrangemang materialet har gjorts tillgängligt för allmänheten på datanätet. De nätmaterial som hör till lagens tillämpningsområde anges i 2 §.

Nätmaterial är t.ex. material som finns på det öppna nätet, dvs. Internet. Det öppna nätet är det nät som formas av datorer som kopplats till varandra och som man kan ansluta sig till via en Internetoperatör.

Definitionen täcker också material som är tillgängliga på olika slag av slutna datanät och i delar av dessa. Material som finns i sådana delar av datanät som skyddats med lösenord och åtkomstkoder (t.ex. intranät, extranät, virtuella privatnät) är inte tillgängliga utan åtkomstkoder eller motsvarande uppgifter.

Nätmaterialet kan bestå i t.ex. skriftligt material, musik- eller bildmaterial eller filmmaterial och annat audiovisuellt material. Definitionen täcker både upphovsrättsligt skyddat och från upphovsrätten befriat material såsom även material som lagts upp på ett datanät utan att upphovsmannen har gett sitt tillstånd. Till nätmaterial räknas också olika slag av avgiftsbelagda material, material som förutsätter registrering eller material som används via databaser, t.ex. webböcker, webbtidningar och andra ljud- och bildmaterial.

I 6 punkten definieras vad som i lagen avses med televisions- och radioprogramutbud. Det avser en på förhand utvald helhet av televisions- och radioprogram som innefattar de material som sänds mellan programmen och de kringtjänster och extratjänster som eventuellt är anslutna till programmen, inklusive material som dessa tjänster innehåller. Definitionen täcker allt material som är avsett att tas emot av allmänheten och som ingår i den programström som ett sändningsföretag sänder, inklusive extratjänster i anslutning till program och reklam, t.ex. text-tv, elektroniska programguider och andra motsvarande informationstjänster.

Kringtjänsterna och extratjänsterna kan hänföra sig till det program som sänds eller till hela programutbudet eller stå helt självständigt från dessa. En programrelaterad tjänst kan t.ex. bestå i bakgrundsinformation som rör en artist, programmets tema eller exempelvis konkurrerande lag. Den kan innehålla text, bild, ljud eller länkar till andra sidor.

I 7 punkten definieras vad som i lagen avses med televisions- och radioprogram. Definitionen behövs med tanke på den i 11 § fastställda skyldigheten att deponera enskilda televisions- och radioprogram.

Med televisions- och radioprogram avses ett program som utgör ett sceniskt verk, ett dokumentärt verk eller ett audiovisuellt konstverk eller som baserar sig på ett litterärt verk, en komposition, ett originalmanuskript som förutsätter särskild bakgrundsforskning eller ett annat originalmanuskript.

Definitionen täcker t.ex. tevefilmer, program för teveteater, serier som baserar sig på ett drama, sketchprogram, televisions- och radiodokumentärer, reportage i aktualitets-

program, undervisningsprogram samt radiopjäser och andra ljudverk som gjorts för radio. Också audiovisuella konstverk som gjorts för televisionen omfattas av definitionen. Program som baserar sig på kompositioner är t.ex. musikfilmer, konsertupptagningar och andra upptagningar av framförda kompositioner samt musikprogram som baserar sig på ett manuskript.

Paragrafens åttonde punkt innehåller en definition på film. Definitionen skall kopplas till filmens innehåll, dvs. till verket. Med film avses ett verk som på teknisk väg kan förevisas i form av rörliga bilder.

I den gällande filmarkiveringslagen definieras film som dokument vars innehåll med tekniska hjälpmedel kan visas i form av rörliga bilder. Syftet med den nya formuleringen är att göra tillämpningen av lagen tydligare.

Som i lagen avsedd film betraktas utöver film där man tydligt kan skönja rörelse också film där ett objekt filmas med kamera så att kameran under en viss tid lagrar en bild av det stillastående objektet. Som film betraktas däremot inte en enskild stillbild som ett visst ögonblick har lagrats på filmband, fotofilm eller ett digitalt minnesverktyg.

Enligt 9 punkten avses med framställare den som framställer exemplar av tryckalster, småtryck, tidningar och upptagningar. Det är vanligen fråga om ett boktryckeri eller ett annat företag som framställer tryckalster eller ett företag som framställer cd-, cd-rom- eller dvd-skivor. Framställaren kan också vara ett annat företag, en sammanslutning, en myndighet eller en läroanstalt.

Enligt 10 punkten avses med utgivare den på vars initiativ och ansvar exemplar av material förs ut i handeln eller på annat sätt sprids till allmänheten. Utgivaren kan vara en fysisk person eller en juridisk person. Även en förläggare kan vara en i lagen avsedd utgivare.

Paragrafens elfte punkt innehåller en definition på nätutgivare. Nätutgivare är den på vars initiativ och ansvar nätmaterial görs tillgängligt för allmänheten på datanät. Vid användning av tryckteknik motsvaras nätutgivaren av böckernas eller tidningarnas utgivare. Nätutgivaren kan vara en fysisk person eller en juridisk person.

Som nätutgivare betraktas inte så kallade Internetoperatörer eller motsvarande tillhandahållare av tjänster som endast erbjuder nätutgivaren nätförbindelser som möjliggör eller förverkligar överföring av material.

2 kap. Tryckalster och upptagningar

Det föreslås att lagens 2 kap. skall innehålla bestämmelser om skyldigheten att överlåta tryckalster och upptagningar samt bestämmelser om vem som är överlåtelleskyldig.

4 §. Överlåtelleskyldighet. Det föreslås att paragrafen skall innehålla bestämmelser om vilka material som skall omfattas av överlåtelleskyldigheten, hur många exemplar materialen skall överlåtas i och när materialen skall överlåtas. Det kan beviljas undantag från överlåtelleskyldigheten i enlighet med 24 §.

I 1 mom. föreskrivs om skyldigheten att överlåta tryckalster och upptagningar som framställts i Finland. Enligt 1 mom. 1 punkten skall sex exemplar överlåtas av tryckalster, med undantag av småtryck och tidningar.

Småtryck skall enligt 2 punkten överlåtas i två exemplar och tidningar enligt 3 punkten i ett exemplar. I jämförelse med den gällande lagen om friexemplar lättas överlåtelleskyldigheten upp när det gäller småtryck och tidningar. Enligt den gällande lagen skall också småtryck överlåtas i sex exemplar och tidningar i två exemplar.

I 4 och 5 punkten föreskrivs om skyldigheten att överlåta upptagningar. Den stora informationsmängden på upptagningar som innehåller film, dvs. i allmänhet dvd-skivor och motsvarande digitala upptagningar, och den lagringsteknik som används i skivorna leder till att upptagningarna lätt blir oanvändbara. Därför föreslås att överlåtelleskyldigheten när det gäller upptagningar som innehåller film fortsättningsvis skall inbegripa två exemplar. För övriga upptagningar skall däremot överlåtelleskyldigheten lindras så att den gäller ett exemplar i stället för två.

Överlåtelleskyldigheten i den föreslagna lagen kommer i jämförelse med den gällande lagen om friexemplar och filmarkiveringslagen också att omfatta andra upptagningar än ljud- och bildupptagningar och också sådana

ljud- och bildupptagningar som har framställts i färre än 50 exemplar.

Den föreslagna utvidgningen av överlåtelseskyldigheten inverkar i synnerhet på överlåtelsen av ljudupptagningar som framställts för synskadade, eftersom man på grund av den begränsning som finns i den gällande lagen om friexemplar i regel inte har behövt överlåta sådana upptagningar. Med stöd av en bestämmelse i lagen är det möjligt att ansöka om lättnad i eller befrielse från också den här överlåtelseskyldigheten. Närmare bestämmelser kan genom förordning av undervisningsministeriet utfärdas också när det gäller placeringen av upptagningar.

Det föreslås att 2 mom. skall innehålla en bestämmelse enligt vilken kombinerat material av sådana tryckalster och upptagningar som är avsedda att användas och ges ut tillsammans separat skall överlåtas i ett exemplar. Enligt den gällande lagen om friexemplar skall produkter av detta slag som har framställts i fler än 50 exemplar överlåtas i två exemplar. Överlåtelseskyldigheten gäller t.ex. helheter som består av en bok och en cd-, cd-rom- eller dvd-skiva. Dessa är ofta undervisningspaket där text och bild eller ljud stöder varandra och där delarna är avsedda att användas tillsammans. På detta sätt säkerställs att helheten arkiveras i samma form som den sprids till allmänheten.

Överlåtelseskyldigheten omfattar däremot inte helheter där flera separata tryckalster eller upptagningar paketerats ihop till en helhet av en förläggare, marknadsförare eller distributör i syfte att spridas till allmänheten.

I 3 mom. fastställs vart de i 1 och 2 mom. avsedda tryckalstren och upptagningarna skall överlåtas. Tryckalster och upptagningar skall överlåtas till Nationalbiblioteket, med undantag av upptagningar som innehåller film, vilka överlåts till Nationella audiovisuella arkivet. Om förvaringsplatsen för material som överlåts i flera exemplar föreskrivs i 21 §. När det gäller överlåtelse av upptagningar som innehåller film förtydligar bestämmelsen den arbetsfördelning mellan Nationalbiblioteket och arkivet som i dagens läge regleras i skilda lagar – lagen om friexemplar och filmarkiveringslagen.

Enligt 4 mom. 1 punkten gäller överlåtelseskyldigheten inte småtryck och upptagningar

vars innehåll är synnerligen obetydligt i fråga om information, bild eller ljud. Till dessa tryckalster räknas t.ex. visitkort, etiketter, blanketter, varuförpackningar, inträdesbiljetter utan program, reklambroschyrer för minuthandeln och andra därmed jämförbara tryckalster. För tryckalstrens del motsvarar bestämmelsen undantaget i 6 § 1 mom. 1 punkten i den gällande lagen om friexemplar.

När det gäller upptagningar skall överlåtelseskyldigheten inte omfatta exempelvis dataprogram som finns tillsalu för allmänheten på upptagningar, t.ex. operativsystem, program avsedda för text- och bildbehandling och andra nyttoprogram. Däremot hör t.ex. interaktiva dataspel till de material som överlåts i enlighet med paragrafens 1 mom. Dataprogram som med tanke på användningen av materialet har införlivats i multimedieupptagningar skall överlåtas vad multimediedelen beträffar.

Enligt 30 § 1 punkten kan genom förordning av undervisningsministeriet vid behov utfärdas närmare bestämmelser om vad som skall betraktas som sådant material som avses i 4 § 4 mom. 1 punkten.

Enligt 4 mom. 2 punkten skall överlåtelseskyldigheten inte omfatta oförändrade extraupplagor av tryckalster och upptagningar. Ökningen i publikationsproduktionen och de möjligheter som de nya tekniska metoderna ger att vid behov framställa nya partier av publikationer skulle orsaka de överlåtelseskyldiga oskäligen merkostnader. En skyldighet att överlåta också oförändrade extraupplagor skulle, utan att vara till nytta, öka mängden material som skall arkiveras och förvaras.

I 3 punkten i momentet utesluts ur överlåtelseskyldigheten alla sådana tryckalster och upptagningar som endast ges ut utomlands. Enligt den gällande lagen om friexemplar omfattar överlåtelseskyldigheten inte sådana tryckalster som framställs i Finland men utges utomlands och som har framställts på andra språk än de inhemska. Det föreslås att det nuvarande undantaget från överlåtelseskyldigheten, som är kopplat till det språk som används i tryckalstret, skall ändras till ett undantag som i lika grad gäller alla tryckalster och upptagningar som endast ges ut utomlands.

En förvaring av detta slag av produkter som framställs i Finland men ges ut enbart utomlands kan inte anses tjäna lagens syfte, dvs. bevarande av nationella kulturmaterial.

Enligt 4 punkten i momentet gäller överlåtelseskyldigheten inte produkter som framställts i punktskrift. Bestämmelsen motsvarar det som föreskrivs i den gällande lagen om friexemplar.

Enligt 5 punkten ska inte heller konstgrafiska originalavdrag omfattas av den överlåtelseskyldighet som fastställs i denna lag. Även om konstgrafiska avdrag som framställts genom tryck enligt ordalydelsen är tryckalster kan det inte anses höra till lagens syften att förvara dem i pliktexemplarsbibliotek.

Enligt 5 mom. gäller det i 4 mom. fastställda undantaget från överlåtelseskyldigheten också utomlands framställda tryckalster och upptagningar som omfattas av lagens tillämpningsområde.

Enligt 6 mom. skall huvudregeln för de tryckalster och upptagningar som framställts utomlands vara att överlåtelseskyldigheten endast gäller de tryckalster och upptagningar som har förts in i landet i minst 50 exemplar. På överlåtelseskyldigheten tillämpas 1—3 mom. Enligt bestämmelsen om tillämpningsområde i 2 § gäller det tryckalster och upptagningar som är avsedda att spridas till allmänheten i Finland eller som särskilt har modifierats för att spridas till allmänheten i Finland.

I 7 mom. föreskrivs om tidtabellen för överlåtelse av material. Det föreslås att den i den gällande lagen om friexemplar fastställda tidtabell som grundar sig på kvartalsvis överlåtelse skall gälla fortsättningsvis. De tryckalster och upptagningar som framställts under ett kvartal skall överlåtas inom 30 dagar från utgången av kvartalet. Tryckalster och upptagningar som framställts utomlands skall överlåtas inom 30 dagar från det att de har förts in i landet.

5 §. Överlåtelseskyldiga. I paragrafen föreskrivs om vem som är ansvarig för överlåtelsen av tryckalster och upptagningar. Överlåtelseskyldiga är de som framställer, distribuerar, ger ut eller importerar material.

Enligt 1 mom. skall framställaren överlåta exemplar av de tryckalster och upptagningar

som avses i 4 § 1 mom. Framställaren kan vara t.ex. ett boktryckeri eller ett annat företag som framställer tryckalster, eller en annan teknisk framställare av produkter, t.ex. ett skivpresseri, en reprocentral för kassetter eller ett bildlaboratorium. Framställaren kan också vara ett annat företag, en sammanslutning, en myndighet eller en läroanstalt.

När det gäller exemplar av filmupptagningar är den som distribuerar upptagningen överlåtelseskyldig. Detta motsvarar gällande praxis enligt vilken filmupptagningar överläts av deras finländska distributör, inte av framställaren.

I de fall som avses i 1 mom. gäller överlåtelseskyldigheten den som framställt ett tryckalster och den som distribuerar en upptagning. För de kostnader som uppstår till följd av de exemplar som överläts ansvarar dock i sista hand den som publicerat tryckalstret eller framställt upptagningen.

Enligt 2 mom. överlåter utgivaren exemplar av de i 4 § 2 mom. avsedda tryckalster och upptagningar som utges som kombinerat material.

I 3 mom. föreskrivs om överlåtelse av tryckalster och upptagningar som framställts utomlands och som är avsedda att spridas till allmänheten i Finland. Det är i första hand utgivaren som är överlåtelseskyldig, om utgivaren har säte i Finland. I annat fall är importören, dvs. den som beställt eller fört in materialet i landet för att det skall spridas till allmänheten, överlåtelseskyldig.

Det föreslås att det i 18 § skall tas in en uttrycklig bestämmelse om fördelningen av de kostnader som överlåtelseskyldigheten orsakar.

6 §. Andra bestämmelser om tryckalster och upptagningar. I 1 mom. föreskrivs om de uppgifter som skall fogas till leveransen av pliktexemplarsmaterial.

Till varje försändelse av material som omfattas av överlåtelseskyldigheten enligt 2 kap. skall fogas två följesedlar, varav den ena förblir vid Nationalbiblioteket och den andra returneras till överlåtarens med en anteckning om att försändelsen har mottagits. Följesedeln bör innehålla identifikationsuppgifter och uppgifter om antal tryckalster och upptagningar som ingår i försändelsen samt en

anteckning om vilken tidsperiod försändelsen gäller.

Bestämmelsen motsvarar till väsentliga delar motsvarande bestämmelse i den gällande lagen om friexemplar.

Det föreslås att den överlåtelleskyldiga i paragrafens 2 mom. skall åläggas att märka tryckalstret eller upptagningen med uppgift om framställningsår, om en sådan uppgift inte finns. Märkningen skall göras med en arkiveringsduglig metod som inte skadar materialet.

Enligt 3 mom. överförs äganderätten till de exemplar som skall överlåtas till den inrättning där exemplaren placeras för förvaring. Bestämmelsen reder ut eventuella otydligheter som hänför sig till äganderätten till det material som överlåtit i enlighet med lagens 2 kap.

3 kap. **Nätmaterial**

Det föreslås att kapitlet skall innehålla bestämmelser om hämtning och lagring av nätmaterial, om möjliggörande av hämtning och lagring samt om skyldigheten att överlåta material i vissa fall. I den gällande lagen finns inga bestämmelser som liknar de som här föreslås.

I propositionen anges att bestämmelserna i kapitlet skall gälla endast sådant inhemskt nätmaterial som definieras i lagens 2 §. Sådana nätmaterial är nätmaterial på servrar i Finland samt andra nätmaterial som är avsedda att vara tillgängliga för allmänheten i Finland.

7 §. Hämtning och lagring av nätmaterial. Enligt paragrafens 1 mom. har Nationalbiblioteket till uppgift att hämta och lagra nätmaterial från datanät. Enligt bestämmelsen skall i det nätmaterial som hämtas och lagras på ett representativt och mångsidigt sätt inkluderas material som är tillgängligt för allmänheten på datanät vid olika tidpunkter.

De nätmaterial som avses i bestämmelsen om tillämpningsområde enligt lagens 2 § skall omfattas av hämtningen och lagringen. I praktiken bestäms omfattningen av hämtningen och lagringen av material i den plan som Nationalbiblioteket enligt 9 § skall utarbeta och som undervisningsministeriet fastställer.

Det föreslås att material automatiskt skall samlas in med hjälp av ett nätinsamlingsprogram från sådana servrar vilkas landskod är ".fi", detta på basis av den URL-adress som uppger var materialet är placerat. Även material på servrar som använder toppdomänen ".com", ".net" och ".org" hör till dem som kan samlas in, om det finns vetskap om att materialen finns på webbplatser som finländska sammanslutningar eller företag använder.

Till de nätmaterial som inte skall omfattas av automatisk hämtning och lagring hör exempelvis företags och sammanslutningars intranät och extranät samt andra motsvarande nätmaterial som är avsedda för en viss avgränsad grupp och som finns i sådana delar av datanät som skyddas med lösenord eller åtkomstkoder. Till dessa hör t.ex. nättjänster som grundar sig på en anställning eller en kundrelation. Materialet kan dock bli föremål för överlåtelse om det är fråga om publikationer riktade till personalen inom ett tämligen stort företag eller andra motsvarande elektroniska publikationer.

Avsikten är när det gäller automatisk hämtning och lagring av material att också utesluta material som ingår i nyhets- och diskussionsgrupper eller i motsvarande tjänster i öppna datanät och som därtill ofta innehåller material som främst hänför sig till personintegriteten eller material som har lagts upp på tjänsten utan att upphovsrättsinnehavaren har gett sitt samtycke. Insamling av sådant material är inte förenligt med lagens syften.

I vilken omfattning nätmaterial hämtas och lagras beror på de resurser som står till förfogande och på de tekniska metoderna. Därför har det inte föreslagits att lagen skall innehålla precisa bestämmelser om detta. Som lösning föreslås däremot att Nationalbiblioteket skall tilldelas makt att i praktiken besluta om vilka material som skall hämtas och lagras från datanät och hur ofta det skall ske. Det föreslås att undervisningsministeriet skall fastställa Nationalbibliotekets plan.

Avsikten är att de praktiska åtgärderna för sådan hämtning och lagring av material som sker med stöd av denna lag skall vidtas på så sätt att hämtandet av materialen inte i överdriven utsträckning belastar materialservrarna.

De automatiska sökprogrammen möjliggör inte val av material ur innehållsmässig synpunkt. Programmen kan däremot programmeras så att de oftare söker efter material på omtyckta servrar. I dagsläget hämtas och lagras material som har Finlands landskod och material på finländska sammanslutningars och företags utländska servrar en gång om året. Hämtning och lagring av annat material utförs oftare, allt enligt hur betydelsefullt materialet och dess datainnehåll är och enligt övriga kriterier som framgår av Nationalbibliotekets plan.

Enligt 2 mom. kan Nationalbiblioteket anlitat utomstående för de uppgifter som avses i 1 mom. Hämtningen och lagringen av nätmaterial kan på uppdrag av Nationalbiblioteket i praktiken också skötas av en annan sammanslutning eller ett annat företag.

Nationalbiblioteket skall i enlighet med den bestämmelse som tas in i momentet se till att de utomstående förbinder sig vid att utföra sitt uppdrag i enlighet med denna lag. Den utomstående instansen svarar på så vis själv för att den handlar i enlighet med sitt uppdrag och bestämmelserna i lagen. Nationalbiblioteket skall däremot iakta särskild omsorg när det utser samarbetspartners och formar det uppdrag som gäller skötseln av de lagstadgade uppgifterna.

8 §. Skyldighet att möjliggöra hämtning av nätmaterial och att överlåta sådant. Enligt 1 mom. skall nätutgivaren möjliggöra hämtning och lagring av nätmaterial, om inte materialet kan hämtas och lagras med hjälp av program i enlighet med 7 §. Nätutgivaren kan alternativt överlåta materialet till Nationalbiblioteket.

Hämtningen och lagringen kan t.ex. förhindras av att webbsidorna är dynamiska, att materialet är förenat med vissa användarbegränsningar såsom registrering eller avgifter, att materialet består av en databas eller att materialet i övrigt är sådant att det på grund av sin kvalitet eller omfattning inte kan hämtas och lagras med hjälp av program.

För hämtningen, lagringen och användningen av sådant nätmaterial som avses i paragrafen behövs i allmänhet en nyckel, en åtkomstkod eller en annan metod som gör det möjligt att få tillgång till materialet. I praktiken sker hämtningen och lagringen av mate-

rial exempelvis så att nätutgivaren ger Nationalbiblioteket de åtkomstkoder eller motsvarande uppgifter som skall matas in i nätsamlingsprogrammet och med hjälp av vilka programmet kan hämta nätmaterial från en server.

Om hämtning och lagring av materialet inte kan genomföras skall materialet överlåtas. Överlåtelsen av material kan ske via elektroniska förbindelser för dataöverföring eller genom att materialet levereras som upptagning. Det föreslås att det i lagens 19 § tas in allmänna bestämmelser om de tekniska krav som ställs på det material som skall överlåtas och att det i 20 § tas in bestämmelser om överlåtelse av information om material. Genom förordning av undervisningsministeriet kan dessutom utfärdas närmare bestämmelser om de tekniska krav som ställs på material samt om innehålls- och referensinformation i anslutning till material.

Den plan som Nationalbiblioteket skall utarbeta skall också innehålla en plan för i vilken omfattning och hur ofta nätmaterial skall hämtas och lagras samt till vilka material överlåtelseskyldigheten skall utsträckas.

Till de åtgärder som avses i paragrafen hör främst elektroniska böcker och tidningar utgivna av kommersiella förläggare, tidningars arkivdatabaser samt elektroniska publikationer som ges ut av stora organisationer, t.ex. universitet och högskolor, samt av den offentliga förvaltningen. Målet är att senare utvidga insamlingen av sådant material till att också omfatta lagring av nätmaterial som små sammanslutningar gett ut och material som kommit ut på privata förlag. En särskild begäran om överlåtelse kan gälla t.ex. textmaterial samt material som innehåller musik, bilder, rörliga bilder eller kartor.

Enligt 2 mom. gäller skyldigheten att möjliggöra hämtning av material och överlåtelseskyldigheten inte nätmaterial vars innehåll är synnerligen obetydligt i fråga om information, bild eller ljud. Sådant nätmaterial motsvarar småtryck och upptagningar enligt 4 § 4 mom. 1 punkten. Överlåtelseskyldigheten omfattar därmed inte t.ex. operativsystem för datorer och andra nyttoprogram. Enligt den uttryckliga bestämmelsen gäller skyldigheten att möjliggöra hämtning och överlåtelseskyldigheten inte heller material som ingår i ny-

hets- och diskussionsgrupper i öppna datanät eller i andra motsvarande tjänster. De nämnda materialen omfattas inte heller av automatisk hämtning och lagring.

Genom förordning av undervisningsministeriet kan i enlighet med 30 § 1 punkten också utfärdas närmare bestämmelser om vilka material som inte skall omfattas av den i 1 mom. angivna skyldigheten. Till dessa kan exempelvis räknas ljud- och bildprov av nätpublikationer som räcker från några sekunder upp till en halv minut och som är tillgängliga på webbhandlar och andra motsvarande tjänster. Egentliga nätpublikationer omfattas av överlåtelseskyldigheten i den utsträckning som anges i den plan som Nationalbiblioteket enligt 9 § 1 mom. skall utarbeta.

I 3 mom. föreskrivs vidare att skyldigheten att överlåta material inte skall gälla nätmaterial som tekniskt sett är omöjligt att överlåta eller beträffande vilket ett krav på överlåtelse vore oskäligt på grund av materialets betydande omfattning. Till de mest problematiska materialen hör både vad överlåtelsen, arkiveringen och långtidsförvaringen beträffar databaser. Oftast är arkivering av dem möjlig endast delvis, och i vissa fall är arkivering till och med omöjlig. När det gäller lagring av databaser för långtidsförvaring bör utgivarna och Nationalbiblioteket sträva efter att samarbeta.

Enligt 4 mom. föreligger skyldighet att möjliggöra hämtning och lagring av nätmaterial eller skyldighet att överlåta materialet när Nationalbiblioteket meddelar utgivaren att det inte kan hämta och lagra materialet och ber att materialet i stället skall levereras.

Begäran kan gälla antingen ett visst specificerat material som inte kan hämtas och lagras eller exempelvis allt material som en viss utgivare har gett ut med samma teknik. Nationalbiblioteket kan be att materialet skall överlåtas genom att följa den plan som avses i 9 § 1 mom. Innan Nationalbiblioteket lägger fram sin begäran skall biblioteket sträva efter att handla i samarbete med nätutgivaren, detta för att de lagstadgade skyldigheterna skall fullgöras.

Möjliggörandet av hämtning och lagring skall ske inom 60 dagar efter det att en begäran har lagts fram. Nätutgivaren skall inom

denna tid leverera behövliga åtkomstkoder eller andra nödvändiga uppgifter.

En begäran om materialleverans kan också gälla nätmaterial som inte ännu finns tillgängligt på datanätet. I så fall räknas tidsperioden på 60 dagar från det att materialet har gjorts tillgängligt för allmänheten. Nationalbiblioteket kan göra sådant material tillgängligt för allmänheten i sina egna lokalteter eller i andra pliktexemplarsbibliotek först efter att materialet med upphovsmannens eller en annan rättighetsinnehavares tillstånd offentliggjorts eller publicerats.

Biblioteket skall å sin sida hämta och lagra materialet inom 14 dagar från det att nätutgivaren har möjliggjort hämtning och lagring av materialet, om inte biblioteket och nätutgivaren sinsemellan kommer överens om annat. En motiverad orsak att avtala om annat är t.ex. om åtgärden tillfälligt och i för hög grad belastar de resurser som Nationalbiblioteket eller en utomstående instans som agerar på bibliotekets vägnar förfogar över.

9 §. Andra bestämmelser om nätmaterial. Det föreslås att paragrafen skall innehålla närmare bestämmelser om lagring av nätmaterial, om möjliggörande av hämtning och lagring samt om skyldigheten att överlåta material.

Enligt 1 mom. fastställer undervisningsministeriet på förslag av Nationalbiblioteket en plan för i vilken omfattning nätmaterial skall hämtas och lagras och för förfarandena vid överlåtelse av nätmaterial.

I planen bör de tillgängliga tekniska och ekonomiska resurserna beaktas, liksom även behoven inom forskningen. I planen kan liksom fästas vikt vid t.ex. särskilda krav på grund av datasekretessen eller specialfrågor som hänför sig till de tekniska skyddsmetoderna. Det föreslås att planen skall bindas till det resultatavtal som görs upp mellan undervisningsministeriet och Nationalbiblioteket. Planen skall årligen ses över i samband med resultatförhandlingarna eller vid en annan lämplig tidpunkt.

I Nationalbibliotekets plan kan en prioritering fastställas mellan av olika typer av material. Det är naturligt att exempelvis aktuella material som rör betydande nationella eller statliga händelser hör till de material som skall arkiveras grundligare än andra. I planen

kan även oväntade världspolitiska händelser och särskilda behov som dessa föranleder beaktas.

De överlåtelseskyldiga skall behandlas jämlikt. Genom planen och godkännandet av den säkerställs att Nationalbiblioteket agerar jämlikt i förhållande till dem som är skyldiga att överlåta material. Fullgörandet av överlåtelseskyldigheten får inte ha en negativ inverkan på den kommersiella marknaden för nätmaterial och inte heller orsaka de överlåtelseskyldiga oskäligena kostnader.

Det är därutöver viktigt att materialet också i övrigt samlas in på ändamålsenligt sätt med tanke på behoven inom forskningen. För att arkiveringen av nätmaterial på bästa möjliga sätt skall tjäna lagens syfte skall Nationalbiblioteket vid utarbetandet av planen höra såväl arkiveringsexperter som experter inom forskningen. Det skall också fästas vikt vid de överlåtelseskyldigas synpunkter.

Enligt 2 mom. skall nätmaterialet lagras och arkiveras så att materialets ursprung kan fastställas och så att materialets ursprungliga placering och lagringstidpunkt framgår av uppgifterna. Med en sådan uppgift avses t.ex. sådana metadata i anslutning till webbsidor som kan utnyttjas speciellt i utvecklandet av söktjänster för material. I det nätmaterial som överläts skall också inkluderas information om materialets ursprungliga placering.

Avsikten är att lagra nätmaterial i Nationalbibliotekets arkiv för nätmaterial, VEE-RA. Även nätmaterial som innehåller film eller televisioner och radioprogram skall inkluderas i VEERA, men dessa skall användas i det audiovisuella arkivets lokalteter via ett särskilt användargränssnitt. Nationalbiblioteket och det audiovisuella arkivet kan också sinsemellan komma överens om att sådant material skall överföras till arkivet. Det föreslås att en bestämmelse om detta tas in i 21 § 3 mom. som gäller förvaringsplatser.

Enligt 3 mom. skall Nationalbiblioteket sända en begäran om överlåtelse av eller möjliggörande av hämtning av nätmaterial i första hand till den e-postadress som tillhör utgivaren av nätmaterialet eller någon annan som administrerar materialet. Begäran kan i andra hand skickas till exempelvis en postadress. Begäran kan gälla antingen ett visst

material som nätutgivaren förfogar över eller i vidare utsträckning vissa typer av material.

Nationalbiblioteket skall med tanke på det hot om straff som hänför sig till åsidosättande av skyldigheten att möjliggöra hämtning av eller att överlåta nätmaterial iaktta särskild omsorg och använda de kontaktuppgifter till webbadressinnehavare som finns i Kommunikationsverkets register över domännamn eller på annat sätt försäkra sig om att den e-postadress eller annan kontaktuppgift som biblioteket använder är korrekt.

Enligt 4 mom. övertar Nationalbiblioteket äganderätten till de föremål, dvs. upptagningar, som överläts med stöd av lagen.

4 kap. **Televisions- och radioprogram**

Kapitlet innehåller bestämmelser om lagring av televisioner och radioprogramutbud samt om skyldigheten att deponera originalmaterialet till televisioner och radioprogram hos Nationella audiovisuella arkivet. Om skyldigheten att överlåta upptagningar som innehåller film eller ett televisioner eller radioprogram och som är avsedda att spridas till allmänheten föreskrivs i 2 kap. I den gällande lagen finns inga bestämmelser som liknar de som nu föreslås.

10 §. Lagring av televisioner och radioprogramutbud. Enligt 1 mom. har Nationella audiovisuella arkivet till uppgift att lagra de televisioner och radioprogramutbud som sänds. En definition på televisioner och radioprogramutbud ges i 3 §. Till de televisioner och radioprogramutbud som skall lagras hör också de material som sänds mellan programmen och även kringtjänster och extratjänster.

I de programutbud som lagras skall enligt momentet på ett representativt och mångsidigt sätt inkluderas televisioner och radioprogramutbud som sänds till allmänheten vid olika tidpunkter.

Det föreslås att lagringen skall omfatta de televisioner och radioprogramutbud som hör till tillämpningsområdet enligt lagens 2 §. I vilken omfattning programutbud skall lagras beror slutligen på de resurser som står till förfogande och på de tekniska metoderna. Därför har det inte föreslagits att lagen skall innehålla precisa bestämmelser om detta. I praktiken bestäms omfattningen av lagringen

av programutbud i den plan som det audiovisuella arkivet enligt 13 § 1 mom. skall utarbeta och som undervisningsministeriet fastställer. I planen bör förutom de tillgängliga tekniska och ekonomiska resurserna även behoven inom forskningen beaktas.

I enlighet med de nuvarande mängderna programutbud som sänds och lagringskostnaderna är avsikten med bedömningarna att lagra alla programutbud som hör till lagens tillämpningsområde och som sänds på de rikstäckande televisions- och radiokanalerna. Det är också motiverat att lagra program av utländsk produktion som ingår i programutbudet på grund av att programmen är textade på de inhemska språken.

Dessutom kunde aktualitetsprogram som hänför sig till betydande nationella eller statliga händelser hör till de programmaterial som skall arkiveras grundligare än andra. I planen kan även oväntade världspolitiska händelser och särskilda behov som dessa förleder beaktas.

Programutbud som sänds lokalt skall lagras endast i urval. En lämplig urvalsenhet är i allmänhet en vecka. Det årliga antalet lagringsveckor bestäms utgående från de tillgängliga ekonomiska resurserna och den resolution som används vid lagringen.

Med lagring av programutbud avses att televisions- och radioprogramutbud lagras direkt från sändning i ett digitalt arkivsystem som det audiovisuella arkivet upprätthåller. Efter lagringen är det möjligt att se på och lyssna till materialet vid arbetsstationer som är kopplade till systemet.

Ett programutbud kan lagras då allmänheten har kunnat ta del av det via en obruten förmedlingskedja. Enligt 2 mom. kan Nationella audiovisuella arkivet anlita utomstående för de uppgifter som avses i 1 mom. Den tekniska lagringen av programutbud kan på uppdrag av arkivet också skötas av en annan sammanslutning eller ett annat företag. Det audiovisuella arkivet skall i enlighet med den uttryckliga bestämmelsen se till att utomstående förbinder sig vid att utföra sitt uppdrag i enlighet med denna lag.

Den utomstående instansen svarar på så vis själv för att den handlar i enlighet med sitt uppdrag och bestämmelserna i lagen. Arkivet skall däremot iakttä särskild omsorg när det

utser samarbetspartners och formar det uppdrag som gäller skötseln av de lagstadgade uppgifterna.

11 §. Skyldighet att deponera televisions- och radioprogram. Det föreslås att det i paragrafen föreskrivs om skyldigheten att hos Nationella audiovisuella arkivet deponera originalmaterialen till en viss typ av televisions- och radioprogram eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialen. Den skyldighet som motsvarar den nuvarande skyldigheten att deponera filmer utvidgas på detta sätt till att gälla program som sänds i television och radio.

Tillämpningsområdet för deponeringsskyldighet enligt 1 mom. bestäms i enlighet med definitionen på televisions- och radioprogram i 3 § 7 punkten. Deponeringsskyldigheten gäller på så vis sådana av inhemska producenter framställda program som gjorts för att sändas i television eller radio och som utgör sceniska verk, dokumentära verk eller audiovisuella konstverk eller som baserar sig på ett litterärt verk, en komposition, ett originalmanuskript som förutsätter särskild bakgrunds forskning eller ett annat originalmanuskript.

Det föreslås att tillämpningsområdet för bestämmelsen skall gälla tevefilmer, program för teveteater, serier som baserar sig på ett drama, sketchprogram, televisions- och radiodokumentärer, reportage i aktualitetsprogram och undervisningsprogram. I fråga om program som baserar sig på kompositioner föreslås att bestämmelsens tillämpningsområde skall gälla musikfilmer och motsvarande material, och dessutom konsertupptagningar och upptagningar av andra framförda kompositioner som gjorts för att sändas i television eller radio samt andra musikprogram som baserar sig på manuskript. Också audiovisuella konstverk som gjorts för televisionen omfattas av tillämpningsområdet. När det gäller radioprogram föreslås att deponeringsskyldigheten skall täcka t.ex. radiopjäser, Rundradions basinspelningar samt i teststudio framställda radiofoniska verk och andra ljudverk som gjorts för radio.

Deponeringsskyldigheten kommer inte att omfatta t.ex. nyhetssändningar, idrottstävlingar och matcher, frågesporter, tävlingar och lotterier, reklam, pålysningar och presentationer, formatprogram, diskussionspro-

gram, andaktsprogram och gudstjänster, statliga eller övriga ceremonier samt fria program som baserar sig på musik- och dansföreställningar eller andra föreställningar. Inte heller direkta televisions- och radioprogram kommer att omfattas av deponeringsskyldigheten. Av de ovan nämnda programmen, som inte omfattas av deponeringsskyldigheten enligt 11 §, skall åtminstone ett representativt urval lagras i enlighet med 10 §.

Enligt 1 mom. skall deponeringen av televisions- och radioprogrammen ske inom 90 dagar från det att programmet sändes första gången. Deponeringsskyldig är ägaren av originalmaterialet till programmet, i allmänhet producenten. I andra hand är den som i övrigt har rätt att besluta om materialet deponeringsskyldig. Om en deponeringsskyldig exempelvis går i konkurs är konkursboet deponeringsskyldigt i andra hand.

Programmen skall i enlighet med 1 mom. deponeras, dvs. överlåtas för permanent förvaring, hos Nationella audiovisuella arkivet eller i ett annat förvaringsutrymme som arkivet godkänt för ändamålet. Ett sådant annat förvaringsutrymme är t.ex. ett televisions- eller radiobolags eget arkivutrymme. Förvaringsutrymmet skall uppfylla de tekniska krav som bevarandet av materialet ställer.

Det föreslås att deponeringsskyldigheten endast skall gälla program som framställts av en inhemsk producent. Deponeringen orsakar producenten endast en liten ekonomisk belastning. Å andra sidan innebär deponering för permanent förvaring en klar ekonomisk nytta för producenten, eftersom det då säkerställs att originalmaterialet till televisions- och radioprogram förvaras i ett säkert förvaringsutrymme.

Det föreslås att 2 mom. skall innehålla bestämmelser om när det är fråga om program som framställts av en inhemsk producent. Ett sådant är ett program vars producent är finsk medborgare, en person som är fast bosatt i Finland eller en i enlighet med finsk lagstiftning grundad juridisk person med stadigbott hemort, huvudkontor eller huvudsaklig verksamhetsort i Finland. För inhemska och utländska producenters samproduktioner är regeln att programmet betraktas som inhemskt om den inhemska parten i produktio-

nen har rätt att bestämma om visning av programmet i Finland.

Enligt 3 mom. skall deponeringsskyldighet inte föreligga om arkivet skriftligt har vägrat ta emot materialet. Ett skriftligt meddelande från det audiovisuella arkivet befriar också programmets producent från skyldigheten att förvara materialet i sina egna lokalteter. Innan det fattas beslut om arkivering eller förvaringsplats har arkivet rätt att få se eller lyssna till programmet.

Om det material som avses i paragrafen placeras i ett annat utrymme skall den deponeringsskyldiga se till att materialet står till forskares förfogande. Möjligheter till forskningsanvändning kan ordnas antingen i förvaringsutrymmet i fråga eller i det audiovisuella arkivets lokalteter, eller i båda. Detta kan ordnas genom skriftliga avtal, och det föreslås att en bestämmelse om detta tas in i 13 § 2 mom.

Den i paragrafen föreskrivna deponeringsskyldigheten gäller i praktiken främst Rundradion, som producerar mycket televisions- och radioprogram. Det kan antas att Rundradions eget arkiv kommer att vara den plats där bolagets program långtidsförvaras.

När det gäller andra televisions- och radiobolags egna produktioner och producenter som inte arbetar för televisions- och radiobolagen är det deponering hos Nationella audiovisuella arkivet som utgör huvudregeln. Lagen tillåter också att utomstående produktioner deponeras hos Rundradions arkiv i de fall producenterna besitter materialen efter att programmet visats.

12 §. Avtalsbaserad deponering av televisions- och radioprogram. Nationella audiovisuella arkivet kan med en inhemsk producent avtala om att också material som inte omfattas av deponeringsskyldigheten skall deponeras hos arkivet eller i ett annat förvaringsutrymme som arkivet har godkänt. Det bör också ingå ett skriftligt avtal om användningen av material som deponerats frivilligt.

Paragrafens 1 mom. täcker för inhemska producenters del annat material i anslutning till det material som omfattas av deponeringsskyldigheten. Sådant material är t.ex. manuskriptet till ett program, fotografier eller annat bildmaterial. Det kan också avtalas om

deponering av annat kringmaterial, t.ex. handlingar och bildmaterial i anslutning till utvecklandet, produktionen och marknadsföringen av program. Reklammaterial och annat informationsmaterial om filmer som är avsedda för biografdistribution skall redan i dag överlåtas för permanent förvaring enligt filmarkiveringslagen.

Paragrafens 2 mom. täcker deponering av andra televisions- och radioprogram av inhemska producenter och material i anslutning till dessa.

Enligt 3 mom. kan arkivet också med en utländsk producent avtala om att ett televisions- eller radioprogram och material i anslutning till programmet skall deponeras hos det audiovisuella arkivet.

13 §. Andra bestämmelser om televisions- och radioprogram. Enligt 1 mom. fastställer undervisningsministeriet på förslag av det audiovisuella arkivet en plan för i vilken omfattning televisions- och radioprogramutbud skall lagras och för förfarandena vid deponering av televisions- och radioprogram. I planen bör de tillgängliga tekniska och ekonomiska resurserna beaktas, liksom även behoven inom forskningen. I planen kan likaså fästas vikt vid t.ex. särskilda krav på grund av datasekretessen eller specialfrågor som hänför sig till de tekniska skyddsmetoderna. Det föreslås att planen skall bindas till det resultatavtal som görs upp mellan undervisningsministeriet och Nationella audiovisuella arkivet. Planen skall årligen ses över i samband med resultatförhandlingarna eller vid en annan lämplig tidpunkt.

I audiovisuella arkivets plan kan t.ex. en prioritering fastställas i fråga om lagringsfrekvensen och de programutbud som skall lagras. Även fullgörandet av deponeringsskyldigheten och skyldighetens omfattning kan behandlas i planen. För att lagringen av programutbuden och deponeringen av program på bästa sätt skall tjäna lagens syfte och för att materialet skall lagras på ändamålsenligt sätt med tanke på behoven inom forskningen skall arkivet vid utarbetandet av planen höra såväl arkiveringsexperter som experter inom forskningen. Det skall också fästas vikt vid de deponeringsskyldigas synpunkter

Genom planen och godkännandet av den säkerställs att arkivet agerar jämlikt i förhål-

lande till dem som är skyldiga att deponera material. I planen bör också beaktas vilka verkningar de tekniska faktorerna i anslutning till fullgörandet av deponeringsskyldigheten har på produktionerna.

Enligt 2 mom. bör det ingås ett skriftligt avtal om deponeringen av originalmaterial till televisions- och radioprogram eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet och om annan användning än sådan som avses i denna lag. Med ett skriftligt avtal säkerställs att det senare inte uppkommer oklarheter om vad deponeringen täcker eller på vilket sätt det deponerade materialet kan användas. Om det inte har överenskommit om annat, får deponerat material användas i enlighet med bestämmelserna i lagen.

Enligt 3 mom. skall den som deponerar material i samband med deponeringen ge arkivet en förteckning över det material som deponeras. Också innehålls- och referensinformation om det deponerade materialet skall överlåtas. Med innehålls- och referensinformation avses information som motsvarar innehålls- och referensinformationen om televisions- och radioprogramutbud enligt 20 §. Med bestämmelserna i momentet säkerställs att det material som deponeras katalogiseras på rätt sätt och med tillräcklig exakthet. Information skall också överlåtas i de fall det deponerade materialet förvaras i ett annat förvaringsutrymme.

Enligt 4 mom. ansvarar arkivet för att det deponerade materialet bevaras. Arkivet skall dessutom vid behov framställa en ny kopia av materialet innan originalmaterialet eller en kopia av det överlåts för forskningsändamål eller annan användning. Bestämmelserna i momentet gäller också den som av det audiovisuella arkivet har fått tillstånd att förvara det deponerade materialet i ett annat förvaringsutrymme.

Enligt 5 mom. överförs inte äganderätten till det material som deponeras till det audiovisuella arkivet när material deponeras i enlighet med 11 eller 12 §. Det vore inte skäligt att överföra äganderätten, eftersom originalmaterialet till programmen ofta är unikt och värdefullt.

Innehavaren av programrättigheterna, antingen den samma som är ägare till materialet eller en annan, kvarstår med rätten att få det

deponerade materialet i sin besittning. Innehavaren av programrättigheterna har rätt att få det deponerade programmet i sin besittning och användning för att kunna utöva de i upphovsrättslagen föreskrivna rättigheterna. Genom detta säkerställs att producenten eller en annan som har rätt att besluta om framställning av exemplar av programmet och om att programmet skall göras tillgängligt för allmänheten vid behov kan få originalmaterialet i sin besittning, t.ex. för att framställa digitala exemplar av materialet eller för att utnyttja materialet på annat sätt.

Enligt 6 mom. skall det som föreskrivs om deponering av televisions- och radioprogram i 13 § också tillämpas på deponering och förvaring av annat material i anslutning till programmen.

5 kap. Filmer

Kapitlet innehåller bestämmelser om arkivering av sådana av inhemska producenter framställda filmer som inte har gjorts enbart för televisionen. Bestämmelserna täcker med andra ord enbart filmer som har gjorts för biografdistribution och filmer som har gjorts för både biografdistribution och distribution via televisionen.

Bestämmelserna i 5 kap. skall tillsammans med de bestämmelser som föreslås ingå i de andra lagarna ersätta bestämmelserna i filmarkiveringslagen och filmarkiveringsförordningen, som enligt propositionen skall upphävas.

14 §. Skyldighet att deponera film. I paragrafen föreskrivs om skyldigheten att deponera originalmaterialet till sådan film som inte har gjorts enbart för televisionen, eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet. Det föreslås att deponeringsskyldigheten endast skall gälla film som framställts av en inhemsk producent. Originalmaterialet till en film eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet skall deponeras hos Nationella audiovisuella arkivet eller i ett annat förvaringsutrymme som arkivet godkänt för ändamålet. Förvaringsutrymmet skall uppfylla de tekniska krav som bevarandet av materialet ställer.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 4 § i den gällande filmarkiveringslagen, medan ordalydelsen har moderniserats i den nya lagen.

Originalmaterialet till filmen eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet skall enligt 1 mom. deponeras inom fem år från det att filmen färdigställdes. I jämförelse med det som gäller nu föreslås att bestämmelsen ändras så att deponeringstiden alltid räknas från det att filmen färdigställdes i stället för den tidpunkt då filmen har granskats. Enligt den gällande lagen räknas deponeringstiden endast i andra hand från den tidpunkt då filmen förelåg färdig.

Enligt 1 mom. skall deponeringsskyldigheten på motsvarande sätt gälla också den som annars har rätt att bestämma om originalmaterialet. Det är här fråga om en situation då makten att besluta om egendomen har överförts på t.ex. ett konkursbo.

I paragrafen avsett originalmaterial till film är sådant material av vilket det framställs visningskopior och andra brukskopior av filmen. Material som motsvarar originalmaterialet kan å sin sida vara exempelvis en digital kopia.

En definition på film ges i 3 § 8 punkten. Vid tillämpningen av bestämmelserna om deponering av film betraktas som filmer även filmverk som kan jämföras med bildkonstverk. Genom avtal mellan Finlands filmarkiv och Statens konstmuseum har ordnats så att dessa filmer arkiveras i museet för nutidskonst, Kiasma. Avsikten är att inte ändra denna praxis i den nya lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial.

Med ägare avses den som har äganderätt till det originalmaterial som nämns ovan. Ägaren är inte nödvändigtvis samma fysiska eller juridiska person som innehar filmrättigheterna enligt upphovsrättslagen.

Deponeringen orsakar producenten eller andra deponeringsskyldiga endast liten ekonomisk belastning. Å andra sidan innebär deponering för permanent förvaring en klar ekonomisk nytta för producenten, eftersom det då säkerställs att originalmaterialet till filmen förvaras i ett säkert förvaringsutrymme.

Det föreslås att 2 mom. skall innehålla bestämmelser om när det är fråga om film som framställts av en inhemsk producent. Som

sådan betraktas en film som har framställts av en finsk medborgare, en person som är fast bosatt i Finland eller en i enlighet med finsk lagstiftning grundad juridisk person med stadgeenlig hemort, huvudkontor eller huvudsaklig verksamhetsort i Finland. Som film framställd av en inhemsk producent betraktas även film som framställts i samarbete med en utländsk producent, om originalmaterialet till filmen förvaras i Finland. Definitionen motsvarar 1 § i den gällande filmarkiveringsförordningen.

Enligt 3 mom. skall deponeringsskyldighet inte föreligga om arkivet skriftligt har vägrat ta emot materialet. Arkivet har rätt att få se filmen innan det fattas beslut om arkivering eller förvaringsplats. Momentet motsvarar bestämmelsen i 3 § 2 mom. i den gällande filmarkiveringsförordningen.

Huruvida film som placerats i annat förvaringsutrymme skall ställas till forskares förfogande är en fråga som det avtalas om på motsvarande sätt som när det gäller användningen av televisions- och radioprogram. Under den tid den nuvarande filmarkiveringslagen har varit i kraft har filmer inte placerats i andra förvaringsutrymmen.

Det föreslås att äganderätten till de deponerade materialen inte skall överföras till det audiovisuella arkivet. Innehavaren av filmrättigheterna har rätt att få den deponerade filmen och annat material i sin besittning och användning för att kunna utöva de i upphovsrättslagen föreskrivna rättigheterna.

Deponerat material får användas i enlighet med den aktuella lagen, om det inte har överenskommits om annat. Det föreslås att det tas in bestämmelser om ovan nämnda ärenden i 17 §. I 22 § föreskrivs om användningen av deponerade material.

15 §. Skyldighet att deponera visningskopior och informationsmaterial om film. I paragrafen föreskrivs om skyldigheten att deponera en visningskopia av filmen och exemplar av reklammaterial och annat informationsmaterial om filmen. Deponeringsskyldigheten gäller i 13 § avsedd film som framställts av en inhemsk producent och som gjorts för annat ändamål än enbart för televisionen. Bestämmelsen motsvarar 5 § i den gällande filmarkiveringslagen.

En visningskopia av filmen och exemplar av reklammaterial och annat informationsmaterial om filmen skall deponeras hos det audiovisuella arkivet inom tre år från det att filmen färdigställdes. Skyldighet att deponera en visningskopia föreligger inte om det bara finns en visningskopia av filmen.

Deponeringsskyldig är filmens inhemska producent. Också en annan rättighetsinnehavare som har rätt att bestämma om framställning av visningskopior av en film är ansvarig för deponeringen.

Med visningskopia avses ett på ett fysiskt underlag framställt exemplar av en film från vilket filmen kan förevisas för allmänheten på biografer eller i övrigt offentligt. De traditionella visningskopiorna är filmband. En visningskopia kan också bestå i ett exemplar av en film som framställts på ett digitalt lagringsunderlag. Enligt den bestämmelse som tas in i lagens 30 § kan närmare bestämmelser om de tekniska kraven på material som skall deponeras utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet.

Avsikten är att den visningskopia som överläts skall föreligga i ett sådant format som generellt används vid offentlig visning av filmer. Den deponeringsskyldiga kan enligt eget gottfinnande också överlåta visningskopior i olika format. Det föreligger dock ingen skyldighet till detta.

I 17 och 22 § föreskrivs om äganderätten till deponerade material och om användningen av material.

16 §. Avtalsbaserad deponering av film. I paragrafen föreskrivs om avtalsbaserad deponering av filmmaterial. Paragrafens bestämmelser tillåter att Nationella audiovisuella arkivet till sina samlingar också kan skaffa annat material än material som omfattas av deponeringsskyldigheten och som är betydande med tanke på filmkulturen.

Enligt 1 mom. kan arkivet med en inhemsk producent avtala om att också annat material i anslutning till film som avses i 14 § skall deponeras hos arkivet. Avtalet kunde täcka t.ex. deponering av ett manuskript eller fotografier och annat material som inkommit i samband med en produktion eller ett särskilt ljudmaterial eller fonogram.

I deponeringsavtalet kan avtalas om att deponerat material kan användas också på an-

nat sätt än det som bestäms i denna lag och i upphovsrättslagen.

Enligt 2 mom. kan arkivet med en utländsk producent avtala om att en film som visats offentligt i Finland samt reklammaterial och annat informationsmaterial om filmen skall deponeras hos arkivet. Deponeringen kan också omfatta en visningskopia av filmen.

I ett i 17 § avsett skriftligt deponeringsavtal kan också avtalas om användning av en film som skall deponeras och användning av annat material. Om det inte har överenskommits om annat får deponerat material användas i enlighet med bestämmelserna i lagen.

17 §. Andra bestämmelser om filmer. I paragrafen föreskrivs närmare om deponering av film. Genom den hänvisningsbestämmelse som tas in i slutet av paragrafen kan dessa bestämmelser tillämpas också på deponering av annat material i anslutning till film.

Enligt paragrafens 1 mom. bör det ingå ett skriftligt avtal om deponeringen och användningen av originalmaterial till film enligt lagens 5 kap. eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet. I avtalet skall alla betydande villkor för deponeringen antecknas, inklusive innehållet i de centrala deponeringsbestämmelser som denna lag innehåller. På detta sätt säkerställs att bägge parter är medvetna om det som är centralt med tanke på deponering.

I deponeringsavtalet bör både när det gäller de deponeringar som omfattas av deponeringsskyldigheten och när det gäller frivilliga deponeringar avtalas om hur och under vilka villkor deponenten av materialet kan få det deponerade materialet till sitt förfogande. När det är fråga om frivillig deponering kan det också avtalas att materialet kan överlåtas tillbaka till deponenten. Innehavaren av rättigheterna till materialet har oberoende av deponeringsavtal dessutom enligt 4 mom. rätt att få det deponerade materialet i sin besittning och användning för att kunna utöva de i upphovsrättslagen föreskrivna rättigheterna.

Enligt den andra meningen i momentet får deponerat material användas i enlighet med lagen om det inte har överenskommits om annat. Bestämmelsen säkrar möjligheten att använda deponerade material i enlighet med lagens syfte och bestämmelser i de fall deponenten och arkivet inte har kommit överens

om något särskilt beträffande användningen av materialet.

Enligt 2 mom. skall den som deponerar material i samband med deponeringen ge arkivet en förteckning över samt innehålls- och referensinformation om det material som deponeras. Med innehålls- och referensinformation avses t.ex. teknisk information och en beskrivning av innehåll och ämne. Med bestämmelserna i momentet säkerställs att det deponerade materialet katalogiseras på rätt sätt och med tillräcklig exakthet. Informationen skall lämnas till arkivet också i de fall det deponerade materialet förvaras i ett annat förvaringsutrymme.

Enligt 3 mom. ansvarar det audiovisuella arkivet för att det deponerade materialet bevaras. Arkivet skall dessutom vid behov innan originalmaterial eller en kopia av det överlåts för forskningsändamål eller annan användning framställa en ny kopia av materialet. Arkivet svarar självt för de kostnader som framställandet av kopian förorsakar. Svaret för att materialet bevaras inbegriper bland annat att materialet har placerats på en säker förvaringsplats så att det inte förstörs eller kommer bort. Bestämmelserna i momentet gäller också den som har fått tillstånd av arkivet att förvara det deponerade materialet i ett annat förvaringsutrymme.

I 4 mom. föreskrivs att äganderätten till det deponerade materialet inte överförs till Nationella audiovisuella arkivet.

Innehavaren av filmrättigheterna skall fortfarande inneha dispositionsrätten till det deponerade materialet. Enligt den andra meningen i 4 mom. har innehavaren av rättigheterna till filmen rätt att få den deponerade filmen i sin användning för att kunna utöva de i upphovsrättslagen föreskrivna rättigheterna. Med innehavare av rättigheterna till filmen avses producenten eller den som genom avtal har tagit över rättigheterna.

Med bestämmelsen säkerställs att innehavaren av rättigheterna vid behov kan få originalmaterialet till filmen i sin besittning t.ex. för att kunna framställa exemplar av filmen eller för att utnyttja filmen på annat sätt.

Enligt 5 mom. skall paragrafens bestämmelser om deponering av film tillämpas också på deponering och förvaring av annat ma-

terial. Innehavaren av rättigheterna kan t.ex. i enlighet med 4 mom. också få annat deponerat material utöver filmen i sin besittning.

6 kap. **Gemensamma bestämmelser om material**

18 §. Kostnadsansvar. I paragrafens 1 mom. anges att för kostnader som uppkommer på grund av överlåtelse och deponering av material samt möjliggörande av hämtning och omvandling av material till en överlåtelse- och deponeringsduglig form ansvarar den som enligt denna lag är skyldig att vidta åtgärderna.

För de kostnader som uppkommer på grund av överlåtelse av tryckalster och upptagningar enligt lagens 2 kap., t.ex. porto och andra expeditionsavgifter för materialet, ansvarar på så vis framställaren eller distributören av tryckalstret och upptagningen. Det är i sista hand utgivaren och producenten av upptagningen som står för kostnaderna. I fråga om material som framställts utomlands svarar utgivaren eller importören för kostnaderna.

För de kostnader som på motsvarande sätt uppkommer för överlåtelse eller deponering av material enligt 3, 4 och 5 kap. ansvarar nätutgivarna, producenterna för televisionsoch radioprogram och filmproducenterna.

En förutsättning för att materialet skall vara överlåtelse- och deponeringsdugligt är att det kan kopieras till en form som lämpar sig för långtidsförvaring, och det kan i sådana fall bli aktuellt med att avlägsna kopieringsskydd och andra eventuella tekniska skydd. För upptagningarnas del torde detta innebära att publikationerna överläts som filer.

Nätutgivarna kan orsakas kostnader på grund av överlåtelsen av de material som inte kan samlas in från datanätet med hjälp av program utan utgivarens samtycke. Sådana material är bl.a. webböcker och webbtidningar som är avgiftsbelagda, kräver registrering eller som används via databaser.

För att minska på kostnaderna och effektivisera överlåtelseåtgärderna skall Nationalbiblioteket i den plan som avses i 9 § bl.a. precisera den planerade tidpunkten för när den automatiska hämtningen och lagringen av material skall utföras, liksom även vilket slags material som skall omfattas av den i 8 §

avsedda skyldigheten att möjliggöra hämtning samt överlåtelseskyldigheten. Det vore viktigt att göra det möjligt att automatisera försändelseprocesserna så att nätutgivaren kan sända stora mängder material på en gång.

För kostnaderna när det gäller deponering och överlåtelse enligt 4 och 5 kap. ansvarar ägaren av materialet eller den som annars har rätt att besluta om materialet, t.ex. ett konkursbo. Kostnaderna utgörs av portokostnader eller andra expeditionskostnader som hänför sig till deponeringen av materialet. De kostnader som uppkommer på grund av att arkivet bedömer behovet av att deponera ett visst material räknas till arkivets normala verksamhet. Arkivet står för dessa kostnader självt.

I enlighet med 2 mom. skall de inrättningar till vilka material enligt denna lag skall överlätas eller deponeras eller hos vilka material placeras svara för de kostnader som förvaringen av materialet och den lagstadgade användningen orsakar.

Nationalbiblioteket svarar därmed för kostnaderna för den hämtning och lagring av nätmaterial som utförs enligt 7 § samt för kostnaderna för förvaringen av material som skall överlätas i enlighet med 2 och 3 kap. På motsvarande sätt ansvarar det audiovisuella arkivet för kostnaderna för lagringen av televisionsoch radioprogram enligt 10 § samt för kostnaderna för förvaringen av material som skall deponeras i enlighet med 4 och 5 kap. Det uppstår också kostnader till följd av arrangemangen kring forskarservicen. De kostnader som dessa inrättningar enligt bedömningar orsakas på grund av den lagstadgade verksamheten behandlas i det avsnitt i allmänna motiveringen som handlar om propositionens ekonomiska konsekvenser.

De föreslagna bestämmelserna motsvarar den princip som i 1 § i den nuvarande lagen om friexemplar uttrycks i form av överlåtelse av tryckalster och upptagningar utan ersättning. I filmarkiveringslagen finns ingen uttrycklig bestämmelse om deponering utan avgift eller ersättning. Lagarna innehåller i dagens läge inte heller andra bestämmelser om fördelningen av kostnader.

19 §. Tekniska krav på material. Det föreslås att paragrafen skall innehålla bestämmelser om de tekniska krav som ställs på ma-

terial. Om dessa kan därutöver med stöd av bemyndigandet i 30 § utfärdas närmare bestämmelser genom förordning av undervisningsministeriet. Nationalbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet skall utgående från lagen och eventuella förordningar utarbeta klara förfaringssätt och ge de överlåtelse- och deponeringsskyldiga anvisningar om dessa.

Det föreslås att 1 mom. skall innehålla bestämmelser om kvaliteten på materialen, dvs. om överlåtelse- och deponeringsförmågan. De material som överläts och deponeras skall vara fullständiga och tekniskt felfria och vara i den form som de har publicerats eller i övrigt gjorts tillgängliga för allmänheten.

Med fullständighet avses att det material som överläts skall innehålla allt det material som ingår i det tryckalster eller den upptagning som skall spridas till allmänheten. Exempelvis fonogram som överläts som plikt-exemplar skall vara försedda med namn-lappar och diasier skall vara försedda med relevanta fodral och texter. Om fonogrammet utges utan skivetikett, kassetetikett eller motsvarande skall till leveransen fogas information om den som beställer fonogrammet och i mån av möjlighet också om artister och namnet på låtarna, och annan motsvarande information.

Med felfrihet avses exempelvis att en elektronisk publikation eller ett nätmaterial inte får innehålla virus eller andra skadliga data-program som inte hör till den ursprungliga publikationen.

Den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet bryter mot de skyldigheter som anges i lagen kan i överensstämmelse med 29 § dömas till böter för förseelse i fråga om deponering av kulturmateriäl.

Enligt 2 mom. skall den som enligt lagens 3—5 kap. är överlåtelse- eller deponerings-skyldig se till att de material som överläts och deponeras kan kopieras från ett lagringsmedium till ett annat och omvandlas till en form som lämpar sig för långtidsförvaring, utan hinder av tekniska skydd. Den ovan nämnda skyldigheten föreligger dock inte om den överlåtelse- eller deponerings-skyldiga inte har rätt att vidta de åtgärder som avses i momentet eller inte har tekniska redskap för åtgärderna.

Det kan antas att nätutgivaren i allmänhet innehar tillräckliga rättigheter för att omvandla materialet till den form som lagen förutsätter. En nätutgivare som hänvisar till att han eller hon inte har rätt att omvandla material till den form lagen förutsätter skall vid behov kunna bevisa saken på ett tillförlitligt sätt inför den inrättning som övervakar skyldigheten att överlåta eller deponera materialet.

På motsvarande sätt skall den överlåtelse- och deponeringsskyldiga vid behov kunna visa att denna inte har sådana redskap som behövs för att kunna omvandla ett material. De tekniska redskap som avses i bestämmelser är t.ex. dataprogram och andra anordningar som behövs för omvandlingen. Den överlåtelse- och deponeringsskyldiga skall inte enkom behöva skaffa de redskap som behövs för omvandlingen av materialet. Bestämmelsen förpliktar inte heller till användning av någon särskild extern tjänst för att skyldigheten skall fullgöras.

Det informationsmässiga, bildmässiga och ljudmässiga innehållet i material som överläts och deponeras skall efter omvandlingen så precist som möjligt motsvara innehållet i originalmaterialet. Det tas in en särskild bestämmelse om detta i 2 mom. Material får ändras bara i de fall en omvandling måste ske för att materialet skall fås i en överlåtelse-duglig form.

Material som är tekniskt skyddat skall i första hand levereras så att eventuella tekniska skydd har avlägsnats. Skyldigheten att avlägsna tekniska skydd gäller framför allt nätmaterial som överläts i enlighet med bestämmelserna i 3 kap., i mindre grad de material som avses i 4 och 5 kap.

Med tanke på uppnåendet av lagens syften är det viktigt att kulturmateriäl kan arkiveras, oberoende av om de är förenade med tekniska skydd eller inte. Av denna anledning föreskrivs i 3 mom. att om material på grund av tekniskt skydd inte kan användas i enlighet med denna lag får Nationalbiblioteket och det audiovisuella arkivet bryta eller kringgå det tekniska skyddet. De som är skyldiga att överlåta eller deponera material kan således välja om de vill skaffa de rättigheter och tekniska redskap som behövs för omvandling av materialet eller om de låter

nämnda inrättningar kringgå eller bryta skydden med stöd av lagen.

Enligt artikel 9 i direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informations-samhället påverkar direktivet, inklusive direktivets artikel 6 gällande det rättsliga skyddet av tekniska skyddsåtgärder, inte bestämmelser om i synnerhet ”deponeringsskyldighet enligt lag” (legal deposit requirements).

Att bryta eller kringgå ett tekniskt skydd skall anses vara en ytterlighetsåtgärd som skall vidtas endast då det inte är möjligt att kopiera materialet från ett lagringsmedium till ett annat. Nationalbiblioteket och det audiovisuella arkivet kan vid behov anlita också utomstående för att bryta eller kringgå de tekniska skydden.

20 §. Överlåtelse av information om material. I paragrafens 1 mom. fastställs i fråga om överlåtelsen av nätmaterial också en skyldighet att till Nationalbiblioteket överlåta innehålls- och referensinformation i anslutning till materialet och elektronisk information om materialets rättighetsförvaltning enligt upphovsrättslagen.

Med hjälp av innehålls- och referensinformationen och informationen om rättighetsförvaltningen kan det nätmaterial som skall överlåtas identifieras och katalogiseras i en databas. Den överlåtelsskyldighet som fastställs i momentet kompletterar bestämmelserna om tekniska krav på material i 19 §.

Med innehålls- och referensinformation i anslutning till materialet avses innehålls- och referensinformation som ingår i materialet i den form det har publicerats eller i övrigt gjorts tillgängligt för allmänheten. Innehålls- och referensinformationen kan utgöra en del av det material som överlåts eller bestå i en separat handling eller elektronisk fil. Till innehålls- och referensinformationen räknas också bibliografisk information, produktinformation eller teknisk information som ingår i materialet eller annan motsvarande information (metadata). Innehållsbeskrivningen innehåller exempelvis ämnesord och en beskrivning av ämnet. Bibliografisk information är t.ex. information om titeln, upphovsmannen eller utgivaren. Teknisk information kan t.ex. innehålla information om i vilket filformat materialet sparats.

Bestämmelsen ålägger den överlåtelsskyldiga att överlåta endast den information som har ingått i materialet då det gavs ut eller gjordes tillgängligt för allmänheten. En nätutgivare kan enligt eget gottfinnande överlåta också andra uppgifter som han eller hon besitter och som är anslutna till materialet. Det föreligger dock ingen skyldighet till detta.

Enligt momentet skall den överlåtelsskyldiga överlåta elektronisk information om materialets rättighetsförvaltning enligt upphovsrättslagen. Med denna information avses information om rättighetsförvaltning enligt 50 d § i upphovsrättslagen till vilken hör alla de identifikationsuppgifter om verket som ingår i det av rättighetsinnehavarna skyddade materialet, uppgifter om upphovsmän eller andra rättighetsinnehavare samt uppgifter om de användningsvillkor som gäller för verket. Med den information som avses i bestämmelsen jämföras även siffror och koder som avser sådan information. En teknisk lösning som tagits fram för att identifiera skyddat material kan också vara planerad att fungera så att informationen om rättighetsförvaltningen framträder först när materialet överförs till allmänheten. Förvaltningsinformationen kan t.ex. bestå i sådan information om rättighetsinnehavaren och om hur verket får användas som inkluderats i ett ljudspår.

Syftet med den föreslagna bestämmelsen är att den överlåtelsskyldiga före överlåtelsen inte skall avlägsna elektronisk information om rättighetsförvaltning som redan ingår i materialet.

Nationalbiblioteket skall se till att när bibliotekets arkiv, som innehåller elektroniska material, ställs till förfogande för forskare och andra som behöver informationen skall detta ske i en säker och med brandmurar isolerad miljö så att det inte är möjligt att komma åt materialen utanför inrättningen med hjälp av sökprogram som kan upptäcka den ovan nämnda innehålls- och referensinformationen eller den elektroniska informationen om rättighetsförvaltning.

Enligt 2 mom. skall sändningsföretagen på motsvarande sätt efter sändningen överlåta giltig referens- och sändningsinformation om de i 10 § avsedda televisions- och radioprogramutbuden till det audiovisuella arkivet. Sändaren skall alternativt möjliggöra tillträde

till det datasystem som innehåller informationen i fråga.

Sändningsinformationen om ett digitalt programmaterial kan innehålla metadata som består av t.ex. programmets namn, sändningstiden och genren. Sändaren är inte tvungen att lägga till eller producera ny innehålls- och referensinformation i anslutning därtill.

Nationalbiblioteket och det audiovisuella arkivet skall se till att den innehålls- och referensinformation, elektroniska information om rättighetsförvaltning eller annan information som har överlåtits inte kommer att användas för andra ändamål än att få till stånd databaslösningar och andra förvaltningssystem inom arkiveringen som stöder en effektiv organisering och användning av material.

Genom förordning av undervisningsministeriet kan med stöd av 30 § 3 punkten utfärdas närmare bestämmelser om den i 20 § avsedda informationen om material och om förfarandena vid överlåtelse av sådan. På så sätt kan de överlåtelseskyldiga vägledas att använda standardiserad innehålls- och referensinformation och annan motsvarande information.

21 §. Förvaringsplatser. Enligt 1 mom. skall de tryckalster som har överlåtits till Nationalbiblioteket i sex exemplar placeras så att Nationalbiblioteket, Joensuu, Jyväskylä, Uleåborgs och Åbo universitets bibliotek samt Åbo Akademis bibliotek får var sitt exemplar. Materialen placeras, med undantag av riksdagsbiblioteket, i samma bibliotek som de i dagens läge placeras i enligt den gällande lagen om friexemplar.

I 16 b och 16 c § i upphovsrättslagen föreskrivs om riksdagsbibliotekets särställning i fråga om användningen av de elektroniska material som finns i Nationalbiblioteket och vid Nationella audiovisuella arkivet.

Enligt 2 mom. placeras småtryck i Nationalbiblioteket och i Åbo universitets bibliotek.

Enligt 3 mom. skall tidningar, övriga upptagningar än sådana som innehåller film, material som ges ut som kombinerat material samt nätmaterial förvaras i Nationalbiblioteket. Enligt den gällande lagen om friexemplar överläts ett till exemplar av tidningar till

Åbo universitets eller Åbo Akademis bibliotek och ett till exemplar av upptagningar till Jyväskylä universitets bibliotek.

Nationalbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet kan komma överens om att nätmaterial också skall förvaras i det audiovisuella arkivet eller på en annan förvaringsplats. Bestämmelsen gör det möjligt att förvara och behandla audiovisuella nätmaterial och televisions- och radiosändningar som samlats in på nätet på den mest ändamålsenliga platsen och i en specialiserad miljö.

Bestämmelserna i 4 mom. är förtydligande till sin karaktär. Upptagningar som innehåller film skall i likhet med televisions- och radioprogramutbud som skall lagras, televisions- och radioprogram som skall deponeras och filmer med tillhörande kringmaterial placeras vid Nationella audiovisuella arkivet. Deponerade televisions- och radioprogram, filmer och annat material kan i enlighet med de paragrafer som nämns i bestämmelsen också förvaras i andra förvaringsutrymmen.

I dagens läge har förvaringen av material på andra ställen än i pliktexemplarsbibliotek grundat sig på avtal som ingåtts mellan Nationalbiblioteket och den förvarande institutionen; detta när det gäller vissa material som omfattas av överlåtelseskyldigheten enligt 2 kap. Därför föreslås att det genom förordning av undervisningsministeriet skall kunna utfärdas närmare bestämmelser om placering av material enligt lagens 2 kap. i andra ändamålsenliga förvaringsutrymmen. En bestämmelse om detta tas in i 30 §.

22 §. Användning av material. Enligt 1 mom. får material användas i enlighet med syftet med och bestämmelserna i denna lag med de begränsningar som lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet anger.

Enligt offentlighetslagen är huvudregeln att en handling som har inkommit till en myndighet för behandling av ett ärende eller annars i samband med ett ärende som hör till myndighetens verksamhetsområde eller uppgifter blir offentlig när myndigheten har fått den, om det inte i offentlighetslagen eller i någon annan lag föreskrivs något om dess offentlighet eller sekretess eller om någon annan begärsning av rätten att ta del av den. Offentlighetslagens verkningar på det mate-

rial som avses i denna lag behandlas också i avsnitt 2.2. i allmänna motiveringen.

Enligt 2 mom. skall den överlåtelse- och deponeringsskyldiga i samband med överlåtelsen informera om att lämnande av uppgifter om det överlåtna materialet har begränsats genom lag eller annars, ifall denna är medveten om en sådan begränsning. I lagen föreskrivs inget straff för den som inte fullgör sin anmälningsplikt. Bestämmelsen motsvarar 10 § 3 mom. i den gällande lagen om friexemplar.

Det föreslås att 2 mom. också skall innehålla en bestämmelse om hemlighållande av vissa material. Exemplar av material som innehåller sekretessbelagd information skall förvaras i Nationalbiblioteket eller vid det audiovisuella arkivet tills sekretesstiden har gått ut. Bestämmelsen motsvarar 3 § i den gällande förordningen om friexemplar.

Sekretessen beträffande information i anslutning till material och andra begränsningar när det gäller att ställa material till förfogande för forskare och andra som behöver det behandlas i avsnitt 3.2. i allmänna motiveringen.

Det föreslås att 3 mom. skall innehålla en informativ bestämmelse om att det som bestäms i upphovsrättslagen dessutom gäller i fråga om framställning av exemplar av upphovsrättsligt skyddat material och förfarandet med att göra materialet tillgängligt för allmänheten i de inrättningar som avses i denna lag. Bestämmelsen motsvarar i sak 10 § 1 mom. i den gällande lagen om friexemplar. Upphovsrättslagens bestämmelser behandlas i avsnitt 2.2. i allmänna motiveringen.

I paragrafens 4 mom. åläggs de inrättningar som avses i lagen, dvs. de bibliotek som ansvarar för förvaringen och användningen av material och Nationella audiovisuella arkivet, skyldighet att se till att material som har överlåtit, samlats in, lagrats eller deponerats med stöd av denna lag inte används på ett sätt som strider mot lagen.

Inrättningarnas ansvar för att denna bestämmelse följs, liksom även att de andra bestämmelserna i denna lag följs, grundar sig på den bestämmelse i grundlagen som gäller lagligheten när det gäller utövningen av offentligt makt.

23 §. Förvaring av material och avlägsnande av material ur samlingarna. I paragrafen föreslås att det utfärdas bestämmelser som är centrala med tanke på bevarandet och förvaringen av informationsinnehållet i det material som avses i lagen.

I 1 mom. anges att kopiering och omvandling av det material som avses i denna lag till en annan form, som är en förutsättning för att materialet skall bevaras, skall ske på så sätt att det kopierade och omvandlade materialets innehåll i fråga om information, bild och ljud motsvarar originalet.

I bestämmelsen åläggs biblioteken och de övriga inrättningarna som avses i lagen skyldighet att förvara det material som överlåts, samlas in, lagras och deponeras i enlighet med lagen i en form som i fråga om information, bild och ljud motsvarar originalet. Skyldigheten gäller framför allt situationer och åtgärder där förvaringen av materialet förutsätter kopiering och omvandling till en annan form.

Enligt 2 mom. kan sådant material som är i dåligt skick eller som är tekniskt föråldrat, och av vilket ett nytt exemplar har framställts för förvaring och användning, avlägsnas ur samlingarna. Också material som i övrigt är odugligt eller har förlorat innehåll i fråga om information, bild eller ljud kan avlägsnas ur samlingarna. Bestämmelsen möjliggör att ett bibliotek eller en annan inrättning på lämpligt sätt kan sköta sin förvarings- och arkiveringsskyldighet i anslutning till samlingen.

Nationalbiblioteket, andra bibliotek som förvarar material och Nationella audiovisuella arkivet skall, när det är motiverat att avlägsna material ur samlingarna, i första hand erbjuda materialet för sådan användning där det fortfarande kunde tjäna kulturella samhällsintressen och först i andra hand avlägsna materialet ur sina samlingar på annat sätt. Avlägsnande av material som erhållits med stöd av överlåtelseskyldigheten i lagen skall i första hand inte medföra ekonomisk vinning för den förvarande inrättningen, t.ex. i form av försäljningsintäkter.

24 §. Undantag från de lagstadgade skyldigheterna. Det föreslås att paragrafens bestämmelser skall gälla överlåtelse- och deponeringsskyldigas möjlighet att få låtnader i

eller befrielse från de skyldigheter som anges i lagen.

Enligt 1 mom. kan Nationalbiblioteket på en överlåtelseskyldigs ansökan när det gäller antalet tryckalster eller upptagningar som skall överlåtas bevilja lätnader i eller befrielse från överlåtelseskyldigheten, om överlåtelseskyldigheten skall anses vara uppenbart orimlig. Möjligheten att bevilja lätnader eller befrielse gäller alla de tryckalster och upptagningar som omfattas av den överlåtelseskyldighet som fastställs i 2 kap., med undantag av upptagningar som innehåller film.

Det föreslås att det i 2 mom. skall föreskrivas om möjligheten att bevilja lätnader eller befrielse när det gäller upptagningar som innehåller film. Nationella audiovisuella arkivet kan bevilja befrielse på en överlåtelseskyldigs ansökan.

Det som i paragrafen omtalas som uppenbart orimlighet kan gälla t.ex. när det bara har framställts en ytterst liten mängd av ett tryckalster eller en upptagning. Att i flera exemplar överlåta upptagningar som är avsedda för synskadade kan anses vara uppenbart orimligt, eftersom produkternas antal ofta är rätt begränsat och de endast har framställts på beställning för en viss grupp med specialbehov.

Även stora kostnader för framställningen av ett tryckalster eller en upptagning kan i vissa fall leda till en situation där överlåtelse skulle vara orimlig. Om t.ex. framställandet av exemplar som skall överlåtas i betydande grad ökar totalkostnaderna för framställningen av tryckalstret eller upptagningen är överlåtelse orimlig. Därutöver kan överlåtelse av tryckalster och upptagningar som framställts utomlands vara orimlig i en situation där ett parti med tryckalster eller upptagningar som har importerats till Finland för att spridas till allmänheten förstörs och produkten därför inte heller senare förs in i landet för att spridas till allmänheten.

Lätnad eller befrielse kan i princip beviljas endast för ett tryckalster eller en upptagning åt gången, dock så att man med samma ansökan kan ansöka om lätnad i eller befrielse från överlåtelseskyldigheten för flera tryckalster eller upptagningar.

I fråga om specialmaterial, t.ex. material som är avsedda för synskadade, kan lätnader

eller befrielse beviljas också på förhand och på så sätt att den gäller publikationer eller upptagningar som inte har definierats på förhand. Beslutet kan däremot förenas med villkor som säkerställer att originalmaterialen bevaras i den organisation som framställer materialen.

Den lätnad i och befrielse från överlåtelseskyldigheten som avses i 1 och 2 mom. kan beviljas endast på ansökan av den överlåtelseskyldiga. Den överlåtelseskyldiga skall i samarbete med utgivaren av tryckalstret, producenten av det material som finns på upptagningen eller en annan rättighetsinnehavare bedöma om det är befogat att ansöka om lätnad i eller befrielse från överlåtelseskyldigheten.

De bestämmelser som föreslås ingå i paragrafen motsvarar i huvudsak 4 § i den gällande förordningen om friexemplar.

7 kap. Särskilda bestämmelser

25 §. Konkursbons överlåtelse- och deponeringsskyldighet. Enligt paragrafen är ett konkursbo skyldigt att i stället för den överlåtelse- eller deponeringsskyldiga som försetts i konkurs fullgöra den skyldighet som ankommer på konkursgäldenären. Ett konkursbos överlåtelse- och deponeringsskyldighet gäller material som har framställts före konkursen. Materialet skall överlåtas eller deponeras senast inom 30 dagar efter försettandet i konkurs.

I fråga om överlåtelsen av pliktexemplar motsvarar bestämmelsen i sak 8 § i den gällande lagen om friexemplar.

I filmarkiveringslagen ingår i dagens läge ingen motsvarande bestämmelse. Ordalydelsen i 4 § 1 mom., enligt vilken deponeringsskyldigheten också gäller ”den som eljest är berättigad att bestämma om deponering av originalmaterial och därtill hörande ljudmaterial” kan tolkas så det också gäller konkurssituationer.

26 §. Tillsyn. I 1 och 2 mom. föreskrivs om tillsynen över överlåtelse- och deponeringsskyldigheten. Tillsynen över överlåtelse- och deponeringsskyldigheten ankommer på den inrättning till vilken materialet överläts eller i vilken materialet deponeras enligt bestämmelserna i lagen.

Enligt 1 mom. skall Nationalbiblioteket övervaka den överlåtelse av tryckalster och upptagningar samt det möjliggörande av hämtning av nätmaterial som utförs i enlighet med 4 och 8 §, med undantag av upptagningar som innehåller film. I fråga om tryckalster och upptagningar motsvarar bestämmelsen 12 § i den gällande lagen om friexemplar. Avsikten är att tillsynen skall motsvara det sätt på vilket överlåtelseskyldigheten enligt lagen om friexemplar i dagens läge övervakas.

Tillsynen över försändelserna med pliktexemplar sker i dag i praktiken med hjälp av ett boktrycksregister. De mottagna försändelserna skrivs in i ett register som innehåller grundläggande data om de överlåtelseskyldiga och på basis av vilket uteblivna överlåtelser krävs in. Också enstaka publikationer och saknade exemplar av tidningar inbegärs separat. Uppgifter om de exemplar som saknas fås med hjälp av de förhandsuppgifter som registrerats i databasen Fennica och tillsynsuppgifterna om anlända tidningar. Information om musikinspelningar finns i databasen Viola och information om talinspelningar i databasen Fennica. I databasen Tenho samlas information om filmer.

Som hjälp i tillsynen används dessutom Officiella tidningen, som innehåller information om konkurser. På basis av information ur handelsregistret skickas det ut ett meddelande om de lagstadgade skyldigheterna till nya företag inom den grafiska branschen.

Nationalbiblioteket kan med hjälp av informationen i Kommunikationsverkets register över domännamn övervaka skyldigheten att möjliggöra hämtning av och överlåta nätmaterial. Lagen om domännamn (228/2003) förutsätter att den som ansöker om domännamn meddelar registret behövliga kontaktuppgifter med hjälp av vilka ärenden i anslutning till domännamnet sköts. Enligt 9 § 3 mom. i den föreslagna lagen skall Nationalbiblioteket sända en begäran om möjliggörande av hämtning eller överlåtelse av nätmaterial i första hand till den e-postadress som tillhör utgivaren av nätmaterialet eller någon annan som administrerar materialet. Begäran kan i andra hand skickas till en postadress.

Enligt 2 mom. skall Nationella audiovisuella arkivet övervaka att överlåtelseskyldighe-

ten följs i fråga om upptagningar som innehåller film samt övervaka deponeringen av televisions- och radioprogram, filmer och andra material. I fråga om exemplar av upptagningar som skall överlåtas tillhandahålls informationen i dagens läge av Statens filmgranskningsbyrå. Informationen om filmer som skall deponeras fås till stora delar från Finlands filmstiftelse. Informationen om filmer lagras i arkivets databas.

När det gäller televisions- och radioprogram grundar sig tillsynen på sändningsinformation om programmen. Det föreslås att det i 20 § skall föreskrivas om sändningsföretagens skyldighet att till det audiovisuella arkivet överlåta giltig referens- och sändningsinformation om televisions- och radioprogramutbuden efter sändning eller att göra det möjligt för arkivet att få tillträde till det datasystem som innehåller informationen. Det föreslås att arkivet vid behov skall informera dem som är skyldiga att deponera televisions- och radioprogram om vilka av de program som sänts i television eller radio som enligt lag skall deponeras hos det audiovisuella arkivet. Information om detta kan också införlivas i den plan som arkivet skall utarbeta enligt 13 §.

27 §. Avhjälpan av försummelse. I paragrafen föreskrivs om fullgörande av den lagstadgade överlåtelseskyldigheten på basis av krav som läggs fram av den inrättning som övervakar överlåtelseskyldigheten samt om möjligheten att förena överlåtelse- eller deponeringsskyldigheten med vite.

Det föreslås att 1 mom. skall gälla situationer där tryckalster eller upptagningar inte har överlåtit i enlighet med lagens bestämmelser. Momentet gäller inte överlåtelse av upptagningar som innehåller film. Därutöver föreslås momentet gälla situationer där hämtning och lagring av nätmaterial inte har möjliggjorts eller där nätmaterial inte har överlåtit i enlighet med lagens bestämmelser. Försummelse av överlåtelseskyldigheten innebär förutom försummelse av överlåtelse av material överlag också överlåtelse av material i strid med 19 och 20 §. Nationalbiblioteket skall uppmana den överlåtelseskyldiga att fullgöra sin skyldighet.

Paragrafens 2 mom. gäller situationer där överlåtelse eller deponering av film, upptag-

ning som innehåller film och annat material i anslutning till film eller television- och radioprogram har åsidosatts. Försummelse av överlåtelse- eller deponeringsskyldigheten innebär förutom försummelse av överlåtelse eller deponering av material överlag också överlåtelse eller deponering av material i strid med 19 och 20 §. Nationella audiovisuella arkivet skall uppmåna den överlåtelseskyldiga att fullgöra sin skyldighet.

Enligt 3 mom. kan länsstyrelsen på ansökan av en tillsynsskyldig organisation ålägga en överlåtelse- eller deponeringsskyldig att fullgöra sin skyldighet vid vite. Vid föreläggande och utdömande av vite iakttas viteslagen (1113/1990). Vad vite beträffar motsvarar de föreslagna bestämmelserna 11 § 2 mom. i den gällande lagen om friexemplar och 11 § 2 mom. i filmarkiveringslagen.

28 §. Ändringssökande. I paragrafen föreskrivs om möjligheten att söka ändring i beslut som Nationalbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet har fattat med stöd av lagen.

Den som är missnöjd med ett beslut kan söka ändring genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Besvär skall i enlighet med förvaltningsprocesslagen anföras skriftligt hos besvärsmyndigheten inom 30 dagar från den dag som följer efter att beslutet har delgivits.

29 §. Straffbestämmelser. Det föreslås att det i paragrafen utfärdas bestämmelser som motsvarar straffbestämmelserna i den gällande lagen om friexemplar och filmarkiveringslagen, bestämmelser som har anpassats så att de motsvarar det vidgade tillämpningsområdet i den föreslagna lagen.

Enligt 1 mom. 1 punkten skall den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter skyldigheten att överlåta tryckalster eller upptagningar i enlighet med 4 § eller skyldigheten att överlåta nätmaterial i enlighet med 8 § dömas till böter för brott mot överlåtelseskyldigheten. I den gällande lagen om friexemplar föreskrivs att motsvarande gärning är straffbar vid vållande genom oaktsamhet. Den föreslagna bestämmelsen innebär till denna del att straffbarheten inskränks. I fråga om tryckalster och ljud- och bildupptagningar motsvarar bestämmelsen 11 §, dvs.

en bestämmelse om friexemplarsförseelse, i den gällande lagen om friexemplar.

På motsvarande sätt leder brott mot skyldigheten att deponera television- eller radioprogram eller skyldigheten att deponera film i enlighet med 11, 14 eller 15 § till utdömande av böter. Motsvarande bestämmelse som innebär sanktioner vid brott mot deponeringsskyldigheten ingår inte i den gällande filmarkiveringslagen. Det är nödvändigt att foga den föreslagna bestämmelsen till lagen i syfte att säkerställa att skyldigheten att deponera och överlåta television- och radioprogram samt film fullgörs.

Med stöd av 1 mom. 2 punkten skall den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet överlåter eller deponerar material i strid med 19 som gäller tekniska krav på material eller 20 § som gäller överlåtelse av information om material dömas till böter. I fråga om tryckalster och ljud- och bildupptagningar motsvarar bestämmelsen 11 §, dvs. en bestämmelse om friexemplarsförseelse, i den gällande lagen om friexemplar.

Enligt 1 mom. 3 punkten skall den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet förstör program eller film i strid med det förbud som föreskrivs i 32 § 3 eller 4 mom. dömas till böter för brott mot förbudet att förstöra television- eller radioprogram eller film.

Beteckningen för samtliga brott i momentet är "förseelse i fråga om deponering av kulturmaterial".

Enligt 2 mom. kan den som inte fullgör en med vite förenad skyldighet undgå att dömas till straff om vite som förelagts med stöd av 27 § 3 mom. döms ut.

30 §. Närmare bestämmelser. Det föreslås att paragrafen skall innehålla bemyndiganden som gör det möjligt att genom förordning av undervisningsministeriet utfärda bestämmelser av teknisk natur som kompletterar bestämmelserna i lagen.

Enligt 1 punkten kan genom förordning av undervisningsministeriet utfärdas närmare bestämmelser om vad som skall betraktas som småtryck och som material vars innehåll är synnerligen obetydligt i fråga om information, bild eller ljud. Meddelandet av anvisningar åt de överlåtelseskyldiga kan exempelvis skötas på så sätt att Nationalbiblioteket på basis av förordningen publicerar en för-

teckning över ovan nämnda material på Nationalbibliotekets hemsida på Internet och i form av tryckta broschyrer som delas ut till de överlåtelseskyldiga.

Bemyndigandet i 2 punkten gör det möjligt att ordna så att vissa specialmaterial av ändamålsenlighetsskäl förvaras på annat sätt. Sådana material är t.ex. talböcker som är avsedda för synskadade, samiskspråkigt material eller andra smala specialmaterial. Vid placering av material på andra förvaringsställen bör särskild vikt fästas vid materialets beskaffenhet, med andra ord vid att materialet har kommit i statens ägo till följd av den i lag stadgade överlåtelseskyldigheten.

De bestämmelser som avses i 3 punkten och som gäller tekniska krav på material kan gälla omvandling av upptagningar, nätmaterial och televisions- och radioprogram till ett överlåtelsesugligt format samt metoder för överföring av de material som skall överlättas, dvs. de sätt på vilka elektroniskt material överlättas för förvaring. När det gäller informationen om material kan bestämmelserna gälla såväl informationens innehåll som den praktiska överlättelsen av informationen. Den inrättning som övervakar överlättelse- och deponeringsskyldigheten skall också ge ut tydliga instruktioner på inrättningens webbplats och eventuellt också i form av broschyrer som distribueras till de överlättelse- och deponeringsskyldiga.

Enligt 4 punkten kan genom förordning av undervisningsministeriet utfärdas närmare bestämmelser som i praktiken styr förvaringen av material som överlättits, lagrats och deponerats samt bestämmelser som preciserar 22 och 23 § om användningen av material i de inrättningar som avses i lagen. Bestämmelserna i förordningen kan gälla användningen av material också i sådana andra förvaringsutrymmen som avses i 2 punkten

8 kap. **Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser**

31 §. Ikraftträdande. I propositionen föreslås att lagen skall träda i kraft den 1 januari 2008.

Enligt 2 mom. upphävs genom lagen lagen om friexemplar och filmarkiveringslagen jämte ändringar.

Enligt 3 mom. skall lagen tillämpas på tryckalster, upptagningar och filmer som framställts, nätmaterial som gjorts tillgängliga för allmänheten samt televisions- och radioprogram som sänts ut efter det att lagen har trätt i kraft.

Enligt 4 mom. skall de bestämmelser som gäller förvaring och användning av material också tillämpas på tryckalster och upptagningar som har överlättits, nätmaterial som har hämtats och lagrats och i 32 § 3 mom. avsedda televisions- och radioprogram som har sänts samt på filmer och andra material som deponerats till Finlands filmarkiv innan lagen har trätt i kraft.

Genom den föreslagna bestämmelsen börjar lagens tillämpningsområde omfatta de nätmaterial som redan har hämtats och lagrats på åtgärd av Nationalbiblioteket samt de tryckalster och upptagningar som har överlättits till pliktexemplarssamlingarna. Lagen tillämpas också på originalmaterialen till de i 11 § avsedda televisions- och radioprogram som har sänts innan lagen har trätt i kraft. Dessa material får enligt lagens 32 § 3 mom. inte förstöras, utan de skall erbjudas arkivet för förvaring.

Enligt bemyndigandet i 5 mom. får åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter vidtas innan lagen träder i kraft.

32 §. Övergångsbestämmelser. Det föreslås att de egentliga övergångsbestämmelserna utfärdas i 32 §.

Enligt 1 mom. kan bibliotek i vilka det inte placeras småtryck förstöra sådana tryckalster i sina pliktexemplarssamlingar som enligt den nya lagen och förordningen är småtryck.

Enligt 2 mom. kan ett bibliotek som förvarar material dessutom förstöra sådana tryckalster och upptagningar som biblioteket fått med stöd av den gällande lagen om friexemplar och vars innehåll är synnerligen obetydligt i fråga om information, bild eller ljud.

Det föreslås att det i 3 och 4 mom. beskrivs om den skyldighet utövare av televisions- och radioverksamhet samt producenter av program och filmer har att i förvaringssyfte erbjuda Nationella audiovisuella arkivet originalmaterialen till televisions- eller radioprogram som har sänts eller filmer som har visats innan lagen har trätt i kraft eller material som tekniskt sett motsvarar origi-

nalmaterialen. Materialen kan enligt nämnda bestämmelser förstöras endast i de fall arkivet skriftligt har vägrat ta emot dem. Den praxis som dessa bestämmelser ger upphov till kommer att utformas vid det audiovisuella arkivet under de första åren lagen är i kraft.

1.2 Lag om Nationella audiovisuella arkivet

I propositionen föreslås att lagen om Finlands filmarkiv (891/1978) upphävs och att det utfärdas en lag om Nationella audiovisuella arkivet.

1 §. Nationella audiovisuella arkivet. I paragrafen anges Nationella audiovisuella arkivets ansvarsområde och att arkivet hör till undervisningsministeriets förvaltningsområde. Det nuvarande verksamhetsområdet för Finlands filmarkiv utvidgas så att det förutom förvaring av filmer också omfattar förvaring av televisions- och radioprogram och forskning i anslutning till dessa. Utvidgningen av verksamhetsområdet är en följd av den föreslagna lagen om deponering och förvaring av kulturmateriäl.

Det föreslås också att arkivets namn skall ändras från Finlands filmarkiv till Nationella audiovisuella arkivet.

2 §. Uppgifter. I paragrafen fastställs Nationella audiovisuella arkivets uppgifter. I bestämmelsen sammanförs element från lagen om Finlands filmarkiv, som skall upphävas, och den förordning (228/1997) som utfärdats med stöd av nämnda lag.

Det föreslås att det i 1 mom. skall redogöras för de basuppgifter som hör till arkivet enligt lagen om deponering och förvaring av kulturmateriäl, och till dessa räknas att ta emot och arkivera filmer, televisionsprogram och radioprogram. Det föreslås att arkivets uppgifter också skall omfatta lagring och arkivering av televisions- och radioprogram. Därtill kan arkivet inom ramen för de ekonomiska resurser som står till förfogande till sina samlingar skaffa filmer, televisions- och radioprogram samt föremål och annat materiäl i anslutning till dessa. Långtidsförvaringen av materiäl inbegriper till väsentlig del restaurering av de materiäl som finns i samlingarna.

Enligt 2 mom. skall det höra till arkivets uppgifter att främja och bedriva forskning och att erbjuda tjänster i anslutning till sitt verksamhetsområde. Forskningen kan ske antingen på arkivets eget initiativ eller på beställning. Med främjande av forskning avses t.ex. ordnande av forskarservice och andra sätt att ställa materiäl till forskares förfogande. Arkivets tjänster kan också inbegripa informationstjänster som hänför sig till filmer och televisions- eller radioprogram, materialrapporter samt ordnande av tillfällen att se på eller avlyssna materiäl.

Till arkivets uppgifter hör också att främja kännedomen om kulturen inom arkivets verksamhetsområde, dvs. om film, televisionsprogram och radioprogram. Detta kan ske genom att arkivet i kultur-, utbildnings- och forskningssyfte gör filmer och program tillgängliga för allmänheten och bedriver visningsverksamhet i anslutning till dessa. Till arkivets uppgifter hör också att ställa ut materiäl inom sitt verksamhetsområde.

Bestämmelserna i momentet möjliggör att arkivets uppgifter kunde inbegripa funktioner och tjänster som förbättrar den allmänna tillgången till filmer och program. Bestämmelserna utgör dock ingen förpliktelse för arkivet, och ingen har med stöd av dessa bestämmelser subjektiv rätt att kräva sådana tjänster av arkivet. Arkivet kan göra materiäl tillgängliga för allmänheten i den omfattning och på de sätt som de tillgängliga ekonomiska resurserna, de tekniska systemen och dispositionsrätterna till materiäl tillåter.

Paragrafens 3 mom. öppnar möjlighet för donationer till arkivet för ändamål som främjar dess uppgifter och för fastställande av arkivet som testamentstagare för motsvarande ändamål. Bestämmelsen motsvarar 4 § i den gällande lagen om Finlands filmarkiv.

3 §. Direktion. I paragrafen föreskrivs att arkivet skall ha en direktion. Paragrafen innehåller också ett bemyndigande enligt vilket bestämmelser om direktionens sammansättning och uppgifter utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet. Bestämmelsen motsvarar 2 § i lagen om Finlands filmarkiv.

4 §. Avgifter för tjänster och prestationer. I paragrafen anges att arkivet för sina tjänster och prestationer kan ta ut avgifter på det sätt

som föreskrivs i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Närmare bestämmelser om avgifterna utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet. Bestämmelserna i paragrafen motsvarar de bestämmelser som i dagens läge gäller för Finlands filmarkiv.

I enlighet med undervisningsministeriets förordning om avgifter för prestationer vid Finlands filmarkiv (1278/2005) är avgiftsfria prestationer sådana som endast föranleder mindre kostnader såsom överlåtelse av lagstadgade och frivilliga upptagningar för deponentens eget behov samt tjänster i samband med internationellt utbyte. Övriga prestationer prissätts på företagsekonomiska grunder i enlighet med lagen om grunderna för avgifter till staten.

5 §. Närmare bestämmelser. Det föreslås att paragrafen skall innehålla ett bemyndigande enligt vilket närmare bestämmelser om organisationen och beslutsfattandet utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet.

Syftet är att med stöd av de bemyndiganden som ingår i 3, 4 och 5 § utfärda en förordning som motsvarar den gällande förordningen om Finlands filmarkiv samt en förordning om avgifter för prestationer.

1.3 Lag om ändring av 25 § i universitetslagen

I propositionen föreslås att det i 25 § 2 mom. i universitetslagen (586/2006), i vilken Nationalbibliotekets uppgifter fastställs, görs den tekniska ändring som den föreslagna lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial medför. Hänvisningen till lagen om friexemplar ändras till en hänvisning till lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial.

1.4 Lag om ändring av 16 b och 16 c § i upphovsrättslagen

16 b §. Användning av verk i bibliotek som förvarar kulturmaterial. Det föreslås att uttrycket ”bibliotek till vilka friexemplar överläts”, som används i mellanrubriken för paragrafen, skall ändras till ”bibliotek som förvarar kulturmaterial”. Ändringen går i linje

med att det föreslås att de bestämmelser i lagen om friexemplar och filmarkiveringslagen som gäller kulturhistorisk arkivering förs samman i en lag.

På motsvarande sätt skall paragrafens hänvisningar till lagen om friexemplar ändras så att de hänvisar till lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial. Hänvisningen till Finlands filmarkiv byts ut mot en hänvisning till Nationella audiovisuella arkivet.

Det föreslås en teknisk ändring i 1 mom. 1 punkten. Uttrycket ”de förutsättningar som nämns” ändras till ”de förutsättningar som föreskrivs”.

Det föreslås att 2 punkten ändras så att Nationalbiblioteket får överföra ett verk som finns i dess samlingar till en enskild i forskningssyfte eller för privata studier utöver i de bibliotek som avses i lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial och i det audiovisuella arkivet också i riksdagsbiblioteket under de villkor som nämns i paragrafen. I fråga om elektroniska material fortsätter riksdagsbiblioteket därmed att verka som ett bibliotek som kan jämföras med ett pliktexemplarsbibliotek.

Bestämmelsen tryggar en obehindrad tillgång till information för riksdagsbibliotekets huvudkunder, riksdagen och statsrådet. Det elektroniska materialet i samlingarna är under de förutsättningar som föreskrivs i paragrafen tillgängligt i bibliotekets lokaler också för forskare och andra som behöver informationen.

I 3 punkten avlägsnas den begränsning som tillåter att Nationalbiblioteket framställer exemplar endast av verk som finns i ett öppet datanät. På så sätt kan Nationalbiblioteket lagra t.ex. upphovsrättsligt skyddat och av förläggare publicerat nätmaterial i enlighet med bestämmelserna i den föreslagna lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial.

16 c §. Användning av verk vid Nationella audiovisuella arkivet. Mellanrubriken för paragrafen ändras på grund av att det föreslås att namnet Finlands filmarkiv ändras till Nationella audiovisuella arkivet. Motsvarande ändring i arkivets namn görs också i paragrafen.

Det föreslås en teknisk ändring i 1 mom. 1 punkten. Uttrycket ”de förutsättningar som

nämns” ändras till ”de förutsättningar som föreskrivs”.

Det föreslås att 2 punkten ändras så att arkivet får överföra ett verk som finns i dess samlingar till en enskild för användning i forskningssyfte eller för privata studier utöver i de bibliotek som avses i lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial även i riksdagsbiblioteket och vid institutionen för informationsvetenskap vid Tammerfors universitet, under de villkor som nämns i paragrafen. För riksdagsbibliotekets del motsvarar ändringen den ändring som görs i 16 b §.

Ändringen möjliggör åtkomst till arkivmaterialet också vid Tammerfors universitet, som är en central enhet för kommunikationsforskning i Finland. Forskningen i program och programutbud utgör en central del av forskningstraditionen inom radio- och televisionsvetenskapen. I praktiken kunde arkivmaterialet t.ex. på basis av en särskild dispositionsrätt stå till förfogande i universitetets biblioteksutrymmen för forskare, lärare och studerande inom kommunikationsområdet. En förutsättning är att annan digital framställning av exemplar av verket och vidareöverföring av verket har förhindrats.

Det föreslås att formuleringen i 2 mom. förtydligas. Tillämpningsområdet för bestämmelsen bibehålls. Enligt bestämmelsen skall bestämmelserna i 1 mom. 1 och 2 punkten inte tillämpas på filmverk som deponerats av utländska producenter. Bestämmelsen hänvisar på ett tydligare sätt än tidigare till de av utländska producenter framställda filmer som avses i den gällande filmarkiveringslagen och den föreslagna lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial, och som utgör en viktig del av filmkulturen men som inte måste deponeras. I motiveringen till bestämmelsen i den gällande upphovsrättslagen (RP 28/2004 rd) hänvisas uttryckligen till frivilliga deponeringar och det konstateras att deponeringen av sådana filmverk, såsom även framställningen av exemplar av deponerad film samt användning av film, baserar sig på avtal mellan producenten och arkivet. Det föreslås att motsvarande förtydligande ändring görs i 3 mom.

Det föreslås att 4 mom. ändras så att det där hänvisas till bestämmelserna i lagen om

deponering och förvaring av kulturmaterial, inte till den gällande filmarkiveringslagen.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

Lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial. Det föreslås att 30 § skall innehålla bemyndiganden som gör det möjligt att genom förordning av undervisningsministeriet utfärda bestämmelser av teknisk natur som kompletterar bestämmelserna i lagen.

Genom förordning av undervisningsministeriet kan närmare anges vilka småtryck och material med synnerligen obetydligt innehåll i fråga om information, bild eller ljud som inte omfattas av de lagstadgade skyldigheterna.

Genom förordning av undervisningsministeriet kan också utfärdas närmare bestämmelser om placering av tryckalster och upptagningar i andra förvaringsutrymmen, om tekniska krav på material, om överlåtelse av information om material samt om förvaring och bruk av de material som överlåtits, lagrats och deponerats enligt lagen.

Lagen om Nationella audiovisuella arkivet. Lagens 5 § innehåller ett bemyndigande som gör det möjligt att genom förordning av undervisningsministeriet utfärda närmare bestämmelser om arkivets organisation och beslutsfattande.

3 Ikraftträdande

Propositionen hänför sig till budgeten för 2008. Det föreslås att den utvidgning av Finlands filmarkivs verksamhet som innebär att verksamheten också börjar omfatta arkivering av radio- och televisionsprogram skall finansieras med anslag som tas in i budgeten.

Propositionens förslag till ändringar i lagstiftningen bildar en helhet. Såväl lagen om ändring av 16 b och 16 c § i upphovsrättslagen som lagen om ändring av 25 § i universitetslagen innehåller en hänvisning till den nya lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial.

Den lag som utfärdas om Nationella audiovisuella arkivet, i vilken det föreskrivs om arkivets förvaltning, innehåller de nya upp-

gifter som arkivet åläggs enligt lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial.

Av denna anledning är avsikten att alla lagar som ingår i propositionen skall träda i kraft samtidigt den 1 januari 2008.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

De grundläggande fri- och rättigheterna. Grundförutsättningen för pliktexemplarssystemet och den föreslagna lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial är att det material som hör till lagens tillämpningsområde skall överlåtas utan ersättning till de inrättningar som anges i lagen. I fråga om vissa typer av material är alternativet antingen att överlåta eller deponera materialet eller att genom en begränsning av de ensamrätter som fastställs i upphovsrättslagen möjliggöra lagring av materialet eller annan framställning av exemplar av materialet.

I alla de fall som nämns ovan inskränks äganderätten. Även om framställaren av ett tryckalster eller en upptagning enligt den huvudregel som gäller för överlåtelseskyldigheten skall överlåta materialet riktar sig den ekonomiska konsekvensen av skyldigheten i sista hand till den på vars uppdrag och bekostnad framställningen sker. Vid lagring av material eller vid framställning av exemplar av material framträder den ekonomiska belastningen för rättighetsinnehavaren i form av eventuella uteblivna upphovsrättsliga ersättningar. Förläggaren, utgivaren eller producenten går på motsvarande sätt miste om försäljningspriset på produkten.

Äganderätten till de material som deponeras i enlighet med lagen överförs inte till den inrättning som skall förvara materialet, utan äganderätten kvarstår hos ägaren till materialet. I dessa fall inskränks endast den besittningsrätt till materialet som hänför sig till äganderätten. Innehavaren av rättigheterna till det material som deponeras skall enligt bestämmelserna ha rätt att kunna använda det deponerade materialet i enlighet med det avtal som ingåtts om deponeringen.

Användningen av det material som överlåts enligt den föreslagna lagen begränsas till de bibliotek och andra inrättningar som uppges i lagen. Material som överlåts skall inte an-

vändas för att exempelvis ersätta anskaffningen av material som skall lånas ut till allmänheten. Digitala kopior av material får inte heller framställas åt kunder utan särskild överenskommelse med rättighetsinnehavarna eller en samförvaltningsorganisation som representerar dem.

I propositionen föreslås vidare att de inrättningar som avses i lagen skall vara skyldiga att se till att material som överlåts, samlats in, lagrats och deponerats med stöd av lagen inte används i strid med lagen. I upphovsrättslagen finns redan bestämmelser om användningen av upphovsrättsligt skyddat material i de inrättningar som avses i lagen. Lagförslaget är på så sätt inte problematiskt med tanke på skyddet av upphovsrätter.

Den föreslagna lagen täcker material av vitt skilda slag. Den ekonomiska belastning som överlåtelsen och deponeringen orsakar varierar från fall till fall. För t.ex. professionella förläggare som ger ut relativt stora upplagor beräknas de kostnader som överlåtelseskyldigheten medför bli rätt obetydliga. Överlåtelsen av material som ges ut på så kallade egna förlag och överlåtelsen av andra tryckalster och upptagningar som ges ut i små upplagor kan däremot innebära en mer kännbar belastning för den överlåtelseskyldiga. De är möjligt att ansöka om lättnad i eller befrielse från överlåtelseskyldigheten hos den inrättning till vilken materialet enligt lagen skall överlåtas.

När material lagras eller det annars framställs exemplar av dem för arkivering kan situationen bedömas också med tanke på de upphovsrättsliga ersättningarna. Mängden upphovsrättsliga ersättningar som eventuellt uteblivit är i första hand beroende av vilken ersättning som normalt skulle krävas för överlåtelse av materialet för sådan användning. Ersättningssumman kan variera mycket mellan olika slag av material.

Fullgörandet av den överlåtelseskyldighet som föreslås i lagen kan även innebära indirekt nytta som kan vara av ekonomisk betydelse för den överlåtelseskyldiga. Skriftligt material som överlåts i enlighet med 4 § katalogiseras i nationalbibliografidatabasen Fennica. Information om upptagningar katalogiseras i databasen Viola och information om filmer i databasen Tenho. Information

som har lagrats i databaser står mycket snabbt till förfogande för såväl bibliotek som bokhandlar och affärer som säljer upptagningar. På detta sätt kan överlåtelsen av tryckalster och upptagningar också tjäna marknadsföringen av produkterna och främja försäljningen.

Totalt kan den ekonomiska belastning eller nytta som uppkommer på grund av skyldigheten att överlåta tryckalster och upptagningar på sin höjd uppskattas vara liten för enskilda överlåtelseskyldiga.

Enligt lagen föreligger skyldighet att överlåta nätmaterial först när nätutgivaren inte kan eller vill göra det möjligt att hämta och lagra material. Nätmaterial som skall överlåtas, såsom även nätmaterial som förutsätter möjliggörande av hämtning och lagring, är sådant nätmaterial där hämtningen, lagringen och användningen kräver en nyckel, en åtkomstkod eller en annan metod som gör det möjligt att få tillgång till materialet. Tekniskt skyddade material av detta slag är så gott som undantagslöst också ekonomiskt värdefulla.

De kostnader som uppkommer av överlåtelsen av nätmaterial faller direkt på nätutgivaren. Den ekonomiska belastning som de överlåtelseskyldiga upplever är beroende av på vilket sätt materialet överlåts. Lagen förutsätter att materialet står till förfogande och kan kopieras till ett annat underlag och att det kan ändras till en form som lämpar sig för långtidsförvaring.

Det föreslås att det i lagen skall föreskrivas om skyldigheten att hos Nationella audiovisuella arkivet deponera originalmaterialen till av inhemska producenter framställda filmer som inte har gjorts enbart för televisionen. Bestämmelserna motsvarar den gällande filmarkiveringslagen. För deponering eller förvaring av material skall ersättning inte betalas. Referens- eller sändningsinformation i anslutning till programmen skall efter att programmet har sänts överlåtas till arkivet eller så skall tillträde ges till det datasystem som innehåller informationen.

Det föreslås att det i lagen också skall fastställas en skyldighet att hos det audiovisuella arkivet deponera en visningsduglig kopia av en film och en kopia av reklammaterial och annat informationsmaterial om filmen när det

är fråga om en inhemsk film som inte har gjorts enbart för televisionen. Det kan uppskattas att deponeringen av reklam- och informationsmaterial utgör en väldigt liten ekonomisk belastning. Deponeringen av en visningsduglig kopia av filmen kan däremot i vissa situationer innebära en stor utgiftspost för filmproducenten. I propositionen har man strävat efter att minska den ekonomiska belastningen genom att föreslå att det utfärdas bestämmelser om att deponeringsskyldighet inte föreligger om det bara finns en visningsduglig kopia av filmen.

Som nya bestämmelser i lagen föreslås bestämmelser om skyldigheten att deponera originalmaterial till vissa televisions- och radioprogram. Deponeringen kan ske antingen hos det audiovisuella arkivet eller i ett annat förvaringsutrymme.

Den ekonomiska belastning som deponeringen av en film eller ett program orsakar kan anses bli liten. Deponering för permanent förvaring innebär också en klar ekonomisk nytta för producenten, eftersom det då säkerställs att originalmaterialet till filmer och televisions- och radioprogram förvaras i ett säkert förvaringsutrymme. Deponeringen hindrar inte producenten att på något vis dra nytta av filmen eller programmet kommersiellt.

De är möjligt att ansöka om lättnad i eller befrielse från skyldigheten att överlåta eller deponera material hos den inrättning till vilken materialet enligt lagen skall överlåtas eller hos vilken det skall deponeras.

Med tanke på skyddet av egendom kan den föreslagna lagen främst anses betyda överlåtelseskyldighet som är jämförbar med en lindrig användningsbegränsning av egendom. Genom regleringen av överlåtelseskyldigheten eftersträvas viktiga samhälleliga mål, av vilka ett av de viktigaste är att bevara nationella kulturmaterial.

Material som överlåts, samlas in, lagras och deponeras i enlighet med lagen tjänar såväl forskningen som den enskilda människans informationssökning och utgör ett betydande källmaterial. På så sätt främjar inrättningarnas lagrings- och arkiveringsskyldighet, inbegripet den lagstadgade skyldigheten att överlåta material, också tillgodoseendet av de kulturella rättigheter som tryggas i

16 § 2 mom. i grundlagen. Enligt nämnda bestämmelse i grundlagen skall det allmänna säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet utveckla sig själv.

Nationalbibliotekets och Nationella audiovisuella arkivets befogenhet. Det är till vissa delar mycket svårt att på lagnivå precist fastställa den lagstadgade överlåtelse- och deponeringsskyldigheten och skyldigheten att hämta och lagra material. I synnerhet hämtningen och lagringen av material är i stor grad beroende av de ekonomiska och tekniska resurser som finns att tillgå. Därför föreslås att det i lagen föreskrivs att den inrättning som förvarar materialet anger vilka nätmaterial som skall hämtas och lagras och vilka televisions- och radioprogram som skall lagras. Det föreslås att detta fastställande skall ske så att dessa inrättningar med en lagbestämmelse åläggs att utarbeta planer som skall fastställas av undervisningsministeriet och i vilka hämtningen och lagringen av nätmaterial samt lagringen av televisions- och radioprogramutbud klarläggs noggrant.

Nationalbiblioteket gör därmed upp en plan om i vilken omfattning nätmaterial skall hämtas och lagras. Nationella audiovisuella arkivet utarbetar på motsvarande sätt en plan över de televisions- och radioprogram det har för avsikt att lagra. Planerna inverkar också på det material som kan bli föremål för hämtning eller överlåtelse. På så vis fungerar planerna också som en åtgärd som förbättrar de oförutsägbara verksamhetsbetingelserna för ägare av material som hämtas, överläts och deponeras.

I praktiken tar Nationalbiblioteket sina beslut om det material som skall samlas in och överläts inom ramen för lagens tillämpningsområde och utgående från de resurser som står till förfogande. Även om ett universitetsbibliotek som sköter offentliga förvaltningsuppgifter i enlighet med allmänna administrationsprinciper skall ge akt på jämlikhet i sina beslut föreslås i propositionen att den plan som biblioteket utarbetar skall fastställas i undervisningsministeriet. På detta sätt säkerställs att nätutgivare inte grundlöst försätts i olika ställning. Samma arrangemang föreslås gälla också Nationella audiovisuella arkivet till den del arkivet lagrar te-

levision- och radioprogramutbud och tar emot deponeringar av televisions- och radioprogram.

Det föreslås att närmare bestämmelser om de tekniska krav som ställs när det gäller överlåtelse- och deponeringsdugligheten, om omvandlingen av upptagningar och nätmaterial till ett överlåtelsedugligt format samt om metoder för överföring av material utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet. Eftersom de tekniska metoder som används vid lagring av material ständigt utvecklas är det ändamålsenligt att det inte utfärdas närmare bestämmelser om dem på lagnivå. I motiveringen till lagförslaget har de inrättningar som nämns i lagen uppmanats att utgående från undervisningsministeriets förordning producera informationsmaterial som dels kan läggas ut på deras webbplatser, dels distribueras till de överlåtelse- och deponeringsskyldiga i tryckt form.

Det föreslås vidare att det i lagen skall föreskrivas att Nationalbiblioteket vid behov kan bevilja lättnader i det antal pliktexemplar av material som skall överläts eller deponeras om överlåtelseskyldigheten skall anses vara uppenbart orimlig. Nationella audiovisuella arkivet kan därtill av särskild anledning bevilja undantag från skyldigheten att överläts visningskopior av film. Ändring i beslut kan sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Möjligheten att söka ändring kan anses garantera att de överlåtelse- och deponeringsskyldiga behandlas jämlikt.

De inrättningar som övervakar överlåtelse- och deponeringsskyldigheten kan ålägga de berörda att fullgöra de lagstadgade skyldigheterna. Länsstyrelsen kan på ansökan av en tillsynsskyldig organisation dessutom förelägga vite. I lagen anges en möjlighet att överklaga ett beslut av en tillsynsskyldig organisation. Detta kan anses garantera att de överlåtelse- och deponeringsskyldiga behandlas jämlikt.

Propositionen innehåller inga bestämmelser som kräver en sådan lagstiftningsordning som anges i 73 § i grundlagen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

1.

Lag**om deponering och förvaring av kulturmaterial**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att för kommande generationer bevara de nationella kulturmaterial som i Finland har gjorts tillgängliga för allmänheten och att ställa dem till förfogande för forskare och andra som behöver dem.

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på

1) i Finland framställda tryckalster och upptagningar som är avsedda att spridas till allmänheten,

2) i utlandet framställda tryckalster och upptagningar som är avsedda att spridas till allmänheten i Finland eller som särskilt har modifierats för att spridas till allmänheten i Finland,

3) nätmaterial på servrar i Finland samt på andra nätmaterial som är avsedda att vara tillgängliga för allmänheten i Finland,

4) ursprungliga televisions- och radioprogramutbud och program i dessa vilka sänts av en sådan utövare av televisions- eller radioverksamhet som erhållit programkoncession enligt 7 § 1 mom. eller gjort anmälan enligt 7 b § i lagen om televisions- och radioverksamhet (744/1998) eller vilka sänts av Rundradion Ab,

5) av inhemska producenter framställda filmer som är avsedda att visas offentligt och

på reklammaterial och annat informationsmaterial i anslutning till dessa, samt

6) av utländska producenter framställda filmer som är avsedda att visas offentligt och på reklammaterial och annat informationsmaterial i anslutning till dessa, om det har avtalats att filmen och det övriga materialet deponeras.

Denna lag gäller inte sådana i arkivlagen (831/1994) avsedda handlingar som är tillgängliga via datanät, med undantag av publikationer som är avsedda att vara tillgängliga för allmänheten. Denna lag gäller inte heller sådan film på vilken arkivlagen tillämpas.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *tryckalster* material som innehåller skrift, tecken eller bilder och som med hjälp av en teknisk metod har framställts i flera exemplar på papper eller motsvarande underlag,

2) *småtryck* reklam, broschyrer och prislister samt andra jämförbara tryckalster,

3) *tidning* tryckalster som utkommer minst en gång i veckan och i huvudsak innehåller nyheter samt refererande och kommenterande text om aktuella frågor inom olika samhällsområden,

4) *upptagning* material som innehåller ljud, bild eller tecken och som med hjälp av en teknisk metod har lagrats på ett underlag som används med en teknisk anordning,

5) *nätmaterial* material som finns tillgängligt på datanät,

6) *televisions- och radioprogramutbud* en på förhand utvald helhet av program som in-

nefattar de material som sänds mellan programmen och de kringtjänster och extratjänster som eventuellt är anslutna till programmen, inklusive material som dessa tjänster innehåller,

7) *televisions- och radioprogram* ett program som utgör ett sceniskt eller dokumentärt verk, ett audiovisuellt konstverk, eller som baserar sig på ett litterärt verk, en komposition eller ett originalmanuskript som förutsätter särskild bakgrundsforskning eller ett annat originalmanuskript,

8) *film* ett verk som på teknisk väg kan förrevisas i form av rörliga bilder,

9) *framställare* den som framställer exemplar av sådant material som avses i 1—4 punkten,

10) *utgivare* den på vars initiativ och ansvar exemplar av material förs ut i handeln eller på annat sätt sprids till allmänheten,

11) *nätutgivare* den på vars initiativ och ansvar nätmateriel görs tillgängligt för allmänheten.

2 kap.

Tryckalster och upptagningar

4 §

Överlåtelseskyldighet

Av tryckalster och upptagningar som framställts i Finland skall överlåtas exemplar enligt följande:

- 1) sex exemplar av andra tryckalster än småtryck och tidningar,
- 2) två exemplar av småtryck,
- 3) ett exemplar av tidningar,
- 4) två exemplar av upptagningar som innehåller film,
- 5) ett exemplar av övriga upptagningar.

Om tryckalster och upptagningar som avses i 1 mom. ges ut som kombinerat material av den orsaken att de är avsedda att användas tillsammans överlåtas ytterligare ett exemplar av materialet.

De tryckalster och upptagningar som avses i 1 och 2 mom. överläts till Nationalbiblioteket med undantag av upptagningar som innehåller film, vilka överläts till Nationella audiovisuella arkivet.

Överlåtelseskyldigheten gäller inte

1) småtryck och upptagningar vars innehåll är synnerligen obetydligt i fråga om information, bild eller ljud,

2) oförändrade extraupplagor av tryckalster och upptagningar,

3) tryckalster och upptagningar som ges ut endast utomlands,

4) produkter som framställts med användning av punktskrift, eller

5) konstgrafiska originalavdrag.

Bestämmelserna i 4 mom. gäller också utomlands framställda tryckalster och upptagningar.

Bestämmelserna i 1—3 mom. gäller också utomlands framställda tryckalster och upptagningar som förts in i landet i minst 50 exemplar.

De tryckalster och upptagningar som framställts under ett kvartal skall överläts inom 30 dagar från utgången av kvartalet. Tryckalster och upptagningar som framställts utomlands skall överläts inom 30 dagar från det att de har förts in i landet.

5 §

Överlåtelseskyldiga

Exemplar av de tryckalster och upptagningar som avses i 4 § 1 mom. överläts av framställaren. Exemplar av filmupptagningar överläts av den som distribuerar upptagningen.

Exemplar av de tryckalster och upptagningar som avses i 4 § 2 mom. överläts av utgivaren.

Exemplar av de i utlandet framställda tryckalster och upptagningar som avses i 4 § 5 mom. överläts av utgivaren eller, om utgivaren inte har säte i Finland, av importören.

6 §

Andra bestämmelser om tryckalster och upptagningar

Till varje försändelse med material som avses i 4 § skall fogas två följesedlar, varav den ena förblir vid Nationalbiblioteket eller Nationella audiovisuella arkivet och den andra returneras till överlåtaren med en anteckning

om att försändelsen har mottagits. Av följesedeln skall framgå identifikationsuppgifter och antal för de tryckalster och upptagningar som ingår i försändelsen samt en anteckning om vilken tidsperiod försändelsen gäller.

Om tryckalstret eller upptagningen inte har försetts med uppgift om framställningsår, skall den överlåtelseskyldiga märka tryckalstret eller upptagningen med denna uppgift med en arkiveringsduglig metod som inte skadar materialet.

Äganderätten till de tryckalster och upptagningar som överläts i enlighet med detta kapitel överförs till den inrättning där materialet skall placeras och förvaras enligt 21 §.

3 kap.

Nätmaterial

7 §

Hämtning och lagring av nätmaterial

Nationalbiblioteket har till uppgift att med hjälp av program hämta nätmaterial i datanät och att lagra det. I det nätmaterial som hämtas och lagras skall på ett representativt och mångsidigt sätt inkluderas material som är tillgängligt för allmänheten på datanät vid olika tidpunkter.

Nationalbiblioteket kan anlita utomstående för de uppgifter som avses i 1 mom. Nationalbiblioteket skall se till att de utomstående förbinder sig vid att utföra sitt uppdrag i enlighet med denna lag.

8 §

Skyldighet att möjliggöra hämtning av nätmaterial och att överlåta sådant

Nätutgivaren skall möjliggöra hämtning och lagring av sådant nätmaterial som avses i 7 § eller överlåta materialet till Nationalbiblioteket, om materialet inte kan hämtas och lagras med hjälp av program. Om nätutgivaren inte kan möjliggöra hämtning och lagring av nätmaterialet skall denna överlåta materialet.

Skyldigheten att möjliggöra hämtning av material och att överlåta material gäller inte sådana nätmaterial vars innehåll är synnerligen obetydligt i fråga om information, bild eller ljud, och inte heller material som ingår i nyhets- och diskussionsgrupper i öppna datanät eller i andra motsvarande tjänster.

Skyldigheten att överlåta material gäller inte nätmaterial som tekniskt sett är omöjligt att överlåta eller oskäligt att överlåta på grund av materialets betydande omfattning.

Nätutgivaren skall möjliggöra hämtning och lagring av materialet eller överlåta materialet inom 60 dagar från det att Nationalbiblioteket har underrättat utgivaren om skyldigheten enligt denna paragraf och bett att denna skall leverera materialet. Om begäran om materialleverans gäller nätmaterial som inte ännu har gjorts tillgängligt för allmänheten räknas tiden om 60 dagar från det att materialet har gjorts tillgängligt för allmänheten. Biblioteket skall hämta och lagra materialet inom 14 dagar från det att nätutgivaren har möjliggjort hämtning och lagring av materialet, om inte biblioteket och nätutgivaren sammellan kommer överens om annat.

9 §

Andra bestämmelser om nätmaterial

Undervisningsministeriet fastställer på förslag av Nationalbiblioteket en plan för i vilken omfattning nätmaterial skall hämtas och lagras och för förfarandena vid överlåtelse av nätmaterial.

Nätmaterialet skall lagras och arkiveras så att materialets ursprung kan fastställas och så att materialets ursprungliga placering och lagringstidpunkt framgår av uppgifterna. Det nätmaterial som överläts skall innehålla information om materialets ursprungliga placering.

Nationalbiblioteket skall sända en begäran om överlåtelse eller möjliggörande av hämtning av nätmaterial i första hand till den e-postadress som tillhör utgivaren av nätmaterialet eller någon annan som administrerar materialet. Begäran kan gälla antingen ett visst material som nätutgivaren förfogar över eller i vidare utsträckning vissa typer av material.

Äganderätten till upptagningar som överläts i enlighet med detta kapitel övergår på Nationalbiblioteket.

4 kap.

Televisions- och radioprogram

10 §

Lagring av televisions- och radioprogramutbud

Nationella audiovisuella arkivet har till uppgift att lagra televisions- och radioprogramutbud. I de programutbud som lagras skall på ett representativt och mångsidigt sätt inkluderas televisions- och radioprogramutbud som sänds ut till allmänheten vid olika tidpunkter.

Arkivet kan anlita utomstående för de uppgifter som avses i 1 mom. Arkivet skall se till att utomstående förbinder sig vid att utföra sitt uppdrag i enlighet med denna lag.

11 §

Skyldighet att deponera televisions- och radioprogram

Ägaren av originalmaterialet till ett televisions- eller radioprogram som gjorts för att sändas i television eller radio och som framställts av en inhemsk producent skall inom 90 dagar från det att programmet sändes första gången deponera originalmaterialet eller ett material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet hos Nationella audiovisuella arkivet eller i ett annat förvaringsutrymme som arkivet godkänt för ändamålet. Vad som i detta moment föreskrivs om ägaren gäller på motsvarande sätt den som annars har rätt att bestämma om materialet.

Som ett program som framställts av en inhemsk producent betraktas ett program vars producent är finsk medborgare, en person som är fast bosatt i Finland eller en i enlighet med finsk lagstiftning grundad juridisk person med stadgeenlig hemort, huvudkontor eller huvudsaklig verksamhetsort i Finland. Som ett sådant program betraktas också ett program som har framställts i samarbete med

en utländsk producent, om den inhemska parten i samproduktionen har rätt att bestämma att programmet skall visas i Finland.

Den i 1 mom. föreskrivna skyldigheten föreligger dock inte, om arkivet skriftligt har vägrat ta emot materialet. Arkivet har rätt att få se eller lyssna till programmet innan det fattas beslut om arkivering eller förvaringsplats.

12 §

Avtalsbaserad deponering av televisions- och radioprogram

Nationella audiovisuella arkivet kan med en inhemsk producent avtala om att också annat material i anslutning till sådana televisions- eller radioprogram som avses i 11 § skall deponeras hos arkivet eller i ett annat förvaringsutrymme.

Arkivet kan med en inhemsk producent avtala om att också annat material än sådana program som avses i 11 § och material i anslutning till programmen skall deponeras hos arkivet eller i ett annat förvaringsutrymme.

Arkivet kan med en utländsk producent avtala om att ett televisions- eller radioprogram och material i anslutning till programmet deponeras hos arkivet.

13 §

Andra bestämmelser om televisions- och radioprogram

Undervisningsministeriet fastställer på förslag av Nationella audiovisuella arkivet en plan för i vilken omfattning televisions- och radioprogramutbud skall lagras och för förfarandena vid deponering av televisions- och radioprogram.

Ett skriftligt avtal skall ingås om deponeringen av originalmaterial till televisions- och radioprogram eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet och om annan användning än sådan som avses i denna lag. Om det inte har överenskommits om annat, får deponerat material användas i enlighet med denna lag.

Den som deponerar material skall i samband med deponeringen ge arkivet en för-

teckning över samt innehålls- och referensinformation om det material som deponeras.

Arkivet svarar för att det deponerade materialet bevaras. Arkivet skall vid behov innan originalmaterial eller en kopia av det överläts för forskningsändamål eller annan användning framställa en ny kopia av materialet. Det som föreskrivs om arkivet i detta moment gäller också den som förvarar material i ett annat förvaringsutrymme.

Äganderätten till det deponerade materialet överförs inte till Nationella audiovisuella arkivet. Innehavaren av rättigheterna till programmet har rätt att få det deponerade programmet i sin besittning och användning för att kunna utöva de i upphovsrättslagen (404/1961) föreskrivna rättigheterna.

Det som föreskrivs om deponering av televisions- och radioprogram i denna paragraf tillämpas också på deponering och förvaring av annat material i anslutning till programmen.

5 kap.

Filmer

14 §

Skyldighet att deponera film

Ägaren av originalmaterial till film som har framställts av en inhemsk producent för annat ändamål än enbart för televisionen skall inom fem år från det att filmen färdigställdes deponera originalmaterialet eller ett material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet hos Nationella audiovisuella arkivet eller i annat förvaringsutrymme som arkivet har godkänt för ändamålet. Vad som i detta moment föreskrivs om ägaren gäller på motsvarande sätt den som annars har rätt att bestämma om materialet.

Som en film som framställts av en inhemsk producent betraktas film som framställts av en finsk medborgare, en person som är fast bosatt i Finland eller en i enlighet med finsk lagstiftning grundad juridisk person med stadgeenlig hemort, huvudkontor eller huvudsaklig verksamhetsort i Finland. Som film framställd av en inhemsk producent betraktas även film som framställts i samarbete

med en utländsk producent, om originalmaterialet till filmen förvaras i Finland.

Den i 1 mom. föreskrivna skyldigheten föreligger dock inte om arkivet skriftligt har vägrat ta emot materialet. Arkivet har rätt att få se filmen innan det fattas beslut om arkivering eller förvaringsplats.

15 §

Skyldighet att deponera visningskopior och informationsmaterial om film

Producenten av en inhemsk film som framställts för annat ändamål än enbart för televisionen skall deponera en visningskopia av filmen hos Nationella audiovisuella arkivet och exemplar av reklammaterial och annat informationsmaterial om filmen inom tre år från det att filmen färdigställdes. Skyldighet att deponera en visningskopia föreligger inte, om det bara finns en visningskopia av filmen. Vad som i denna paragraf föreskrivs om producenten gäller på motsvarande sätt andra rättighetsinnehavare som har rätt att bestämma om framställning av visningskopior av en film.

16 §

Avtalsbaserad deponering av film

Nationella audiovisuella arkivet kan med en inhemsk producent avtala om att också material i anslutning till film som avses i 14 § skall deponeras hos arkivet.

Arkivet kan med en utländsk producent avtala om att en film som visats offentligt i Finland samt reklammaterial och annat informationsmaterial om filmen deponeras hos arkivet.

17 §

Andra bestämmelser om filmer

Ett skriftligt avtal skall ingås om deponeringen och användningen av originalmaterial till film enligt detta kapitel eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialet. Om det inte har överenskommit om annat,

får deponerat material användas i enlighet med denna lag.

Den som deponerar material skall i samband med deponeringen ge arkivet en förteckning över samt innehålls- och referensinformation om det material som deponeras.

Arkivet svarar för att det deponerade materialet bevaras. Arkivet skall vid behov innan originalmaterial eller en kopia av det överläts för forskningsändamål eller annan användning framställa en ny kopia av materialet. Det som föreskrivs om arkivet i detta moment gäller också den som förvarar material i ett annat förvaringsutrymme.

Äganderätten till det deponerade materialet överförs inte till arkivet. Innehavaren av rättigheterna till filmen har rätt att få den deponerade filmen i sin besittning och användning för att kunna utöva de i upphovsrättslagen föreskrivna rättigheterna.

Det som föreskrivs om deponering av film i denna paragraf tillämpas också på deponering och förvaring av annat material i anslutning till film.

6 kap.

Gemensamma bestämmelser om material

18 §

Kostnadsansvar

För de kostnader som uppkommer på grund av överlåtelse och deponering av material samt möjliggörande av hämtning och omvandling av material till överlåtelse- och deponeringsduglig form svarar den som enligt denna lag är skyldig att vidta åtgärderna.

Den inrättning till vilken material enligt denna lag överläts eller i vilken materialet deponeras eller placeras svarar för de kostnader som förvaringen av materialet och användningen enligt denna lag orsakar.

19 §

Tekniska krav på material

De material som överläts och deponeras skall vara fullständiga och tekniskt felfria och vara i den form som de har publicerats

eller i övrigt gjorts tillgängliga för allmänheten.

Den som enligt 3—5 kap. i denna lag är överlåtelse- eller deponeringsskyldig skall se till att de material som överläts och deponeras kan kopieras från ett lagringsmedium till ett annat och omvandlas till en form som lämpar sig för långtidsförvaring, utan hinder av tekniska skydd. Innehållet i material som överläts och deponeras skall i fråga om information, bild och ljud så exakt som möjligt motsvara innehållet i originalmaterialet. Skyldighet enligt detta moment föreligger dock inte, om den överlåtelse- eller deponeringsskyldiga inte har rätt att vidta de åtgärder som avses i momentet eller inte har tekniska redskap för åtgärderna.

Om material på grund av tekniskt skydd inte kan användas i enlighet med denna lag, får Nationalbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet bryta eller kringgå det tekniska skyddet.

20 §

Överlåtelse av information om material

I överlåtelsen av sådant nätmaterial som avses i 8 § skall ingå innehålls- och referensinformation i anslutning till materialet och elektronisk information om materialets rättighetsförvaltning enligt upphovsrättslagen.

De som sänder i 10 § avsedda televisions- och radioprogramutbud skall överlåta giltig innehålls- och referensinformation och sändningsinformation om programutbuden till Nationella audiovisuella arkivet eller göra det möjligt för arkivet att få tillträde till de datasystem som innehåller informationen.

21 §

Förvaringsplatser

Av de tryckalster som avses i 4 § 1 mom. 1 punkten i denna lag placeras ett exemplar i Nationalbiblioteket, Joensuu universitets bibliotek, Jyväskylä universitets bibliotek, Uleåborgs universitets bibliotek, Åbo universitets bibliotek och Åbo Akademis bibliotek.

Av småtryck placeras ett exemplar i Nationalbiblioteket och ett exemplar i Åbo universitets bibliotek.

Tidningar, övriga upptagningar än sådana som innehåller film, material som avses i 4 § 2 mom. och nätmaterial förvaras i Nationalbiblioteket. Nationalbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet kan komma överens om att nätmaterial också skall förvaras i det audiovisuella arkivet eller på en annan förvaringsplats.

Upptagningar som innehåller film samt material som lagras eller deponeras i enlighet med 10, 11, 12, 14 och 15 § förvaras vid Nationella audiovisuella arkivet. Material som avses i 11, 12 och 14 § kan också förvaras i andra förvaringsutrymmen i enlighet med nämnda paragrafer.

22 §

Användning av material

Material får användas i enlighet med syftet med och bestämmelserna i denna lag med de begränsningar som följer av lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

Om en överlåtelse- eller deponeringsskyldig vet att lämnande av uppgifter om material som skall överlåtas eller deponeras har begränsats genom lag eller annars, skall detta meddelas i samband med överlåtelsen eller deponeringen. Exemplar av material som innehåller sekretessbelagd information skall förvaras i Nationalbiblioteket eller vid Nationella audiovisuella arkivet tills sekretessstiden har gått ut.

I fråga om framställning av exemplar av upphovsrättsligt skyddat material och förfarandet med att göra materialet tillgängligt för allmänheten i de bibliotek som nämns i 21 § och vid Nationella audiovisuella arkivet gäller dessutom det som bestäms i upphovsrättslagen.

De bibliotek som ansvarar för förvaringen och användningen av material samt arkivet skall se till att material som har överlåtit, samlats in, lagrats eller deponerats med stöd av denna lag inte används på ett sätt som strider mot lag.

23 §

Förvaring av material och avlägsnande av material ur samlingarna

Sådan kopiering och omvandling av material till en annan form som är en förutsättning för att materialet skall kunna bevaras, skall ske så att det kopierade och omvandlade materialets innehåll i fråga om information, bild och ljud motsvarar originalet.

En inrättning som ansvarar för förvaring av material har rätt att ur samlingarna avlägsna material som är i dåligt skick eller som är tekniskt föråldrat och av vilket ett nytt exemplar har framställts för förvaring och användning samt material som i övrigt är odugligt eller har förlorat innehåll i fråga om information, bild eller ljud.

24 §

Undantag från de lagstadgade skyldigheterna

Nationalbiblioteket kan på en överlåtelseskyldigs ansökan när det gäller antalet tryckalster eller upptagningar som skall överlåtas bevilja lätnader i eller befrielse från överlåtelseskyldigheten i de fall som avses i 4 § 1, 2 och 5 mom. med undantag av upptagningar som innehåller film, om överlåtelseskyldigheten skall anses vara uppenbart orimlig.

Nationella audiovisuella arkivet kan på en överlåtelseskyldigs ansökan när det gäller antalet upptagningar som innehåller film och som skall överlåtas bevilja lätnader eller befrielse i de fall som avses i 4 § 1 och 5 mom., om överlåtelseskyldigheten skall anses vara uppenbart orimlig.

7 kap.

Särskilda bestämmelser

25 §

Konkursbons överlåtelse- och deponeringsskyldighet

Om en överlåtelse- eller deponeringsskyldig försätts i konkurs, är konkursboet skyl-

digt att senast 30 dagar efter försättandet i konkurs fullgöra den överlåtelse- eller deponeringsskyldighet som ankommer på konkursgäldenären i fråga om de material som har framställts innan konkursen inleddes.

26 §

Tillsyn

Nationalbiblioteket övervakar att den överlåtelsskyldighet som avses i 4 och 8 § följs, utom när det gäller överlåtelse av upptagningar som innehåller film.

Nationella audiovisuella arkivet övervakar att den överlåtelsskyldighet som avses i 4 § följs i fråga om upptagningar som innehåller film och att den deponeringsskyldighet som avses i 11, 14 och 15 § följs.

27 §

Avhjälpan av försummelse

Nationalbiblioteket skall uppmana den som åsidosätter sin skyldighet enligt 4 § att överlåta ett tryckalster eller en upptagning eller sin skyldighet enligt 8 § 1 mom. att möjliggöra hämtning och lagring av nätmaterial eller sin skyldighet att överlåta nätmaterial eller som vid överlåtelse eller deponering av material åsidosätter bestämmelserna i 19 och 20 § att fullgöra sin skyldighet.

Nationella audiovisuella arkivet skall uppmana den som åsidosätter sin skyldighet enligt 4 § att överlåta en upptagning som innehåller film eller sin skyldighet enligt 11, 14 eller 15 § att deponera ett televisions- eller radioprogram eller en film och material i anslutning till dessa eller som vid överlåtelse eller deponering av material åsidosätter bestämmelserna i 19 och 20 § att fullgöra sin skyldighet.

Om en uppmaning som ges med stöd av 1 eller 2 mom. inte iakttas, kan länsstyrelsen på ansökan av Nationalbiblioteket eller Nationella audiovisuella arkivet ålägga den överlåtelse- eller deponeringsskyldiga att fullgöra sin skyldighet vid vite eller att rätta till förseelsen. I viteslagen (1113/1990) föreskrivs om föreläggande och utdömande av vite.

28 §

Ändringssökande

Ett beslut som Nationalbiblioteket eller Nationella audiovisuella arkivet fattat med stöd av denna lag får överklagas genom besvär så som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

29 §

Straffbestämmelser

Den som uppsåtligen eller av grov oakt-samhet

1) åsidosätter sin skyldighet enligt 4, 8, 11, 14 eller 15 §,

2) handlar i strid med 19 eller 20 §,

3) bryter mot det förbud som uppställs i 32 § 3 eller 4 mom.,

skall för förseelse i fråga om deponering av kulturmaterial dömas till böter.

Ett straff behöver inte dömas ut, om vite som förelagts med stöd av 27 § 3 mom. döms ut.

30 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av undervisningsministeriet kan närmare bestämmelser utfärdas om

1) vad som skall betraktas som i 4 § 1 mom. 2 punkten avsett småtryck och vad som skall betraktas som i 4 § 4 mom. 1 punkten och 8 § 2 mom. avsett material vars innehåll är synnerligen obetydligt i fråga om information, ljud eller bild,

2) placering av i 2 kap. avsedda tryckalster och upptagningar i andra ändamålsenliga förvaringsutrymmen,

3) de i 19 § avsedda tekniska kraven på material och överlåtelse av den i 20 § avsedda informationen,

4) förvaring och bruk av de material som överlåtit, lagrats och deponerats.

8 kap.

**Ikraftträdande- och
övergångsbestämmelser**

31 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 200 .

Genom denna lag upphävs lagen av den 12 juni 1980 om friexemplar (420/1980) och filmarkiveringslagen av den 27 juli 1984 (576/1984) jämte ändringar.

Denna lag tillämpas på sådana tryckalster och upptagningar som framställts, nätmaterial som gjorts tillgängliga för allmänheten, televisions- och radioprogram som sänts ut samt filmer som framställts efter det att lagen har trätt i kraft.

De bestämmelser i denna lag som gäller förvaring och användning av material tillämpas också på tryckalster och upptagningar som har överlåtits och nätmaterial som har hämtats och lagrats samt nedan i 32 § 3 mom. avsedda televisions- och radioprogram som har sänts samt på filmer som överlåtits till Finlands filmarkiv för förvaring innan denna lag har trätt i kraft.

Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter kan vidtas innan lagen träder i kraft.

32 §

Övergångsbestämmelser

Bibliotek i vilka det i enlighet med denna lag inte placeras småtryck kan förstöra de tryckalster som enligt denna lag och enligt förordning som utfärdats med stöd av 30 § 1 punkten är småtryck och som biblioteket fått med stöd av lagen om friexemplar.

Bibliotek som avses i 21 § 1 mom. kan förstöra sådana i 4 § 4 mom. 2 punkten avsedda tryckalster och upptagningar som biblioteket fått med stöd av lagen om friexemplar och vars innehåll enligt förordning som utfärdats med stöd av 30 § 1 punkten är synnerligen obetydligt i fråga om information, bild eller ljud.

Originalmaterial till sådana i 11 § avsedda televisions- eller radioprogram som har sänts innan lagen har trätt i kraft eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialen får inte förstöras av materialets ägare eller av sändningsföretaget innan de har erbjudits Nationella audiovisuella arkivet för förvaring och arkivet skriftligt har vägrat ta emot dem.

Originalmaterial till sådana i 14 § avsedda filmer som har framställts innan lagen har trätt i kraft eller material som tekniskt sett motsvarar originalmaterialen och i 15 § avsedda visningskopior eller informationsmaterial och annat material i anslutning till filmerna får inte förstöras av filmproducenten innan de har erbjudits arkivet för förvaring och arkivet skriftligt har vägrat ta emot dem.

2.

Lag**om Nationella audiovisuella arkivet**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Nationella audiovisuella arkivet

För bevarande av filmer, televisions- och radioprogram samt för forskning i anslutning till dessa finns Nationella audiovisuella arkivet, som är underställt undervisningsministeriet.

2 §

Uppgifter

Arkivet tar i form av deponeringar emot och skaffar till sina samlingar filmer och televisions- och radioprogram samt föremål och annat material i anslutning till dem, lagrar och arkiverar televisions- och radioprogram samt restaurerar material i samlingarna.

Arkivet främjar och bedriver forskning och erbjuder tjänster i anslutning till sitt verksamhetsområde. Arkivet främjar dessutom kännedomen om kulturen inom sitt verksamhetsområde genom att i kultur-, utbildnings- och forskningssyfte göra filmer och program tillgängliga för allmänheten, genom att bedriva visningsverksamhet och genom att ställa ut material inom sitt verksamhetsområde.

Arkivet har rätt att ta emot donationer och testamenten för ändamål som främjar dess uppgifter.

3 §

Direktion

Arkivet har en direktion om vars sammansättning och uppgifter föreskrivs genom förordning av undervisningsministeriet.

4 §

Avgifter för tjänster och prestationer

Arkivet kan för sina tjänster och prestationer ta ut avgifter på det sätt som föreskrivs i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Närmare bestämmelser om avgifterna utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet.

5 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om arkivets organisation och beslutsfattande utfärdas genom förordning av undervisningsministeriet.

6 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 200 .

Genom denna lag upphävs lagen av den 24 november 1978 om Finlands filmarkiv (891/1978) jämte ändringar.

3.

Lag**om ändring av 25 § i universitetslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i universitetslagen av den 27 juni 1997 (645/1997) 25 § 2 mom., sådant det lyder i lag 586/2006, som följer:

25 §

Nationalbiblioteket har till uppgift att utveckla och erbjuda nationella tjänster för universitetsbiblioteken, de allmänna biblioteken, yrkeshögskolornas bibliotek och specialbiblioteken samt att främja det inhemska

och internationella samarbetet på biblioteksområdet. I fråga om Nationalbibliotekets uppgifter gäller också lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial (/).

Denna lag träder i kraft den 200 .

4.

Lag**om ändring av 16 b och 16 c § i upphovsrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i upphovsrättslagen av den 8 juli 1961 (404/1961) 16 b § och mellanrubriken före den samt 16 c § och mellanrubriken före den, sådana de lyder i lag 821/2005, som följer:

Användning av verk i bibliotek som förvarar kulturmaterial

16 b §

Bibliotek till vilka enligt lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial (/) skall överlåtas exemplar av ett verk får

1) använda ett verk som finns i deras samlingar på de sätt som avses i 16 och 16 a § och under de förutsättningar som föreskrivs i dessa paragrafer,

2) överföra ett offentliggjort verk som finns i deras samlingar till en enskild för användning i forskningssyfte eller för privata studier genom terminaler avsedda för överföring till allmänheten, i lokaler till ett sådant bibliotek i vilket materialet enligt lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial placeras för att fogas till bibliotekets samlingar, och i

riksdagsbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet, om annan digital framställning av exemplar av verket än sådan som följer av i denna punkt avsedd användning och vidareöverföring av verket har förhindrats,

3) i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av verk som gjorts tillgängliga för allmänheten i datanät,

4) i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av sådana utgivna verk som behöver anskaffas till bibliotekets samlingar men som inte är tillgängliga via kommersiell spridning eller överföring.

Bestämmelserna i 1 mom. 1 och 4 punkten tillämpas även på bibliotek hos vilka bibliotek som avses i 1 mom. enligt lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial placeras material för att fogas till samlingarna.

*Användning av verk vid Nationella
audiovisuella arkivet*

16 c §

Nationella audiovisuella arkivet får

1) använda ett verk som finns i dess samlingar på de sätt som avses i 16 och 16 a § och under de förutsättningar som föreskrivs i dessa paragrafer,

2) överföra ett verk som finns i dess samlingar till en enskild för användning i forskningssyfte eller för privata studier genom terminaler avsedda för överföring till allmänheten, i lokaler i ett i 16 b § avsett bibliotek, i riksdagsbiblioteket och vid institutionen för informationsvetenskap vid Tammerfors universitet, om annan digital framställning av exemplar av verket än sådan som följer av avsedd användning och vidareöverföring av verket har förhindrats, och

3) i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av verk som gjorts tillgängliga för allmänheten genom utsändning i radio eller television.

Bestämmelserna i 1 mom. 1 och 2 punkten tillämpas inte på filmverk som deponerats av utländska producenter.

Ett verk som finns i Nationella audiovisuella arkivets samlingar får med undantag av filmverk som deponerats av utländska producenter användas för forskning eller filmundervisning på högskolenivå.

Bestämmelserna i 1—3 mom. tillämpas även på sådant deponeringsskyldigheten underställt material som förvaras i ett förvaringsutrymme som godkänts i enlighet med lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial.

Denna lag träder i kraft den 200 .

Helsingfors den 13 september 2007

Republikens President

TARJA HALONEN

Kultur- och idrottsminister *Stefan Wallin*

*Bilaga
Parallelltext*

3.

Lag

om ändring av 25 § i universitetslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i universitetslagen av den 27 juni 1997 (645/1997) 25 § 2 mom., sådant det lyder i lag 586/2006, som följer:

Gällande lydelse

25 §

Nationalbiblioteket har till uppgift att utveckla och erbjuda nationella tjänster för universitetsbiblioteken, de allmänna biblioteken, yrkeshögskolornas bibliotek och specialbiblioteken samt att främja det inhemska och internationella samarbetet på biblioteksområdet. I fråga om Nationalbibliotekets uppgifter gäller också lagen om friexemplar (420/1980).

Föreslagen lydelse

25 §

Nationalbiblioteket har till uppgift att utveckla och erbjuda nationella tjänster för universitetsbiblioteken, de allmänna biblioteken, yrkeshögskolornas bibliotek och specialbiblioteken samt att främja det inhemska och internationella samarbetet på biblioteksområdet. I fråga om Nationalbibliotekets uppgifter gäller också lagen om *deponering och förvaring av kulturmaterial* (/).

Denna lag träder i kraft den 200 .

4.

Lag

om ändring av 16 b och 16 c § i upphovsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i upphovsrättslagen av den 8 juli 1961 (404/1961) 16 b § och mellanrubriken före den samt 16 c § och mellanrubriken före den, sådana de lyder i lag 821/2005, som följer:

*Gällande lydelse**Användning av verk i bibliotek till vilka friexemplar överläts*

16 b §

Bibliotek till vilka enligt lagen om friexemplar (420/1980) skall överlätas exemplar av ett verk, får

1) använda ett verk som finns i deras samlingar på de sätt som avses i 16 och 16 a § och under de förutsättningar som nämns i dessa paragrafer,

2) överföra ett offentliggjort verk som finns i deras samlingar till en enskild för användning i forskningssyfte eller för privata studier genom terminaler avsedda för överföring till allmänheten, i lokaler till ett sådant bibliotek i vilket materialet enligt lagen om friexemplar placeras för att fogas till bibliotekets samlingar, och i Finlands filmarkiv, om annan digital framställning av exemplar av verket än sådan som följer av i denna punkt avsedd användning och vidareöverföring av verket har förhindrats,

3) i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av verk som gjorts tillgängliga för allmänheten i ett öppet datanät,

4) i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av sådana utgivna verk som behöver anskaffas till bibliotekets samlingar men som inte är tillgängliga via kommersiell spridning eller överföring.

Bestämmelserna i 1 mom. 1 och 4 punkten tillämpas även på bibliotek hos vilka bibliotek som avses i 1 mom. enligt lagen om friex-

*Föreslagen lydelse**Användning av verk i bibliotek som förvarar kulturmaterial*

16 b §

Bibliotek till vilka enligt lagen om *deponeering och förvaring av kulturmaterial* (/) skall överlätas exemplar av ett verk får

1) använda ett verk som finns i deras samlingar på de sätt som avses i 16 och 16 a § och under de förutsättningar som *föreskrivs* i dessa paragrafer,

2) överföra ett offentliggjort verk som finns i deras samlingar till en enskild för användning i forskningssyfte eller för privata studier genom terminaler avsedda för överföring till allmänheten, i lokaler till ett sådant bibliotek i vilket materialet enligt lagen om *deponeering och förvaring av kulturmaterial* placeras för att fogas till bibliotekets samlingar, och i *riksdagsbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet*, om annan digital framställning av exemplar av verket än sådan som följer av i denna punkt avsedd användning och vidareöverföring av verket har förhindrats,

3) i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av verk som gjorts tillgängliga för allmänheten i *datanät*,

4) i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av sådana utgivna verk som behöver anskaffas till bibliotekets samlingar men som inte är tillgängliga via kommersiell spridning eller överföring.

Bestämmelserna i 1 mom. 1 och 4 punkten tillämpas även på bibliotek hos vilka bibliotek som avses i 1 mom. enligt lagen om *de-*

emplar placerar material för att fogas till samlingarna.

ponering och förvaring av kulturmaterial
 placerar material för att fogas till samlingarna.

Användning av verk vid Finlands filmarkiv

Användning av verk vid Nationella audiovisuella arkivet

16 c §

Finlands filmarkiv får

1) använda ett verk som finns i dess samlingar på de sätt som avses i 16 och 16 a § och under de förutsättningar som nämns i dessa paragrafer,

2) överföra ett verk som finns i dess samlingar till en enskild för användning i forskningssyfte eller för privata studier genom terminaler avsedda för överföring till allmänheten, i lokaler i ett i 16 b § avsett bibliotek, om annan digital framställning av exemplar av verket än sådan som följer av avsedd användning och vidareöverföring av verket har förhindrats, och

3) i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av verk som gjorts tillgängliga för allmänheten genom utsändning i radio eller television.

Bestämmelserna i 1 mom. 1 och 2 punkten tillämpas inte på filmverk som framställts av utländska producenter.

Ett verk som finns i Finlands filmarkivs samlingar får med undantag av filmverk som framställts av utländska producenter användas för forskning eller filmundervisning på högskolenivå.

Bestämmelserna i 1—3 mom. tillämpas även på sådant deponeringsskyldigheten underställt material som förvaras i ett förvaringsutrymme som godkänts i enlighet med filmarkiveringslagen (576/1984).

16 c §

Nationella audiovisuella arkivet får

1) använda ett verk som finns i dess samlingar på de sätt som avses i 16 och 16 a § och under de förutsättningar som *föreskrivs* i dessa paragrafer,

2) överföra ett verk som finns i dess samlingar till en enskild för användning i forskningssyfte eller för privata studier genom terminaler avsedda för överföring till allmänheten, i lokaler i ett i 16 b § avsett bibliotek, *i riksdagsbibliotek och vid institutionen för informationsvetenskap vid Tammerfors universitet*, om annan digital framställning av exemplar av verket än sådan som följer av avsedd användning och vidareöverföring av verket har förhindrats, och

3) i syfte att införliva dem i sina samlingar framställa exemplar av verk som gjorts tillgängliga för allmänheten genom utsändning i radio eller television.

Bestämmelserna i 1 mom. 1 och 2 punkten tillämpas inte på filmverk som *deponerats* av utländska producenter.

Ett verk som finns i *Nationella audiovisuella arkivets* samlingar får med undantag av filmverk som *deponerats* av utländska producenter användas för forskning eller filmundervisning på högskolenivå.

Bestämmelserna i 1—3 mom. tillämpas även på sådant deponeringsskyldigheten underställt material som förvaras i ett förvaringsutrymme som godkänts i enlighet med *lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial*.

Denna lag träder i kraft den 200 .